

Arenagruppens valanalys

december 2010

Personliga bidrag

arenagruppen

<i>Vad som gick fel och vad som kan göras rätt</i> Lars Anell	3
<i>Makten har vi bara till låns</i> Luciano Astudillo	8
<i>Det europeiska dilemmat</i> Johan Danielsson & Claes-Mikael Jonsson	10
<i>Socialdemokrati i kris: de underliggande orsakerna</i> Klas Eklund	14
<i>Börja med att se världen i vitögat</i> Ali Esbati	23
<i>Socialdemokratins kris, analys och förslag till lösningar</i> Juan Fonseca	25
<i>Varför ska (S) vara sämre?</i> Björn Fries!	30
<i>Tillbakagång och återhämtning</i> Sverker Gustavsson	32
<i>Reflektioner efter ett katastrofval</i> Bo Göransson	37
<i>Socialdemokratin och facket</i> Margaretha Holmqvist	39
<i>Reflektioner efter valet 2010</i> Philip Johnsson	40
<i>Tre iakttagelser</i> Marika Lindgren Åsbrink	43
<i>En pedagogisk utmaning</i> Ulrika Lorentzi	45
<i>Åter till den sociala ingenjörskonsten</i> Anders Nilsson & Örjan Nyström	46
<i>Socialdemokratins förutsättningar</i> Henry Pettersson	64
<i>Mittens rike</i> Lars-Olof Pettersson	68
<i>En omöjlig allians?</i> John Staffas	71
<i>Socialdemokratin efter valet - EU</i> Göran von Sydow	71
<i>Valanalys 2010</i> Carl Tham	75
<i>Jämlikheten politikens raison d'être</i> Kerstin Vinterhed	78
<i>Arena – ett bidrag till nödvändigheten av en ny vänster i Sverige, Europa och världen.</i> Lennart Värmbly	79
<i>Ur takt med tiden – socialdemokratin och de tappade väljarna</i> Peter Weiderud	83
<i>Socialdemokraterna och EU</i> Åsa Westlund	88

Vad som gick fel och vad som kan göras rätt

1.

Vi startade denna valrörelse med två nästan övermänskligt tunga ryggsäckar – vår njugga inställning till skattelättnader för våra kärnväljare och en onödig koalition.

Jag har länge framhållit att det är märkligt att världens mest socialdemokratiska land har så hög beskattning av låga arbetsinkomster (högre än i alla andra civiliserade länder jag känner till) – och gett uttryck för detta i bokform.¹ Detta beror på att skatten på inkomster i Sverige till mer än 95 procent är kommunalskatt. Därför måste man ta omvägen över ett avdrag för att sänka skatten för låginkomsttagare (vi bortser här ifrån om det ska vara ett förvärvsavdrag eller ett allmänt avdrag). Detta var den akilleshäla de borgerliga träffade. De har under denna sin första mandatperiod gett våra mesta kärnväljare en extra månadslön utan att rasera (snålat ja – men inte raserat) välfärdsbygget. För att understyrka rättviseprofilen behöll de värnskatten som statsfinansiellt är av symbolisk betydelse. Vi kunde naturligtvis inte annat än "följa Anders", men det skedde samtidigt som vi talade om alla de reformer som blev nödlidande till följd av dessa onödiga skattelättnader. Det oundvikliga intrycket var naturligtvis att våra väljare fick klart för sig att vi inte unnade dem denna kraftiga inkomstförstärkning.

Reformen genomfördes tekniskt oskickligt, vilket ledde till att väljarna till en början inte hade klart för sig att de fick en kraftig skattelättnad. När sanningen blev uppenbar var det rätt många som tyckte att detta var klokt och riktigt. Det kostade enormt mycket – 70 miljarder – men jag kan inte se att vi kunde peka på ett skattefinansierat alternativ som våra lågavlönade kärnväljare skulle tyckt vara bättre.

Ett annat skäl för förvärvsavdrag är att det gör det märkbart lönande att arbeta.

2.

Att äktenskapet med MP och V var kärlekslöst syntes på varje bild. Den ende som såg ut att trivas var Lars Ohly. Maria Wetterstrand och Peter Eriksson kröknade betänkligt när alltfler opinionsundersökningar visade att det inte skulle bli några taburetteer.

Men det var fel tänkt från början. De borgerliga partierna har alltid varit en riktig

procent. Nu är vi inte ens Sveriges största parti.(Att döma av opinionsundersökningar omedelbart före och efter valet taktikröstade ca 3 procentenheter moderater på KD och C)

3.

Det finns några få skatter som är genuint bra i den meningen att de korrigerar marknadsmisslyckanden eller tydligt inriktas på att öka kostnaden för sådant vi vill ha mindre av. Hit hör skatt på tobak, alkohol, bensin och energi. Tillsammans ger de betydande inkomster, men det räcker inte på långa vägar ens för välfärdsstatens "fasta" utgifter.

Alla andra skatter har s.k. dödviktskostnader. Om vi förenklar något ska vi i första hand beskatta varor och tjänster där priselasticiteten är låg (folk måste konsumera även om priset stiger) och tillgångar som inte flyttar (det är så gott som omöjligt att konstruera en effektiv och rättvis förmögenhetsskatt men fastigheter är immobila). Det är lätt att se att vi inte följer de

Det är naturligtvis inte en skatt. Pensionärer som inte längre arbetar blev inte delaktiga i förvärvs-avdraget och betalar därför en lika hög skatt som tidigare. Det är inte heller sant att pension är uppskjuten lön. Offentliga pensioner betalas av dem som arbetar i dag och dessa förväntar sig att deras barn och barnbarn ska knåpa ihop till deras pension. Kanske köpte många argumenten att deras framtida pensioner berodde på hur många som kom i arbete och hur mycket dessa förtjänade. Det kan också vara så att många pensionärer såg att deras barn hade svårt att få vardagsliv och ekonomi att gå ihop. Det är ju faktiskt så att det kostar en hel del att arbeta (resor till och från arbete, måste ha bil, luncher utanför hemmet, dagisavgift, a-kassa).

5.

Till skillnad mot vad folk påstår så är svenska partier extremt inriktade på att försöka hålla sina löften. I denna valrörelse fick vi t.o.m. uppleva att partierna skiljde på skarpa löften får den kommande mandatperioden, vanliga löften och ambitioner (om det statsfinansiella läget tillåter). Det fanns därför all anledning att förmoda att Moderaterna skulle göra vad de sa att de tänkte göra, vilket innebar att vi fick en situation där Moderaterna lade sig till vänster om sina allianskamrater (viktiga moderata profilfrågor var kraftigt sänkta inkomstskatter för låg- och medelinkomsttagare men bibehållen värnskatt; "socialdemokratisk" arbetsmarknadspolitik, avskaffat försvar och försök att för egen del monopolisera rollen som det nya arbetarpartiet). Det var också tidigt klart att Anders Borg bestämt sig för att inte, som sina borgerliga företrädare på posten, tillåta ett underskott i statsfinanserna. Han var snarast övernitisk när krisen kom, vilket lett till onödigt hög ungdomsarbetslöshet. Ordning och reda i statens finanser för att värna om välfärdens kärna blev Reinfeldts och Borgs mantra under valrörelsen. Jag kan inte se att vi funderat hur vi ska förhålla oss till detta (och jag är inte säker på att allianskamraterna insett vad Moderaterna håller på med). I alla händelser kan vi inte behålla den taktik som fungerade mot Bohmans och Bildts planer på systemskifte. Vi måste fundera på om det handlar om ett retoriskt lappkast för att locka väljare över gränsen eller en verklig förändring av sinnelag. De nya Moderaterna är inte ett arbetarparti men nya är de.

6.

Slutligen – för att göra litanian fullständig – måste vi fråga vad det var för ljushuvud som kom på en affischkampanj på temat Vi/Jag kan inte vänta. Om man stannade och läste den finstilla undertexten så förstod man vad det handlade om. Men när man såg den på avstånd blev budskapet ett annat. Vi kunde inte vänta längre på att åter få komma till makten.

7.

Det var naturligtvis den moderata positionsförändringen som gjorde att det blockpolitiken till trots var svårt att se var skiljelinjen gick. Men till en del berodde det på att vi inte själva lyckades föra ut våra frågor. Jag blev faktiskt bara beklämd när jag hörde argumentet att "vad ni än föreslår kommer vi att föreslå 13 miljarder till".

Innan jag diskuterar de frågor som kom bort i valrörelsen är de nödvändigt att påminna om vad som hänt med de ideologiska grundsatser som väglett socialdemokratin under efterkrigstiden. Flertalet traditionella europeiska partier accepterar, i någon mening, att alla människor har lika rätt till utbildning och personlig utveckling (att förverkliga sina bästa stämningars längtan om ni så vill); att staten har ett ansvar för hur samhällets resurser fördelas; att de sämst ställda har rätt till en rimlig livskvalitet och har höga ambitioner i fråga om sysselsättning. Vi delar med liberalerna dilemmat att vårt program nu utgör huvudingredienserna i Europas politiska kanon. De konflikter som kunde liva sinnena har ersatts av tvister om ersättningsnivåer eller bortre parenteser.

I Sverige förverkligades detta program i en lycklig symbios med en stark tilltro till vetenskaplig rationalitet och folkrörelsens pedagogiska kraft. Resultatet är ett samhälle med väldiga fonder av socialt kapital. Enligt den världsomfattande studien av människors värderingar (World Values Study), som nu pågått i flera decennier, intar Sverige i några avseenden en särställning. Det finns sålunda inget annat samhälle där människor har så stor tillit till varandra. Detta samhälleliga kitt har grundlagts i de många gemensamma rum – skolan, föräldramöten, värnpliktsarmén, sjuksalen, kyrkan – där individer

från olika samhällsgrupper möts och samverkar. Det är ingen tillfällighet att förre kommunistledaren Lars Werner var skolkamrat med Anders Scharp som senare blev chef för Electrolux och ordförande i Saf. Den vänsterradikale diktaren Göran Palm gick i samma klass och spelade fotboll tillsammans med Anders Andersson, som då var en rätt ovig back men senare blev den framgångsrike finansmannen Anders Wall. Svenska Akademiens ständige sekreterare Horace Engdahl gick ett år i realskolan tillsammans med "en lågmäld gosse som höll sig litet i skymundan" men senare skulle misstänkas, och i tingsrätten dömas, för att ha mördat statsminister Olof Palme.

Utvecklingen av ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemet och lönestruktur tycktes trotsa ekonomiska naturlagar. Det var därför naturligt att högern och många professionella ekonomer såg det socialdemokratiska samhällsbygget som ett hot mot landets konkurrenskraft. Det är därför värt att notera att den svenska ekonomin aldrig stått starkare gentemot omvärlden. Under de senaste 10-15 åren har mängder av jämförelser gjorts för att besvara frågor om konkurrenskraft, välfärd, "vilket land är bäst att leva i" eller vilket land som har det starkaste varumärket. Alla nordiska länder hamnar högt men Sverige intar (om man väger samman alla relevanta mått) toppen i ensamt majestät. Detta är, som tidningen *Guardian* konstaterade, ett socialdemokratiskt mästerverk. Orsaken till att Sverige och de andra nordiska välfärdsstaterna klarar sig så bra är bland annat att de har enkla och begripliga skattesystem, ett effektivt rättsväsen, väl fungerande skattefinansierade offentliga tjänster, en balanserad arbetsmarknad och ett samförstånd mellan fack och arbetsgivare om strukturomvandling som en förutsättning för ökad produktivitet. Allt detta leder till låga transaktionskostnader – trots allt gnäll är det lättare och billigare att starta och driva företag i Norden än nästan någon annanstans i världen.

Jag menar självfallet inte att vi ska slå oss för bröstet och säga att allt är bra (med tanke, i första hand, på den höga ungdomsarbetslösheten). Men vi kunde ha pekat på att Sveriges tättplats i världens konkurrens- och välfärdstävling är resultat av en mångårig socialdemokratisk politik och att vi är tack-samma att en borgerlig regering för första gången i mannaminnen (pluralis alltså) inte ens försökt sig på ett systemskifte utan t.o.m. tagit godkänt men övernitiskt ansvar för statens finanser.

Vi kunde också ha sagt att de låga transaktionskostnaderna väsentligen beror på få, enkla och begripliga regler. Det kan vara befogat att tillåta skattelättnader för vissa grupper eller subventioner för olika aktiviteter. Men det måste ske i medvetande om att transaktionskostnaderna då ökar. Och en skattelättnad eller subvention till någon grupp är *alltid* en skatt på alla övriga. Sänkt moms för restauranger skapar fler jobb just där men inte totalt sett; förslaget innebär enbart att det blir billigare att gå på krogen. Lägre moms på livsmedel innebär bara att maten blir billigare. Vill vi ge barnfamiljer ökad disponibel inkomst är det dubbelt så effektivt att höja barnbidragen.

Vi kunde också ha tagit dagens starka konkurrenskraft till utgångspunkt för en spännande berättelse om jobben i framtiden. Vi har för länge sedan lämnat industrisamhället och de stora arbetsplatserna blir färre – men överallt i Sverige skapas nya spännande jobb som ersättning för dem som flyttar och kommer att flytta till låglöneländer. Det handlar om jobb med ursprung i universitetens omfattande forskning, nya idéer som bygger på digital informationsbehandling eller företag som sysslar med design och konstnärlig verksamhet - för att inte tala om den explosiva ökningen av tjänster inom friskvård, säkerhet och underhållning.

8.

Denna berättelse om Sverige tål att upprepas men den handlar om en idyll som hotas från flera håll. De gemensamma rummen töms i takt med att segregeringen ökar i de stora städerna och att delar av vård-skola-omsorg privatiseras. Värnpliktsarmén är sedan länge ett minne blott. Stora invandringsgrupper är inte delägare i värdegemenskapen.

Detta är utan tvivel den viktigaste fråga som kom bort. Därför ställdes väljarna aldrig inför alternativen – vår tilltro till gemensamt ansvar för centrala välfärdsfrågor och en borgerlig privatiseringsfundamentalism som ställer medlen före målet.

Det är inte sant att privatisering och konkurrens *alltid* är mer effektivt ens i snäv ekonomisk mening. Det är *alltid* ett problem när privata vinstintressen får styra en verksamhet vars grundläggande mål inte är att maximera vinst utan att bota sjuka eller utbilda barn. Det amerikanska sjuk- och hälsovårdssystemet är naturligtvis ett specialfall. Det är helt dominerat av privata vinstintressen, kostar nästan dubbelt så mycket som europeiska och levererar ett sämre resultat mätt som hälsa och medellivslängd. Men problemet uppstår alltid när kunden saknar möjlighet att bedöma sitt behov i mötet med en leverantör som tjänar på att operera eller plåstra om. På utbildningsområdet uppstår problemet när privata skolor fyller klassummen genom att "utlova" höga betyg. Någonstans måste vi sätta stopp eftersom vi redan är på ett sluttande plan mot en amerikanisering.

Det är naturligtvis en skandal som borde ha straffrättslig påföljd när kommunala församlingar säljer ut vårdcentraler, dagis, äldreboenden och fastigheter för en spottstyver. Offentlig egendom ska självfallet ha samma rättsliga egendomsskydd som privata tillgångar.

Den ideologiska invändningen mot borgerlig privatisering är emellertid att den krymper den gemensamma sfär som bevarar och befäster vår nationella identitet, som formar och utvecklar värderingar och referensramar, som leder till att politiska meningsmotståndare i skilda sammanhang träffas och samverkar kring gemensamma intressen, och därigenom blir den nödvändiga förutsättningen för samtal och samförstånd över blockgränser.

En annan glömd fråga är redan nämnd – skatterna. Om vi låter oss styras av tre principer – enkelhet, rättvisa och rationalitet - är svaret givet. Vi bör behålla en rak fastighetsskatt (\times % av taxeringsvärdet men utan begränsningsregel) och en enhetlig moms på ca 20 procent. Dessa tre nämnda principer talar alla emot att återinföra en förmögenhetsskatt. Detta förslag till fastighetsskatt innebär en rätt betydande skatthöjning för människor med högt taxerade fastigheter (och höga inkomster ?) vilket talar för att samtidigt avskaffa värnsskatten.

Vårt sätt att hantera skattefrågan i valdebatten var – för att uttrycka det mycket milt – inte optimalt. Vi ville ha någon form av förmögenhetsskatt men den skulle inte "drabba" särskilt hårt – ett besked som enbart oroade och förvirrade. Vår fastighetsskatt hade inget annat syfte än att klämma åt de rika.

Tänk så mycket enklare det hade varit att gå ut med ett tydligt besked om rak fastighetsskatt (därför att det är den mest rationella och rättvisa skatt som finns) och enhetlig moms – kompletterande och höjda barnbidrag, avskaffad värnsskatt och fast löfte om att inte återinföra förmögenhetsskatt. Kvällstidningarna skulle säkert hitta någon drabbad (även om människor med små inkomster fick skjuta upp skatten) men vi skulle ha haft all ekonomisk sakkunskap som stödtrupper. Den debatten skulle den kloke Anders Borg haft rätt svårt att klara.

Vi var nog rätt många som hade hoppats att få höra en tydlig socialdemokratisk röst på utrikespolitikens område – eller några visdomsord om Europa. Jag är övertygad att våra representanter i Europaparlamentet tar varje tillfälle att söka förändra den gemensamma jordbrukspolitiken och den ineffektiva regionalpolitiken. Men jag har ytterligare en idé. Sverige har inte kraft eller möjlighet att bekämpa skatteparadis världen över men EU skulle kunna – och det handlar då inte om de försök som nu görs att nå en förhandlingsuppgörelse. EU skulle helt enkelt kunna stifta en lag som leder till sträng påföljd för den som har pengar gömda i ett skatteparadis trots att de borde beskattas i EU. Det handlar totalt om närmast ofattbara belopp – sannolikt i trakten av \$15 triljoner. Mer än 70 procent hanteras synnerligen lönsamt av de 50 största bankerna i världen (vilka alla har ett starkt intresse att fortsätta att verka inom EU). Hur mycket av det nämnda beloppet ~~som till~~ r

Makten har vi bara till låns

Hösten 2002. Den nya socialdemokratiska riksdagsgruppen är traditionsenligt samlad på Djurönaset. Göran Persson har precis lett socialdemokratin till ännu en valseger. Inför gruppen analyserar han resultatet. Moderaternas fullständiga genomklappning, Folkpartiets succéval som har burits fram av en främlingsfientlig underton och det nya parlamentariska läget. Analyserna är knivskarpa. Den sedvanliga humorn finns där, det fantastiska bildspråket likaså. Helt plötsligt pauserar han på ett sätt som Persson brukade göra när han ville att publiken skulle lyssna extra noga. Blicken blir allvarsam och så säger han: *Makten har vi bara till låns, det är partiet som är vårt.*

Han utlovar därefter förnyring och nya ansikten, fortsatt fokus på att utveckla politiken samt framförallt starkare fokus på partiet. Kanske förutsåg han redan då hur svårt det skulle vara att föra socialdemokratin till nya segrar efter 12 år vid makten om inte förändringar gjordes. Eller kanske var det bara något han sa. Jag vet inte. Det var inget jag som nyvald ledamot i riksdagen reflekterade över. Jag var däremot imponerad och tyckte mig i talet höra en insikt kring en av de kanske viktigaste faktorerna till att socialdemokratin kunnat vara statsbärande under 1900-talet. En insikt som kanske bäst har fångats av Rickard Sandler, en tidigare socialdemokratisk statsminister och ABF:s grundare, i hans klassiska citat:

"Man må icke inbilla sig själv - än mindre andra - att den 'sociala frågan' löses bara genom en riksdagsvotering, att socialismen kommer bara man röstar in tillräckligt många partivänner i Riksdagen. En votering kan möjligen bli slutstenen på byggnaden eller kanske fanan, som hissas till tecken, att huset är färdigt. Men vid husets byggande måste vi alla medverka. Det vore en ödesdiger villfarelse att fatta parlamentarismen som en metod att överföra allt arbete för socialismen på ett fåtal befullmäktigade ombud."

Just så är det. Voteringar i all ära, men ska vi få till stånd större samhällsförändringar måste vi vara närvarande både i och utanför parlamenten. Och vi måste vara många. Vi är som bäst och starkast när vi är en bred plattform för förändring vägled av ett knippe gemensamma värderingar och analyser.

Sedan 2002 har vårt parti gjort två historiskt dåliga valresultat till riksdagen. Parallellt har plattformen – folkrörelsen – fortsatt krympa och stelna. Vi har blivit färre. Partiets kris är också en organisatorisk kris.

Det är allvar nu. Arbetarrörelsens unika position att ha varit en samhällsförändrande kraft både i och utanför parlamenten är rejält hotad. Men vi beskriver oss fortfarande slentrianmässigt som en folk-rörelse. Är vi det? Vill vi vara det? Eller är det bara något vi säger till varandra?

Efter valet har flera eldsjälar vänt sig till mig. En ung tjej som arbetar i en av Malmös många stadsdelar med hög ungdomsarbetslöshet och som söker upp ungdomar som varken går i skolan eller jobbar och hjälper dem tillbaka. En vän som sedan många år arbetar på utrikesdepartementet känner nu stark oro för den utrikespolitiska profil Sverige är på väg att skaffa sig. En företagare som jobbar i en inkubator säger att många unga samhälls-entreprenörer med progressiva värderingar känner sig vilsna och inte sedda av socialdemokratin. En imam med ett enormt nätverk i hela södra Sverige berättar om den rädsla – men också viljan till engagemang – som sprider sig som en löpeld bland hans vänner efter Sverigedemokraternas intåg i riksdagen. En Folkets Hus-föreståndare som basar över ett av få de Folkets Hus som verkligen lever upp till namnet. Listan skulle kunna göras ännu längre.

Trots deras inbördes olikheter är det framför allt två budskap de förmedlat mig till mig:

Det första var att ska Sverige byta färdriktning behövs det åter en stark socialdemokrati. De är också alla övertygade om att de själva har några av de många pusselbitarna som behövs för att bidra till denna förändring. De vill alltså hjälpa oss, inte ha vår hjälp.

Men just nu ser jag inte i oss socialdemokrater ett parti som stäcker sig efter denna hjälpande hand, ett

parti som nyfiket söker sig ut bland forskare och akademiker för att hitta nya smarta lösningar på hur välfärden kan reformeras för att öka friheten för fler. Jag ser inte ett parti som på allvar inte kan vänta och som därför redan nu samlar företagare, entreprenörer och fack till en bred diskussion om tillväxt, aktiv näringspolitik och nya jobb.

Eldsjalarna jag mött eftersträvar inte en egen politisk position. Men finns det plats för dem om de skulle vilja ha det inom en snar framtid? Varför måste vi i vårt parti stå på tillväxt år ut och år in innan vi får ett uppdrag, oavsett ålder och erfarenheter utanför partiet? Det håller inte om vi vill kunna ta tillvara på dessa personers engagemang, kunskap och energi!

Vi behöver bredda vägarna in i socialdemokratin. Vi behöver bli bättre på att lyfta fram de som bäst kan företräda våra värderingar och de folkgrupper vars röst vi vill vara. Och vet ni, inget ont om oss som föddes in i partiet, men jag är alldeles övertygad om att många av de bästa framtida socialdemokratiska profilerna inte ens har partibok i dag.

Det andra dessa personer gjorde mig uppmärksam på är att vi socialdemokrater inte bara kan prata, utan vi måste göra politik. Politiska beslut kan förändra människors villkor och vi måste ta våra

förtroendeuppdrag på allvar. Om det är politiska beslut som ska förändra villkoren för oss alla, så måste vi göra politik. Om det är politiska beslut som ska förändra villkoren för oss alla, så måste vi göra politik. Om det är politiska beslut som ska förändra villkoren för oss alla, så måste vi göra politik.

Det europeiska dilemmat

Den europeiska arbetarrörelsen har varit central i skapandet av den europeiska unionen. Förutsättningen för EU-samarbetet är och förblir ett brett politiskt stöd. EU har kunnat frammana stöd från legendariska socialdemokrater som Willy Brandt och Jacques Delors men också konservativa ledare som Helmut Kohl och Charles de Gaulle.

Det finns flera anledningar till detta. Naturligtvis fanns det hos denna generation av europeiska politiker en genuin och självupplevd förståelse för krigets fasor och behovet att genom ett ekonomiskt och i viss mån politiskt samarbete bygga samman nationalstaterna på ett sätt som förhindrade framtida konflikter.

Men en lika viktig förutsättning för den breda uppslutningen var den historiska kompromiss som europasamarbetet länge vilade på.

Den historiska kompromissen är att EU ska ha självständiga institutioner på frihandelsområdet. På välfärdsrelaterade områden däremot, inklusive arbetsrätt och fackliga rättigheter, är tanken att medlemsstaterna i hög grad ska vara autonoma. Frågor med hög politisk, social och ekonomisk spänningskraft ska fortsatt hanteras inom ramen för medlemsstaternas demokratiska system. Detta är viktigt av flera skäl, men avgörande är att dessa frågor utgör kärnan i den nationella demokratin. Det är ytterst välfärds- och arbetsmarknadsrelaterade frågor som motiverar människor att gå och rösta.

I praktiken vilar alltså EU på en balans mellan fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer, och medlemsstaternas bestämmelser om välfärden, arbetsrätt och fackliga rättigheter. Det är denna balans som EU-domstolen genom sina utslag successivt har rubbat. Det mest uppmärksamade fallet under de senaste åren är Laval-målet. Bit för bit har domstolen vidgat sin och EU:s kompetens till områden som tidigare ansågs ligga tryggt inom välfärdsstatens autonomi.

Detta är problematiskt ur flera perspektiv man framförallt handlar det om två frågor. För det första: vad ska ha företräde? Politiken eller marknaden? För det andra vilka frågor ska medlemsstaterna hantera gemensamt federalt inom EU och på vilka områden ska medlemsstaterna kvarhålla sin autonomi?

Detta är två av tre frågor som europeisk socialdemokrati måste finna gemensamma svar på. Utan klara positioner kring dessa frågeställningar kommer det inte att vara möjligt att bli en samlad kraft för ett progressivt Europa. Den tredje frågan som måste besvaras är hur socialdemokratin kan använda EU för att främja socialdemokratisk politik. Kort sagt - vad vill Socialdemokraterna?

Politikens företräde

Svaret på den första frågan är givet. Frågan kan närmast betraktas som retorisk. Politiken ska företräde framför marknaden. Frågan bör dock belysas separat eftersom politikens företräde framför marknaden måste vara den måttstock som socialdemokratin mäter övriga politiska ställningstaganden mot. Det var just tron på politiken som en gång särskilde socialdemokratin från både liberalismen och kommunismen och gjorde socialdemokratin till 1900-talets samlande politiska kraft i Europa.

Kommunismen i Europa föll 1989, i vart fall i den sovjetiskt auktoritära tappningen. Liberalismens dröm om att konstitutionellt skydda marknadskrafterna från politiken är nu på väg att förverkligas genom EU-domstolen.

I dag är de politiska institutionerna inom EU oförmögna att hantera politiskt kontroversiella frågor. Detta har fått till följd att det är EU-domstolen som är drivande i den europeiska integrationen. Konsekvensen är att individuella rättigheter får företräde framför kollektiva rättigheter. De mål som EU-domstolen behandlar leder ofta, på grund av EU-fördragets utformning, till en ensidig utvidgning

gränsöverskridande aktörers intressen. Problemet är att den stora majoriteten aktörer, som saknar gränsöverskridande intressen, ges begränsat utrymme i den ekonomiska integrationen.

Socialdemokratin måste därför på allvar börja diskutera de europeiska institutioner som har att besluta om och säkerställa efterlevandet av politiken. Hur dessa organiseras internt samt förhållandena dem emellan påverkar naturligtvis politikens innehåll.

Maktbalansen mellan EU:s institutioner måste förändras. EU-domstolens inflytande måste begränsas till förmån för de politiska institutionerna. Detta kan ske på flera olika sätt, tre förslag till förändringar är att:

- Det skall råda parallellitet mellan EU-domstolens kompetens och de kompetensområden som medlemsstaterna överlåtit till EU:s politiska institutioner. Det är ohållbart att alla nationella bestämmelser hanteras som hinder mot fri rörlighet.
- Nomineringen av EU-domstolens domare måste bli mer transparent. Europaparlamentet bör vara än mer involverade när nya domare ska utses. Transparensen i EU-domstolens arbetsformer måste också reformeras, arbetsmarknadens parter bör få utvidgad talerätt inför EU-domstolen.
- En möjlighet att lyfta mål från EU-domstolen till den politiska nivån måste införas. Det är rimligt att medlemsstater kan överklaga kontroversiella domslut till rådet, förslagsvis skulle det då krävas en kvalificerad majoritet för att bekräfta och lagfästa domslutet, som annars ogiltigförklaras.

Det är troligt att detta skulle skapa en viss tröghet i EU-systemet. Effektiviteten skulle sannolikt bli lidande, men i gengäld skulle det skapa ett ökat politiskt ägande av processen och öka den demokratiska legitimiteten.

Kompetensfrågan

Utvecklingen inom EU har inte bara beskurit politikens inflytande. En annan konsekvens är att balansen mellan medlemsstaternas autonomi och det överstatliga federala systemet är rubbad till fördel för det federalistiska systemet. Detta rör själva kärnan i den historiska kompromissen, vem ska göra vad? Vad ska medlemsstaterna respektive EU:s institutioner besluta om?

När den ovanstående frågan ska besvaras är det viktigt att först göra en distinktion mellan två olika synsätt kring varför EU som politisk nivå behövs och vilka frågor EU-systemet ska hantera. Det första synsättet är att betrakta EU som en politisk nivå inom ramen för vilken man kan försöka lösa alla typer av problem som den intressegrupp man tillhör av olika skäl inte klarar av att lösa lokalt, regionalt eller nationellt. Detta är ett farligt synsätt.

Det andra synsättet är att EU är en politisk nivå där medlemsstaterna i EU gemensamt försöker lösa problem och hantera frågor som nationalstaten inte klarar av att hantera. Det handlar om frågor med klar gränsöverskridande karaktär, klimatpolitiken, regleringen av finansmarknaden och så vidare.

Skillnaden är väsentlig och endast ett av förhållningssätten är förenlig med den historiska kompromiss EU-samarbetet vilar på. Två exempel kan fungera som illustration till varför det första synsättet är vanskligt. Att den tyska arbetarrörelsen inte klarar av att införa rimliga minimilöner innebär inte att det är en fråga för EU, det rimliga är att tysk socialdemokrati vinner ett val och inför en nationell minimilön. Detta kan låta ytterst osolidariskt, men tänk er det omvända, svensk borgerlighet kan inte finna politiskt stöd i Sverige för att sänka skattesatsen till 40 procent och vänder sig därför till EU, kräver att EU får kompetens på skatteområdet och ber om en harmonisering.

En socialdemokratisk position bör utgå från att EU endast ska ha befogenheter när de fyller en funktion som nationalstaterna inte klarar av att hantera på egen hand.

I frågor där det kan finnas ett mervärde av koordinering trots att det är en nationell fråga bör den öppna samordningsmetoden användas. Men detta endast för att skapa mervärden om vilka det råder

bred politisk uppslutning, annars kommer det inte att finnas några incitament för medlemsländer att följa sina egna överenskommelser.

Specifikt socialdemokratiska krav och målsättningar på områden som välfärd och arbetsrätt bör drivas inom ramen för den europeiska socialdemokratin, inte EU.

Vad vill Socialdemokraterna?

När socialdemokratin förtydligat att det är politiken som ska sätta ramarna för marknaden och inte tvärtom – vad ska då politiken göra? Vad ska socialdemokratin använda EU till? Här finns det naturligtvis en rad viktiga politikområden att belysa, av tids och utrymmesskäl begränsas denna genomgång till tre områden.

För det *första* reglera den gränsöverskridande kapitalismen. Arbetarrörelsen har historiskt spelat en mycket viktig roll för att hantera de negativa effekterna av kapitalismen och fördelat vinsterna av densamma.

I dag har politiken mycket svårt att kontrollera och tygla de stora ekonomiska aktörerna nationellt – det finns med andra ord anledning att söka lösningar över nationsgränserna.

Lösningarna måste hantera tre övergripande frågeställningar. Vilken roll vill Socialdemokraterna att den finansiella sektorn ska spela i samhällsekonomin? Hur behöver den finansiella sektorn vara reglerad för att inte vara en belastning för samhället i övrigt? Hur säkerställs att kriser som den EUs medlemsstater nu genomgår inte inträffar igen?

Hur ett sådant system ska konstrueras finns det andra som är bättre lämpade att svara på. Men klart är att någon typ av "försäkringssystem" måste byggas upp genom vilket banker och andra finansiella institut tvingas vara med och bekosta den reella risk det innebär för staten att stå som garant för det finansiella systemet.

För det *andra* försvaret av kollektiva intressen. Förståelsen för att individer blir starkare tillsammans är grundläggande i byggandet av det starka samhället, men även i försvaret av kollektiva rättigheter. På detta område finns det mycket arbete kvar att göra och det borde vara en självklar uppgift för den europeiska socialdemokratin.

Eftersom organiseringen av välfärdstjänster och arbetsmarknaden är, och bör förbli, en nationell kompetens bör en europeisk strategi syfta till att skapa utrymme för nationella lösningar. Dessa lösningar bör sedan – efter ett antal överenskomna principer – implementeras av socialdemokratiska regeringar när de hamnar i regeringställning. På det sättet kan socialdemokratin skapa en europeisk rörelse utan att lyfta nationella problem till Bryssel och EU för beslut.

På europeisk nivå finns det en rad konkreta krav som fackföreningsrörelsen redan driver – men bakom vilka socialdemokratin kanske inte mobiliserar med full kraft. Ett av de viktigaste kraven är att ett socialt protokoll snarast fogas till EU:s fördrag – det är en grundläggande rättighetsfråga och ingenting som kan prioriteras bort för att det verkar svårt politiskt. En socialdemokrati som inte själva tror att förändring är möjligt förtjänar kanske inte mer än 20 procent av väljarstödet.

För det *tredje* skapandet av det gröna folkhemmet. Den pågående klimatförändringen aktualiserar behovet av den omställning till hållbara produktions- och levnadsmönster som Göran Persson aviserade redan 1995 med sitt tal om det gröna folkhemmet.

Områden som kräver gemensamma europeiska beslut är många. EU bör besluta om gemensamma och samordnade investeringar i ett europeiskt transportnät för snabba och miljövänliga transporter av både gods och passagerare. Detsamma gäller samordnade investeringar i forskning och utveckling och framtagandet av gemensamma regelverk som ger incitament för ny och hållbar teknik

Dessutom finns det stora vinster att göra genom att använda sig av den gemensamma jordbrukspolitiken för att tvinga fram en hållbarare jordbruksproduktion. Till detta kommer naturligtvis svaret att bidra till en global klimatöverenskommelse inom ramen för FN-systemet.

Detta måste kompletteras med nationella åtgärder från socialdemokrater i regeringsställning. Det handlar om traditionell socialdemokratisk politik i omställning. Arbetstagare ska garanteras den utbildning som krävs för att klara av omstruktureringen samtidigt som det finns fungerande trygghets-system som ger möjlighet till omställning.

Socialdemokraternas framtid

För att lyckas ta sig an de frågeställningar som lyfts fram här måste svensk och europeisk socialdemokrati hantera tre interna problem. Samtliga har redan belysts tidigare i texten och de har inbäddade kopplingar till varandra men de är så pass centrala att de förtjänar att lyftas fram i avslutningen av denna text.

1. *Bristande självförtroende.* Bristen på självförtroende och misstron mot sin egen och politikens möjlighet är grunden till mycket av socialdemokratins kris i Europa i dag. Om socialdemokratien inte tror att en annan ordning är möjlig finns inte heller några skäl för väljarna att rösta på den.

2. *Samarbetsformer som inte fungerar.* Socialdemokratien måste finna nya former för politiskt samarbete. Alla frågor lämpar sig inte för den överstatliga EU-nivån, men detta betyder inte att europeisk socialdemokrati inte ska samarbeta för att finna gemensamma lösningar.

Tydliga gemensamma riktlinjer på centrala välfärds- och arbetsrättsliga områden bör tas fram och konsekvent implementeras av socialdemokratiska partier som befinner sig i regeringsställning.

3. *Göra upp med determinismen.* Generationen med minnen från andra världskrigets fasor håller på att försvinna. Den nya generationen som ska ta över ser snarare EU som ett ekonomiskt projekt. Det som började som ett fredsprojekt har därför allt mer kommit att likna ett instrument för kapitalismens expansion. Motsättningar mellan arbete och kapital tenderar att ensidigt lösas till fördel för kapitalet.

Detta är en politiskt vald inriktning och kan således förändras. Men frågan som infinner sig är: var finns de politiker som inte är deterministiska i sin syn på EU? EU:s öde är inte givet. Tvärtom. De beslut som fattas av europeiska politiker har betydelse. Den politiker som vill värna EU måste tänka framåt. Europasamarbetets framtid styrs av de intressenter som kan vinna problemformuleringsprivilegiet. Högerens vision om ett EU som tjänar marknadens intressen är i dag etablerad som någonting av naturen givet. För att möta denna utveckling behöver socialdemokratien formulera en vinnande – icke federal – vision som också tar ansvar för EU:s utveckling. Misslyckas socialdemokratien med detta är risken att EU-samarbetet urholkas, kanske imploderar. Medlemsstaternas politiker kan inte ta EU som något givet.

Den som värnar EU måste dra upp gränser för EU:s kompetenser. Balansen mellan arbete och kapital måste återupprättas. Balansen mellan det nationella och överstatliga måste förtydligas. Vad skall beslutas nationellt och överstatligt? Och framförallt – hur kan nationella områden värnas från EU-domstolen?

Lyckas vi inom socialdemokratien med detta kan även 2000-talet bli ett socialdemokratiskt århundrade.

Johan Danielsson, utredare LO:s internationella enhet och Claes-Mikael Jonsson, jurist LO

Socialdemokrati i kris: de underliggande orsakerna

Implosionen inom socialdemokratin sätter fokus på den extra partikongressen och valet av en ny partiledning. Men krisen har djupa rötter och handlar om mer än personfrågor, taskig kommunikation eller hur valrörelsen fördes. Sanningen är ju att socialdemokratiska partier under lång tid gått tillbaka över hela Europa. Syftet med den här artikeln är att ge en bild av de underliggande drivkrafterna bakom detta krympande stöd. Analysen koncentrerar sig på klassförhållanden och produktivkrafternas utveckling. Den bild jag ger är självfallet inte heltäckande; syftet är att skildra de viktigaste långsiktiga trenderna, inte att förklara de mer kortsiktiga fluktuationerna i stöd eller politik.

Min slutsats är att två grundorsaker ligger bakom socialdemokratins kräftgång, i Sverige liksom de flesta västländer:

1. Klassförhållandena har förändrats. Arbetarklassen har krympt medan tjänstemannagrupperna växt. Sociala klyftor, maktlöshet och utanförskap skapar förvisso allvarliga problem, men de som står lägst på stegen är inte den traditionella arbetarklassen i verkstäder, gruvor och på byggen.
2. Förutsättningarna för en traditionell s-märkt ekonomisk politik har försämrats. Internationaliseringen och produktivitetsskillnader mellan olika sektorer inskränker utrymmet för fortsatt skattefinansierad utbyggnad av offentlig konsumtion och socialförsäkringar.

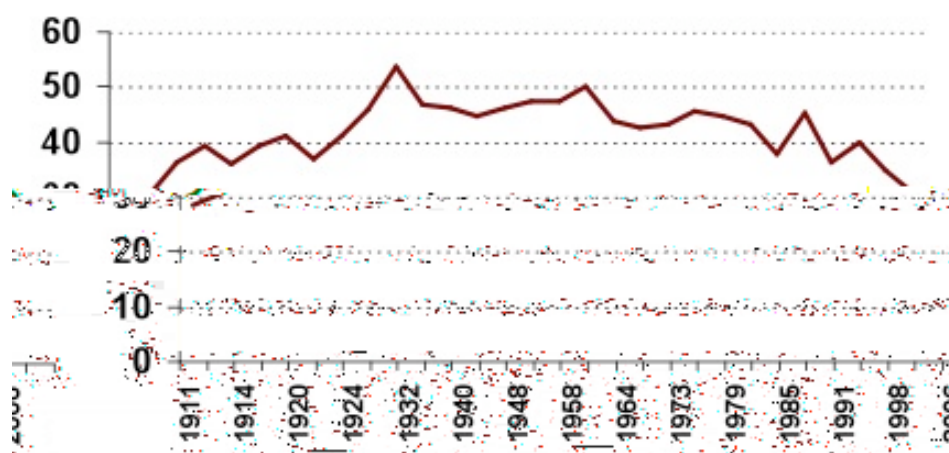
Ledande personer inom svensk socialdemokrati har länge varit medvetna om dessa ändrade förutsättningar för politiken. Men partiledningen har inte tacklat dessa trender öppet och strategiskt. I stället har man ofta slätat över, anpassat delar av politiken men bevarat mycket av den gamla retoriken. Därmed har partiet blivit alltmer strategilöst och famlande.

Lång period av tillbakagång

Det kan vara värt att börja med att påminna om SAP:s valresultat i riksdagsvalen de senaste 100 åren. Tre faser kan urskiljas.

- Den första perioden kännetecknas av parlamentarismens genombrott och utvidgningen av rösträtten. Röstandelen stiger i takt med att arbetarklass och lantarbetare får rösträtt. Högerens mobilisering i "kosackvalet" 1928 gav ett bakslag, men bara tillfälligt.
- Den andra epoken sträcker sig från 1932 till 1988. Det är en lång och ganska stabil period med valresultat runt 45 procent; undantaget är krigsvalet 1940 med ett valresultat långt över 50 procent i slagskuggan av Tysklands invasion av Norge och Danmark, finska vinterkriget och Per Albin Hanssons enorma personliga auktoritet.
- Den tredje perioden utgörs av de sista 20 årens utförlöpa. Valresultatet 2010 låg i stort sett på förkrignivå (och med detta menas första världskriget, dvs. före parlamentarismens genombrott).

S valresultat i riksdagens andrakammarval de senaste 100 åren, procent

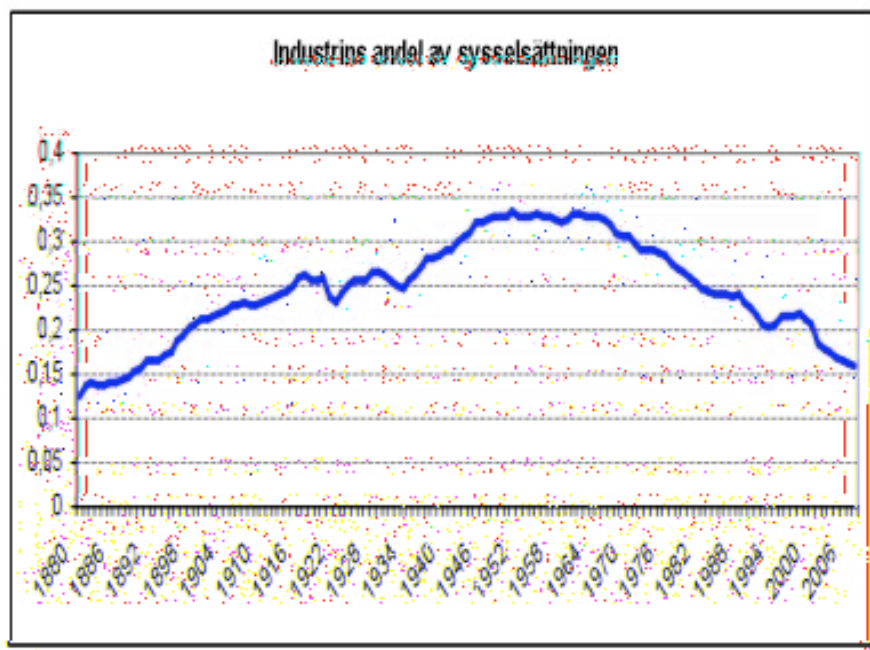

En noggrannare granskning av den långa segerperioden visar en försvagning av stödet redan under 1970-talet, även om en kort tillbakastuds efter borgerlighetens svårigheter under krisåren i början på 1990-talet tillfälligt dolde nedgången. Poängen i diagrammet är hursomhelst tydlig: Det senaste valet är ingen isolerad företeelse utan ett led i en försvagning som pågått minst ett par decennier.

Arbetarklassen krymper...

Denna gradvisa, långsiktiga försvagning har objektiva grunder. Viktigast är klasstrukturens förändring.

- Under socialdemokratins framväxt och storhetstid var arbetarklassen en växande klass, industrin gick fram och stordriftsfördelar skapade väldiga arbetarkollektiv i stora fabriker. LO växte. I landsbygdsbefolkningen dominerade kroppsarbetande lantarbetare och småbönder. När dessa flyttade in till städerna blev de oftast industriarbetare. Detta var kollektiviseringens och stordriftens tidevarv.
- Men sedan dess har produktivkrafterna utvecklats. Ny teknik har ersatt den gamla industriella tekniken. Industrin nådde sin höjdpunkt av sysselsättningen under 1950-talet och som andel av BNP under 1960-talet. Som framgår av diagrammet nedan jobbar nuförtiden bara 15 procent av de anställda i industrin – dessutom är många av dessa tjänstemän. I dag domineras den svenska ekonomin klart av tjänsteproduktion och service. LO krymper, och dess största förbund, Kommunal, domineras av kvinnor i tjänsteyrken.
- Inom tjänstesektorn är produktionen ofta utformad efter kundens individuella krav. Men även inom industrin skräddarsys tillverkningen allt mer, samtidigt som tillverkningen av varor smälter samman med tjänsteproduktion och service. Kompetens och flexibilitet är avgörande för såväl företagets som den enskildes framgång. De stora kollektiven ersätts allt mer av samverkande individer och mindre grupper. Extremt få arbetsplatser har i dag de stora, sammanhållna arbetargrupper som tidigare fanns på bruken och varven.

Sammantaget innebär allt detta en väldig förändring av klasstrukturen – både den objektiva och den upplevda. I de gamla fabrikena var ofta den "kollektivanställda" bara en utbytbar kugge, anställd på samma villkor som alla andra. Samtidigt skapade de sociala villkoren en kampvilja. Arbetarna såg oftast på sin klass med stolthet. Man betraktade sig som arbetare och såg det som ett viktigt mål att ge sin klass politisk makt. I dag upplever sig emellertid den stora majoriteten av svenskar som medelklass och mycket få anser att det är viktigt att ge "arbetarklassen" som klass något avgörande politiskt inflytande.

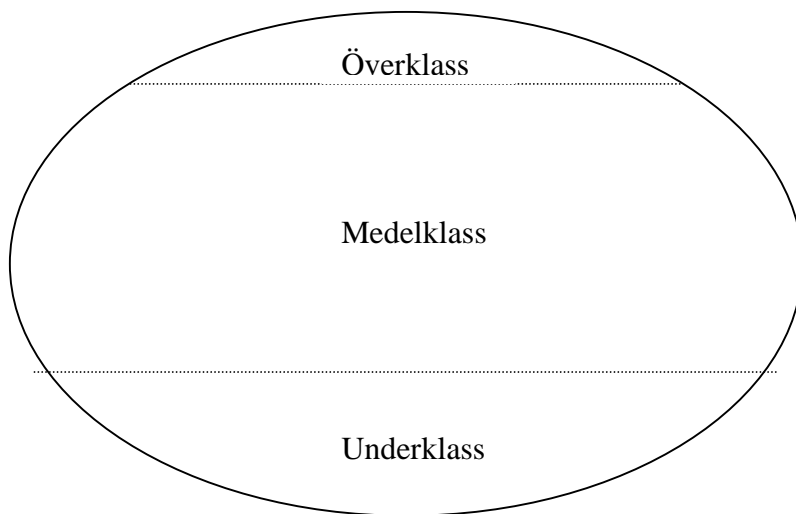
Konflikten mellan arbete och kapital har ändrat karaktär. "Kapitalet" har blivit mer ansiktslöst; den gamla typen av enskilda storkapitalister är ganska sällsynt, i stället dominerar institutionella ägare såsom fonder och holdingbolag. Den överväldigande majoriteten av befolkningen är numera själva aktieägare (det finns fler aktieägare än fackföreningsmedlemmar i Sverige) och samtliga medborgare har ett indirekt intresse i förvaltandet av förmögenheter i pensionsfonder och försäkringsbolag. För "arbetet" spelar inte kroppsarbete alls samma roll som tidigare. I stället är det kunskap och kompetens i vid mening som styr – det som ekonomerna kallar humankapitalet.

Därmed förändras förutsättningarna för ett på klassmotsättningar grundat Arbetareparti. Med kraftig förenkling skulle förändringen kunna beskrivas genom två figurer.

Den första – pyramiden – visar den stiliserade klasstrukturen vid socialdemokratins genombrott för 100 år sedan. Den arbetande underklassen var stor, maktlös (de flesta hade inte ens rösträtt) och fattig. Makten innehades av en mycket liten överklass. Mellan dessa båda poler fanns en urban, bildad medelklass (handelsmän, lärare, tjänstemän m.fl.) samt självägande bönder. Medelklassen var betydligt mindre än arbetarklassen och lantarbetarna.

Den politiska huvuduppgiften för socialdemokratin blev i detta samhälle att ena de undertryckta; att kämpa för att arbetarna skulle få rösträtt och så småningom social trygghet. Så som klasstrukturen såg ut betydde detta också att slåss för folkpartiets intressen. Här det å m g l e t d a r

mer än läraren. Under de senaste decennierna har dock inkomstskillnaderna vidgats igen – över hela världen. Skälen är globaliseringen samt kraven på ökad utbildning. Lågutbildade i sektorer som pressas av lågkostnadstillverkare i tredje världen har tryckts tillbaka. Fortfarande är dock skillnaderna i Sverige bland de minsta i världen.

Man kan diskutera hur "platt" eller "spetsig" denna rödbeta är. Några vill säkert rita den med större skillnader mellan topp och botten. Andra kanske vill göra någon grupp större på någon annans bekostnad. Detta är viktiga frågor. Men ingen kan rimligen ifrågasätta att gränserna är flytande mellan de olika skikten, att de marxistiska klassbegreppen blivit svårare att tillämpa och att medelklassen numera är betydligt större än underklassen. Underklassen är i sin tur större än överklassen.

För ett Arbetareparti (partiet heter SAP – det Socialdemokratiska ArbetarePartiet – och det står fortfarande "Arbetarepartiet Socialdemokraterna" på röstsedlarna) medför den här klasstrukturen en utmaning. Visst, man kan säga att den avspeglar socialdemokratiens seger – en stor del av befolkningen har tagit steget upp ur förtryck och fattigdom. Men fortfarande finns fattiga, förtryckta och svaga grupper. Dock är dessa numera en betydligt mindre del av befolkningen än för 100 år sedan, och därmed är det inte längre givet att de undertrycktas och de mångas intressen sammanfaller, på det sätt de gjorde under kampen för politisk demokrati och grundläggande välfärdsreformer. Solidariteten frestas om de stora medelklassgrupperna börjar se sig själva som de samhällsbärande, betalande – medan "de där nere" lever på bidrag.

Skattetaket har nåtts

Under flera decennier kunde dessa potentiella motsättningar överbryggas. Per Albin Hanssons politiska geni låg i bygget av en allians med breda grupper utanför de traditionella socialdemokratiska leden. Under 1950-talet spådde många statsvetare och sociologer att växande tjänstemannaskaror skulle underminera Per Albins stora koalition och erodera väljarbasen. Men Tage Erlander lanserade tillsammans med sin unge medarbetare Olof Palme utbyggnaden av den offentliga sektorn som ett svar på den utmaningen. Genom inkomsttrygghet i stället för grundtrygghet som bärande princip i socialförsäkringarna (inklusive pensionerna) kunde även medelklassen tjäna på den starka staten och därmed acceptera ett stigande skattetryck. I snabbt tempo byggdes den offentliga sektorn ut, trygghetssystemen blev allt mer generösa – och skatterna höjdes snabbt. Medan Sverige i början av 1960-talet hade ett skattetryck under flera andra västländers hade vi bara 15 år senare det klart högsta.

Den strategin höll i ett kvartssekel. Socialdemokratin breddade sin väljarbas och inkorporerade stora delar av den växande medelklassen. Trots att den gamla väljarbasen – arbetarklassen – började krympa, bevarade man ställningen som landets i särklass största parti. Men från 1970-talet och framåt

har strategin som byggde på den starka staten och utbyggnad av skattefinansierad välfärd krackelerat. Av flera skäl.

- Globaliseringen gör det numera allt svårare att avvika kraftigt från omvärlden vad gäller beskattning. I en snabbväxande och avreglerad värld flyttar rörliga skattebaser ut om skatten blir hög jämfört med andra länder. Därför kan man inte beskatta förmögenhetsägare och höginkomstagare lika hårt som förut, då rörligheten var mindre och kapitalet reglerat (att trola med orden och proklamera skatt på "förmögna" i stället för på "förmögenhet" ändrar icke detta faktum). Därmed ökas skattebelastningen på de trögrörliga skattebaserna, såsom fastighetsskatten. Men när medelklassen växer och allt fler bor i villa blir denna skatt allt mindre populär. Det blir således allt svårare att hitta skattebaser att ta ut rejäla skatter på.
- Dessutom: Ju större offentlig sektor, desto svårare blir det för skattesystemet att vara lika omfördelande som det en gång var. En liten offentlig sektor kan finansieras med skatt på rika och övre medelklass, men en stor offentlig sektor innebär att även låg- och medelinkomstagare måste betala hög skatt. Därmed minskas omfördelningen. Vidare: ju högre skatt på allt fler, desto vanligare blir det att Svensson aktivt söker undkomma höga skatter, på lagliga och olagliga vägar. Gunnar Myrdal – en av den starka statens tillskyndare på 1930- och 40-talen – varnade på 1970-talet för att Sverige på grund av skattesystemet höll på att bli "ett folk av fifflare". Sedan dess har sänkningar av inkomstskatterna sannolikt minskat fiffler – men dessa sänkningar har inte varit populära bland de socialdemokratiska gräsrotterna, eftersom sänkta inkomstskatter med matematisk nödvändighet ger mest till dem med höga inkomster.
- Svårigheterna att höja skattetrycket tyder på att Sverige har nått taket för den offentliga sektorns storlek som andel av den samlade produktionen. Sedan mitten av 1970-talet har den offentliga utgiftsandelens och skattetrycket (bortsett från konjunkturella svängningar) i stort sett legat stilla, oavsett regering. Detta avspeglar att den offentliga sektorn inte kan bli större än vad ekonomin tål och vad människor är villiga att betala – och dessa gränser sätts dels av den internationaliserade ekonomin, dels av kvaliteten i den offentliga verksamheten.
- Här stöter de offentliga verksamheterna på ett väl känt hinder, nämligen att det är svårare att höja produktiviteten i tjänstesektorn än i industrin. Tjänster tenderar därför generellt att bli dyrare medan industriprodukter blir billigare. I ett läge där välfärdstjänsterna tillhandahålls av den offentliga sektorn och betalas över skattsedelns samtidigt som efterfrågan ökar (bl.a. för att vi blir äldre och mer vårdkrävande) och kraven på valfrihet och kvalitet skärps, blir det allt svårare att få ekvationen att gå ihop. Vård- och omsorgstjänsterna blir år för år relativt sett dyrare – men de offentliga institutionerna kan inte ta betalt för dem fullt ut, och skatterna räcker inte längre till. Vid konstant skattetryck urholkas därför gradvis kvaliteten på den offentliga servicen. Därför måste den offentliga sektorn i allt högre grad kompletteras med privata lösningar.

Allt detta får vittgående konsekvenser. Socialdemokratisk välfärdspolitik är inte längre att sätta igång nya offentliga verksamheter eller bidrag och finansiera dessa över skattsedelns. Palmes och Erlanders sätt att hantera den växande medelklassen – att dra in den i välfärdsstatens hägn och finansiera kalaset genom höjda skatter – fungerar inte längre. Repricket att kraftigt bygga ut offentlig verksamhet och socialförsäkringar gav goda resultat då man startade från låg nivå; men det fungerar inte lika bra vid dagens redan höga nivå på utgifter och skatter.

Den ojämna produktivitetstillväxten i kombination med svårigheten att driva in mer skatt gör att frustrationen över den otillräckliga offentliga servicen tilltar. Dessa problem kommer enligt samstämmiga utredningar att förvärras kraftigt under kommande år. Uppgiften blir därför att få den offentliga sektorn att fungera bättre och mer effektivt – samt att låta mer av dess tjänster erbjudas av den privata sektorn. Men administration, effektivisering och privat konkurrens får inte kinderna att blossa inom partiet på samma sätt som nya reformlöften och skatt på de rika. På den här punkten saknar socialdemokratin en långsiktig strategi.

Inskränkt utrymme för nationell politik

Till den ändrade klasstrukturen och att skattetaket nåtts ska läggas att utrymmet för en aktiv ekonomisk politik på nationell grund har krympt. Detta har särskilt drabbat socialdemokratin, som tidigt anammade aktiv konjunkturpolitik och som länge berömde sig av att ha särskild kompetens att sköta rikets affärer och säkra full sysselsättning.

- Globaliseringen gör det svårare att bedriva en egen, avvikande finjusteringspolitik mot konjunktursvängningar. Kapitalmarknaderna är – till skillnad från under partiets storhetstid – avreglerade. Låg inflation i omvärlden gör det nödvändigt även för vårt land att hålla låg inflation. Riksbanken har – precis som centralbankerna i de flesta andra västländer – blivit självständig, och räntepolitiken står utanför politisk kontroll. Vi har av egen bitter erfarenhet lärt hur farligt det är att släppa budgetdisciplinen. Försök att stimulera ekonomin på tvärs mot omvärlden medför kapitalutflöde, svagare valuta och högre ränta.
- Fackföreningar, företag, finansiella institutioner och hushåll accepterar inte passivt ekonomisk-politiska ingrepp de ogillar. Tvärtom försöker de neutralisera och kompensera för politiska ingrepp som stör deras planer, genom lönekrav, prissättning, utflyttning och finansiella omplaceringar. Ökade offentliga utgifter ger därför inte alltid högre tillväxt. Budgetunderskott ger inte bara stimulans utan driver också upp räntorna. Lägre räntor kan ge fastighetsbubblor.
- Sysselsättning kan därför inte långsiktigt skapas genom expansionspolitik. Politikerna kan således inte kommendera fram tillväxt och nya jobb såsom de kunde när Sverige var reglerat och mindre öppet; jobben måste skapas genom att ekonomin fungerar väl och genom att konkurrenskraften är god.
- I praktiken betyder allt detta att Sverige måste vara attraktivt för utländska och svenska investeringar samt för internationellt rörlig arbetskraft. Vi måste undvika kapitalflykt, vi måste skapa en miljö för forskning och utveckling som attraherar världsledande forskare till svenska universitet, etc etc.

Här har visserligen socialdemokratin en hel del goda idéer – men det är svårt att hävda att de på något kvalitativt sätt skiljer sig från den ekonomiska politik som den nuvarande alliansregeringen bedriver. Globaliseringen och EU-medlemskapet har helt enkelt krympt skillnaderna mellan socialdemokratisk och borgerlig ekonomisk politik – något som bl.a. syns i att båda sidor numera accepterar de budgetregler som inskränker den finanspolitiska handlingsfriheten. Visserligen blåses de kvarvarande skillnaderna upp i valrörelserna – men eftersom de flesta väljare genomskådar detta lämnar sådan retorik (som aldrig kommer att förverkligas) mest en fadd eftersmak.

Konflikten mellan praktik och retorik

Sammantaget har enorma förändringar ägt rum de senaste decennierna. Men dessa avspeglas inte särskilt tydligt i partiets budskap. Där hörs samma honnörsord, samma retorik och i stort sett samma strategi som för två generationer sedan. Partiprogrammet har genomgått en rad ömsinta revisioner men talar fortfarande om socialdemokratin som förlösaren av ett nytt, socialistiskt samhälle som ska göra slut på kapitalismens orättvisor. Och fortfarande sjunger Socialdemokraternas revolutionssången Internationalen vid kongresser och demonstrationer – trots att 1800-talstexten beskriver kapitalägare och företagare som "rovdjur" som mättar sig på blod från "trälar" som "hungern bojar lagt uppå".

Konflikten mellan programmet och retoriken å ena sidan och verklighetens krav å den andra finns hela tiden under ytan. Då och då flamlar den upp och blir särdeles iögonfallande. Det gäller ofta under valrörelser, då kända reformer utlovas trots att partiledningen vet att man egentligen inte har råd – och så får man backa efter valet. Det gäller i skattefrågorna, där man säger sig vilja höja skatter under fördelningspolitiska fanfarer – men när verkligheten sedan tränger sig på, backar man och gör undantag för att undvika att de högbeskattade flyr utomlands. Det gäller synen på finansieringen av den offentliga sektorn, där man ofta fördömer konkurrens, upphandling och avgiftsfinansiering med ideologiska argument – men där man när verkligheten gör sig påmind ändå ändrar sig. Och så vidare.

Försöken att överbrygga klyftan mellan programmet och verkligheten resulterar i ett taktiskt spel med många utspel, kompromisser och reträtter. Ofta tycks partiledningen bedriva en politik den egentligen

beklagar: "Vi skulle egentligen inte vilja göra så här, men härtill är vi nödda och tvungna" – på grund av borgarna, den elaka marknaden, EU eller något annat hemskt. Många partimedlemmar förvirras. De tycker att idealen och programmet sviks. Klyftan växer mellan ledning och gräsrotter. Utanför partiet betraktar andra eliter partiledningens krumbukter mest som ett spel för gallerierna och medierna – ett sätt för cyniska yrkespolitiker att behålla makten. Så skapas och växer ett politikerförakt – inom rörelsen såväl som utanför.

Oförmågan att driva en långsiktig strategi som tar avstamp i de underliggande, objektiva samhällsförändringarna har medfört förvirring. Under ett par decennier har partiet frenetiskt letat nya "projekt". Ofta har dessa projekt inneburit stöd åt utsatta grupper av olika slag: kvinnor, hemlösa, invandrare, sexuella minoriteter, sjuka och arbetslösa, m.fl. Sådant stöd är både humant och berättigat. Men ibland har ideologiseringen av dessa stöd fått dem att framstå som viktigare än den tidigare centrala uppgiften – arbete, välfärd och utveckling för det arbetande folket. Socialdemokratin har i många medborgares ögon blivit en sorts särintressenas koalition – vilket underlättat för media och de politiska motståndarna att utmåla SAP som bidragstagarnas parti snarare än det arbetande folkets parti. Det märkliga har därmed inträffat att socialdemokratin självmant släppt arbetslinjen.

Socialdemokratin står fortfarande stark i en hel del regioner och orter. Ofta har dock dessa hög arbetslöshet och hög sjukfrånvaro. Samtidigt tappar man i regioner och städer med stark ekonomi, hög sysselsättning och hög utbildningsnivå. Konsekvensen är att socialdemokratin allt mer framstår som ett parti som inte förmår utveckla det avancerade, globaliserade tjänstesamhällets dynamik. Kontrasten mot den unga arbetarrörelsen är bjärt; då var det socialdemokratin som stod för framtiden. Även under Erlanders tid var socialdemokratin optimistisk och framstegsvänlig. I dag har den blivit ängslig och bevarande. Den får allt svårare att dra till sig spännande intellektuella, forskare och framtidsinriktade samhällsvetare.

Varken höger eller vänster

Denna famlande politik nådde vägs ände i valet 2010. Ett viktigt skäl var att Moderaterna fyllde det vakuum som socialdemokratin självt lämnat. Genom att proklamera Moderaterna som det nya arbetarpartiet (vilket ska uppfattas som de arbetandes – även tjänstemännens och medelklassens – parti) och t.o.m. det naturliga samhällsbärande partiet genomförde Fredrik Reinfeldt det största politiska skiftet i Sverige sedan Per Albin tog över folkhemmet. Moderaterna går därmed inte längre att entydigt definiera som "höger", och den valretorik som försökte utmåla dem på det viset blev inte trovärdig. Mot den bakgrunden är det inte förvånande att Socialdemokraterna fick lägre stöd bland de förvärvsarbetande (bara 22 procent) än vad Moderaterna fick.

Här skulle min artikel kunna sluta. Syftet är ju inte att försöka linjera ut någon framtidsstrategi för socialdemokratin utan fastmer att förklara varför det gått som det gått. Men låt mig ändå påstå att den ovanstående analysen i alla fall ger ett hum om vilka effekter olika strategival kan ge.

En avgörande fråga är i vilken utsträckning partiet ska utgå från den gamla höger-vänster-motsättningen, kampen mellan arbete och kapital. Media målar upp en sådan motsättning som den centrala i debatten om framtiden. Och de som själva ser sig som vänster i partiet argumenterar ofta explicit för en tydligare vänsterpolitik.

Som framgått av ovanstående tvivlar jag dock på att en sådan strategi kan leda till att socialdemokratin återtar rollen som det ledande partiet för det arbetande folket. För det första är det oklart vad "vänster" egentligen betyder i dagens samhälle. För det andra är frågan hur stort ett vänsterparti numera kan bli. För egen del tror jag att ett vänsteralternativ i praktiken kommer att tydligare driva linjen att understödja de undertryckta och de olika minoritetsgrupper som av olika anledningar behöver stöd och skydd. Detta är givetvis ett fullt legitimt alternativ – men min egen bedömning är att det i dagens samhälle betyder ett mindre parti, ett som inte längre är ett självklart majoritets- eller regeringsalternativ.

Politiken behöver i ett sådant alternativ inte inriktas på ansvarstagande. Den ekonomiska politiken behöver inte gå ihop, skatteförslagen kan få vara orealistiska – eftersom de i alla fall inte kommer att genomföras fullt ut.

Alternativet till att bli ett tydligare vänsterparti är att socialdemokratin återupprättar sin ställning som det arbetande folkets stora parti. Men för att detta ska lyckas i dagens värld krävs en modernisering som går utöver den gamla höger-vänster-skalan. Ett uppenbart skäl är att miljöfrågan har skapat en ny, grå-grön dimension vid sidan av den allt mer obsoleta blå-röda. Ett annat är den ändrade klasstrukturen. Låt mig säga några avslutande ord om vad en sådan modernisering innebär.

En modern socialdemokrati

För att det materiella välståndet ska kunna växa och utsträckas till fler måste Sverige vara en attraktiv plats för produktion i den globala ekonomin. Vi måste ha goda kommunikationer, en utbildning i världsklass, konkurrenskraftiga skatter mm. Partiet måste inse att detta är det materiella välståndets moder och arbeta för en stark svensk attraktionskraft. Detta alternativ innebär att man vill vara ett fungerande och ansvarstagande regeringsalternativ, och att de egna förslagen därför ska vara realistiska.

Den här strategin utgår ifrån att klassamhället ser annorlunda ut än när partiet var ungt. De flesta människor har större resurser, de är bättre utbildade, många har rest och sett världen utanför Sverige. De är konsumenter och de är vana vid att välja. De ställer krav, de litar till sig själva och de utgår inte från att staten eller kommunen nödvändigtvis vet mer än de – och detta gäller inte bara val av bostad, yrke och livsstil utan också pension, sjukvård och utbildning.

I det här alternativet motverkas utslagning och utanförskap av en mer konstruktiv politik än i dag. I stället för att koncentrera sig på att dela ut stöd inriktas politiken på hjälp till självhjälp: arbete och utbildning. Medborgarna ska kräva sin rätt – men också ta sitt ansvar. Arbetsmarknadspolitiken inriktas på omställning och hjälp till nya arbeten, inte på permanent försörjning. Invandrare integreras på den ordinarie arbetsmarknaden. Skolan ger kunskaper och fostran. Så hjälps de längre ned på samhällsstegen att själva kliva uppåt. I dessa avseenden är moderniseringen faktiskt en återgång till gamla värden som tappats bort under kräftgångens dagar. I dessa avseenden blir den också mer effektiv för att bryta utanförskap och därför också försvaga grunden för främlingsfientlighet och uppdelning av människor i "närande" och "tärande".

En modern socialdemokrati försöker förena miljömedvetenhet och högteknologi. Den gamla höger-vänster-motsättningen förmår inte hantera de nya konflikter som följer av snabb global exponentiell tillväxt i en värld med begränsade fysiska resurser. Marxismen ser naturen som människans underordnade tjänare, och de planekonomiska systemen var oförmögna till resurshushållning. Men i dag vet vi att naturen sätter gränser och att miljöpolitiken har avgörande betydelse. Marknaden måste kompletteras med ekonomiska styrmedel som driver företagen att minska utsläpp och investera grönare.

Göran Perssons "gröna folkhem" var en lovande ansats, som tyvärr inte fullföljdes. Här måste socialdemokratin gå från ord till handling. Klimatfrågan, ekosystemens hälsa, biologisk mångfald, rent vatten och ren luft – se där några av de uppgifter som står på dagordningen. Vägen framåt går via en effektiv ekonomi, som utvecklar ny teknik och gör produktionen mer energisnål. Politiken bör styra bl.a. genom fortsatt skatteväxling med sänkta inkomstskatter men högre skatter på energi och utsläpp samt omfattande satsningar på fossilfri energi.

I detta alternativ ställer socialdemokratin åter frågorna om vad som skapar utveckling. Man återerövrar framtidstron, tron på tekniska framsteg och forskning. Man ser hur småföretag och entreprenörer kan bidra till tillväxt och kvalitet. Man stödjer investeringar i modern infrastruktur och fortsätter att öppna Sverige mot världen. Man söker samverkan med näringslivet och med företagare som vill vara med och bygga ett modernt Sverige. Man slutar vara rädd för framtiden.

Klas Eklund, Senior Economist på SEB

Börja med att se världen i vitögat

Det gick åt skogen i valet, var utgångspunkten. Vad ska vi göra nu, blev frågan.

Med vi kommer jag att mena ett progressivt – säg rödgrönt – fält i det politiska landskapet. Vi som ville ha bort en högerregering som gjort Sverige kallare, mer orättvist, mindre modernt.

Det har varit mycket prat kring oppositionens varumärke; hur de som omtalas som storstadsväljare kände sig, vad olika utspel signalerade.

Jag tror i stället att vi ska fundera mer över vilka problem som finns i världen och vad vi kan föreslå och göra för att lösa dem. Till exempel:

1. Klyftorna i löner och förmögenheter har ökat trendmässigt i tre decennier. Det finns gott om vetenskapliga belägg för att det bi

växande ström av sparpengar att leka med. Det behövs en diskussion om det kloka i att fortsätta längs den vägen.

5. Över hela Europa har avsaknaden av djupgående politiska konflikter runt den ekonomiska politikens inriktning bidragit till att bana väg för högerpopulister. Ett framgångsrikt progressiv block med bas i arbetarrörelsen kan samla breda majoriteter för social förändring, genom en politik för fler och bättre jobb, jämlikhet och välfärd. Så kan också stödet för exempelvis en human flyktingpolitik och en vettig kriminalpolitik vinnas och förankras. Men när klassdimensionen i politiken avaktiveras kan högern – i olika skepnader – samla folk runt andra konfliktlinjer. När man slutar att mobilisera kring klassfrågor och rör sig mot en "värderingsbaserad" politisk retorik och handlingsstrategi kan högerpopulistiska partier – eller traditionella borgerliga partier som spelar på samma strängar – göra inbrytningar bland grupper som tidigare gått till socialdemokratien (och i någon mån längre vänsterut). Vänsterns självutplåning i den ekonomiska politiken bäddar för veritabla tragedier.
6. Det behövs samhällelig omställning för att klara klimatkrisen. Det man kan uppnå genom enskildas konsumtions- och livsstilsval är begränsat. Och aldrig så miljömedvetna människor kan inte dra sina egna snabbtåglinjer, omvandla energiförsörjningssystemet eller planera bostadsområden på ett mer klimatsmart sätt.

Jag är inte särskilt naiv. Jag förstår att detta är lättare sagt än gjort. Jag begriper också att man måste diskutera och ta tag i massa annat: formerna för partisamarbetet, organisatoriska utmaningar för att få med fler, utspel som kan få medialt genomslag och fungera taktiskt attraktivt gentemot olika grupper.

Men jag är övertygad om att en politisk opposition som sitter fast i den mediala och parlamentariska logikens snäva cirkel, riskerar att göra sig irrelevant i en dramatisk tid. Och förlora val på köpet.

Ali Esbati, skribent, f.d. förbundsordförande i Ung Vänster

Socialdemokratins kris, analys och förslag till lösningar

Inledning

Socialdemokratin förlorar inflytande i landets storstäder. 2009 års val till Europaparlamentet visade en tydlig tendens: socialdemokratin förlorar tusentals väljare i landets storstäder. Valresultatet år 2010 bekräftade bilden: att socialdemokratisk politik inte längre attraherar väljarna i samma utsträckning som tidigare. 2010 års valresultat är partiets sämsta sedan 1914. I Stockholms stad och län är partiet reducerat till ett 20%-parti på väg neråt.

Sedan flera år tillbaka tappar socialdemokratin inflytande i landets storstäder. I Stockholm har Moderaterna passerat socialdemokratin som stadens största parti sedan länge. Borgerligheten växer sig stark i landets huvudstad och stadens invånare röstar i dag i huvudsak borgerligt. Liknande tendens finns i de flesta kommuner i Stockholms län. I Skåne och Malmöregionen är utvecklingen ungefär den samma. I Göteborg är socialdemokratin fortfarande stadens största parti men även där förlorar partiet väljare.

Dagens Sverige är mångfacetterat och landet, i huvudsak storstäderna, genomgår en hög förändringstakt som tillsammans ger landet en stor ekonomisk och social potential. Samtidigt växer klyftor mellan människor och mellan olika befolkningsgrupper allt djupare. Klyftorna syns tydligare i landets storstäder.

Man kan i dag rita en karta i landets storstäder där man utan stora problem kan se var över-, medel- och arbetarklasserna bor. Man kan också rita en karta över den allt djupare segregation som grundar sig på ursprung och etnisk tillhörighet: Å ena sidan infödda välmående etniska svenskar tillhörande över- och medelklass. Å andra sidan invandrade svenskar och deras barn. Dessa utgör i dag en stor del av storstädernas arbetar- och underklass.

Storstädernas mångfacetterade sammansättning skapar enorma möjligheter men också enorma sociala spänningar och potentiella konflikter om man inte tar mångfalden tillvara. De splittrande tendenserna måste med all kraft motverkas.

Socialdemokratins syn på storstäder har stannat i tiden. Man betraktar storstäders invånare som självklara väljare. Man tror att lojalitet, förtroende och tacksamhet för partiets välfärdsbygge är någonting som alltid kommer att finnas inom medelklassen. Så är det inte i dag. Fortfarande är den allt mer växande medelklassen i landets storstäder solidarisk men deras välfärd och välstånd har under senare år successivt försämrats och man bekostar själv en del av sitt eget välstånd och sin välfärd. Därför har denna medelklass blivit mindre solidarisk och mer benägen att tänka på sitt eget välbefinnande. Därför har Moderaterna och FP lyckats vinna denna medelklass röster. Socialdemokratin betraktas som gammalmodig och arrogant, och som ett hinder för medelklassens självförverkligande.

Behovet av en samlad socialdemokratisk storstadspolitik som objektivt analyserar och kombinerar en modern politik för den nya mångfacetterade storstaden med dess enorma potentiella möjligheter men också med dess enorma spänningar och potentiella sociala konflikter, är mycket stor. Vill socialdemokratin fortsätta att spela en avgörande roll i landets storstäder måste man inse att man måste utforma en storstadspolitik som kombinerar medelklassens behov och önskemål men också den kvarstående arbetarklassens behov och önskemål med den allt mer fördjupade segregation som har sin grund i ursprung och etnicitet.

Partiets organisation i t.ex. Stockholm och dess län

Partiets organisation i t.ex. Stockholm och dess län är formad för en liten elit partimedlemmar som fördelar mellan sig förtroendeuppdrag och som inte tål någon form av kritik och politisk diskussion. Socialdemokratiska föreningar är inte längre ett forum för politiska samtal. Dessa har omvandlas till träffar för inbördes beundran bland de som är heltidspolitiker, har förtroendeuppdrag och är anställda

inom partiet. Den eller de som vill diskutera partiets politik betraktas som jobbiga, problematiska, rättshaverister m.m. Dessa medlemmar fryses ut eller lämnar partiet. Partiet liknar mer och mer ett livlöst skelett som försöker få liv vart fjärde år. Ansvariga för partiets utveckling, eller avveckling, i Stockholmsregionen bör, i likhet med Mona Sahlin och hela partistyrelsen, ställa sina platser till förfogande.

Ny socialdemokratisk storstadspolitik

Partiets framtid och dess maktinnehav avgörs i dag i landets storstäder. Förlorar man medelklassen och invandrade medborgare i storstäder kommer man också i fortsättningen att förlora makten i dessa städer och regeringsmakten. Storstäderna har unika möjligheter, men också särskilda problem, som kräver både specifika och mer generella och okonventionella åtgärder.

Medelklassens behov i storstäder kan kanaliseras av socialdemokratin samtidigt som man, inte minst för medelklassens välbefinnande och välstånd, riktar särskilda insatser till den allt mer tilltagande segregationen. Detta skall inte göras för att man prioriterar invandrade och deras barn. Detta måste göras för att förhindra en utveckling med stora sociala spänningar och konflikter där medelklassen också är förlorare. Detta skall inte göras för att man vill särbehandla invandrade medborgare. Nej, detta skall göras för att kunna nå en balans och harmoni i storstäderna. För att kunna nå integrerade städer där alla dess invånare känner sig en del av sin stad.

Den socialdemokratiska värdegrunden, som särskilt värdesätter människors välfärd och välbefinnande, måste sättas i centrum.

Storstadens särskilda möjligheter och utmaningar

Sveriges storstadsregioner Stockholm, Göteborg och Malmö är komplexa och mångfacetterade. Det finns en stor bredd i det sociala, ekonomiska och kulturella livet som är större än i andra regioner och det finns bättre förutsättningar för nya verksamheter att uppstå och vidareutvecklas.

Storstädernas betydelse för hela landet är enorm. Stockholm, Göteborg och Malmö är landets tillväxtmotorer som skapar välstånd och välfärd för hela landet. Att inte inse detta är att inte förstå verkligheten. Att säga detta innebär inte att man vill förminska andra städers betydelse för utvecklingen i landet. Nej, det är bara att konstatera en verklighet som om den inte inses med allt sannolikhet kommer att innebära att socialdemokratin förlorar sitt maktinnehav under många år och därmed kommer städer som behöver en solidarisk politik också att förlora i längden. Kommunalpolitiker i Norra Sverige måste förstå att deras välfärd och solidariska utveckling hänger ihop med att partiet kan vinna val i storstäder. Att vinna storstäder innebär att välfärd och solidarisk fördelning av resurserna som garanterar partiets inflytande också i landets övriga kommuner.

Människor från landet och människor från alla kontinenter flyttar in och förstärker storstädernas dynamik och problem. Storstädernas potential och tillväxt ska inte betraktas som ett problem och en utveckling som behöver vändas, utan som en viktig enorm möjlighet och en avgörande resurs i en allt rörligare och globaliserad värld. Ur inflyttning till storstäderna föddes också i varierande grad nackdelar i form av segregation, bostadsbrist, miljöbelastning, överhettning, anonymitet, skenande bostadspriser, trängsel, långa restider och komplicerade beslutsprocesser.

Storstäderna skiljer sig också från övriga delar av landet i deras etniska, kulturella och religiösa mångfald. Nära 50 procent av dem som invandrat till Sverige från länder utanför Europa bor i Stockholms län och ytterligare 40 procent i de övriga storstads länen. I det ligger en enorm ekonomisk, social, kulturell och språklig potential, men det ställer också särskilda krav på arbetsmarknad och utbildning liksom på åtgärder mot segregation i boende och bekämpande av bostadsbrist.

Möjligheterna och problemen är störst för storstädernas medelklass, unga, invandrade och barn.

Ingenstans i Sverige är medelklass, unga, invandrade och barn särskilt utsatta och har bättre möjligheter som i landets storstäder. Tillgången till arbete, skolor och förskolor, sociala mötesplatser är på papperet nästan oändlig. Men förutsättningar för egen förverkligande, eget engagemang och aktivi

Det finns uppenbara strukturer som gynnar de som "tagit sig in i systemet". Segregationen och icke-inkluderandet upprätthålls mycket subtilt av en stor integrationsindustri som lever av att det finns ett fortsatt behov av omhändertagande av grupper av befolkningen.

Att det finns diskriminering av invandrade svenskar är en verklighet som ingen seriös människa kan förneka. Partiet har, i välmening, genom att inte bedriva en politik för alla oavsett ursprung, bidragit till att vidmakthålla synen på invandrade medborgare som människor som inte är kapabla att klara sig själva, inte kan utöva inflytande och inte kan bidra med att utveckla landet. Socialdemokratin bör se över sin antidiskrimineringspolitik. Den bör utgå från att alla boende i landet är medborgare och som medborgare skall alla ha samma rättigheter och skyldigheter. Diskriminering skall bekämpas med lagar och hårda böter för den som utövar diskriminering. Men partiet bör upphöra med att stödja en allt mer växande antidiskriminerings- och integrationsindustri som i välmening hjälper till att vidbehålla synen av invandrade som stackars människor som måste omhändertagas. Samma syn tillämpas på unga svenskar med invandrarbakgrund som är födda i Sverige. Dessa unga människor är svenskar med rötter i andra länder och ingenting annat.

Ett nytt Sverige växer fram

"Hur olika får man vara"

Centrala värden i den svenska kulturen så som: respekt för fri- och grundläggande mänskliga rättigheter, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, respekt för alla oavsett ursprung, religion, sexuell läggning, handikapp, kan inte kompromissas bort. Svensk lag respekteras av alla grupper i samhället. Men att kräva respekt för den kärna av kulturella värden som kommit till uttryck i lagarna kan aldrig försvara att påtvinga det traditionella svenska synsättet. Detta ger oss alla möjligheter att vara nyfikna på andra kulturer och se hur det berikar vår tillvaro.

Inget omhändertagande, i stället inflytande över samhället och det egna livet

Segregationen kan brytas genom bl.a. mindre omhändertagandeperspektiv. En svensk med rötter i andra länder ska inte automatiskt behandlas som någon i behov av hjälp och omhändertagande. Alla människor, oavsett ursprung, ska behandlas som en resurs. Därför är makten över den egna vardagen avgörande. Snabba ingångar på arbetsmarknaden, enklare regler för företagare – allt detta skapar vardagsmakt och inflytande över det egna livet.

Bort från ensidighet och mot mer mångsidighet

Det nya mångkulturella Sverige bygger i likhet med det gamla Sverige efter likhetsprincipen. Samhället har radikalt förändrats men inte i den mån som behövs. Det är dags att se till att alla har samma möjligheter att nå sina mål. Det är dags att se till att alla har samma möjligheter att nå sina mål. Det är dags att se till att alla har samma möjligheter att nå sina mål.

grund hänvisats till särskilda bostadsområden. Detta måste kallas för vad det är: en påtvingad segregation. Här följer några förslag som kan motverka segregationen:

Politiskt och demokratiskt underskott

I de flesta bostadsområden i storstäderna där majoriteten av befolkningen är svenskar med rötter i andra länder är i regel valdeltagandet lägre.

Den politiska representationen för svenskar med rötter i andra länder måste bli bättre i storstäderna. Alla politiska partier måste ta på sig ett stort ansvar eftersom svenskar med rötter i andra länder är dåligt representerade i olika politiska organ.

Klyftorna måste brytas på alla plan. I politiken måste på alla nivåer de homogena politiska församlingarna brytas sönder och ersättas med beslutsfattare som representerar hela Sverige. Arbetslösa svenskar med rötter i andra länder måste få jobb på samma sätt som infödda Andersson och Petersson. Bostadsmarknaden måste i grunden förändras så att segregerade förorter blir mångfaldens förorter i ordets alla bemärkelser. Rättssamhället måste återupprättas, både på gatan och i domstolsförhandlingen.

Sverigedemokraterna (SD) och partiets dilemma

Sverige är inte längre ett land som är skyddat mot främlingsfientlighet och rasism. Sveriges riksdag befolkas i dag av ett politiskt parti med rötter i nazismen och vit makt-rörelsen.

Sverige är det enda land i Europa där vita galningar tar sig friheten att skjuta människor på gator och torg bara för att dessa kommer från andra länder.

Många av de människor som röstar på SD är socialdemokratiska väljare. Man kan inte påstå att alla SD:s väljare är rasister eller främlingsfientliga. Många av dessa väljare vill möjligen uttrycka missnöje med socialdemokratiens politik. Många av SD:s väljare går att återvinna med en klar och rak politik där bl.a. omhändertagandets politik gentemot invandrade och deras barn försvinner. En politik där mångfaldens positiva egenskaper förklaras med landets framgång och välstånd. En politik där man gör upp med integrationsindustrin som hindrat de nya medborgarna att på lika villkor integreras i Sverige. En politik som utgår från medborgarprincipen och inte från invandrarskapet.

Synen på småföretag och småföretagare i storstäder måste omvärderas

Det privata näringslivet är en mycket viktig grund för vårt lands välfärd.

Politikens uppgift är att ge goda förutsättningar för ett vitalt näringsliv. Sverige har inte sett småföretagande och småföretagare som en resurs, som en mycket betydande del av Sveriges välstånd och välfärd. Denna syn måste förändras. Företagare har en betydelsefull roll som är värd uppskattning och uppmuntran från samhällets sida.

I landets storstäder bedrivs det i dag tusentals småföretag som ger jobb åt tusentals människor. Villkoren för dessa företag har inte förändrats. Det är tufft att vara småföretagare, krångel och skatter skapar mängder med problem för småföretagare. De borgerligas tal om förändringar och underlättande för småföretagande är bara tal och allmän retorik. Ingenting har förändrats till det bättre.

Juan Fonseca, f.d. riksdagsledamot för Socialdemokraterna

Varför ska (S) vara sämre?

"Vi kan inte vänta." Så löd budskapet på affischerna som Socialdemokraterna tapetserade landet med i valrörelsen. Frågan var väl bara vad vi ansågs inte kunna vänta på. Att få slippa den trista oppositionsrollen och åter njuta av regeringsmaktens sötnöje? Eller att vår iver hade sin utgångspunkt i något väsenligare än enbart detta. Som vad vi faktiskt ville göra med makten. Nu talas det mycket om Socialdemokraternas kris, om nödvändigheten av förnyelse och förändring. Men det är ingen slutsats vi nått på egen hand. Det var väljarna som påtvingade oss den insikten. Det finns alltså goda skäl till ödmjukhet och begrundan. Ingen tvekan råder om att de ekonomiska och sociala klyftorna ökat kraftigt i Sverige under senare år. Välfärdsstatens fundament håller medvetet på att eroderas. Välbeställda grupper gynnas på bekostnad av svagare. Massarbetslösheten biter sig fast. Främlingsfientligheten frodas. Ett nytt klassamhälle växer fram. Med ett sådant facit av högerregeringens politik borde Socialdemokraterna haft ett öppet mål att spela mot i valet.

Ändå kunde vi aldrig koppla greppet på Fredrik Reinfeldt och hans borgerliga allians. Onekligen ett stort misslyckande för ett parti vars främsta symbolbegrepp är jämlikhet, rättvisa och alla människors lika värde. Hur var det möjligt? Socialdemokratiet har historiskt sett varit en samhällskritisk och omdanande frihetsrörelse i förbund med framtiden. Vi har tagit oss an verklighetens utmaningar med öppet och oförskräckt visir. Inget annat parti har lika framgångsrikt och länge kunnat kombinera visionär känsla, förnuft och rationalitet för att nå sina mål. I dag framstår dock Socialdemokraterna som en förstenad apparat på väg att tappa fotfästet i den moderna samhällsutvecklingen. Var finns kraften att skapa 2000-talets folkhem, en modell för frihet i gemenskap, byggd på fast solidarisk grund med utrymme för både mångfald och individuella lösningar?

I stället tycks det som om politiken fokuserats på att jaga lättflyktiga marginalväljare i en icke definierad medelklass, vars huvudintresse, vi tycks tro, inskränker sig till det egna välmåendet och tjockleken på den egna plånboken. Socialdemokraternas ideologiska uppdrag – att genom politisk förnyelse inkludera alla samhällsgrupper – har därmed försumrats. Särskilt tydligt blir det i förhållandet till våra mest utsatta i samhället. Här handlar det om människor för vilka politiken ofta är av rent livsavgörande betydelse. Men sällan hörs längre några uppfordrande brandtal om situationen för missbrukare, psykiskt sjuka, hemlösa eller handikappade. Snarare verkar dessa grupper, som är stora och många, vara osynliggjorda i debatten. Svunnen är den tid då en ledande partiföreträdare som Olof Palme kunde göra Stefan Jarls skakande dokumentärfilm "Ett anständigt liv" till ett huvudnummer i sin agitation för att illustrera de sociala utslagningsmekanismerna och mana till kamp mot "narkotika-helvetet".

Det finns flera förklaringar till varför vi hamnat i denna kris. Bland annat är det ett symptom på tilltagande interna strukturproblem. Socialdemokratiet har övergått från att vara en genuin folkrörelsekultur till en heltidspolitisk kultur, fylld av ombudsmän och yrkespolitiker som behärskar organisationen. Omsorgen om den egna makten och försörjningen tenderar att bli viktigare än intresset för partiets och samhällets bästa. Ledarskapet måste diskuteras och förändras, från botten upp till toppen, från kommunerna upp till riksdagen.

När det gäller arbetet med politikens utformning bör vi också diskutera hur representativa våra partiorganisationer och interna sammankomster egentligen är. Många yrkeskategorier och samhällsintressen finns överhuvudtaget inte närvarande som skulle kunna ge oss nya impulser och vidgade perspektiv. Därför är det angeläget att vi blir mera utåtriktade och ger högre prioritet åt möten med medborgarna.

Samtal med väljarna kan inte enbart hållas vart fjärde år. Vi behöver en ständigt pågående dialog där människor känner att vi inte bara är ute efter deras röster. Utan att vi också är verkligt intresserade av deras bekymmer, livssituation, tankar och behov. Om vi tror att en stark och attraktiv oppositionspolitik uteslutande kan formuleras inom de parlamentariska församlingarna hugar vi sannolikt rejält i sten.

Tvärtom måste vi i en kontinuerlig och lyssnande process bygga denna politik i samklang med de väljare vars förtroende vi söker. Annars riskerar förnyelsen av budskapet att stanna vid en halvmesyr. Lyckas inte socialdemokratin att anpassa sig efter signalerna väljarna gett oss, kan vi lika gärna – för att travestera Berthold Brecht – försöka välja oss ett nytt folk att företräda.

Vidare krävs att misstron mot kvalificerad kunskap, som stundtals är mycket märkbar i partiet, vädras ut. Intellektuella resonemang tenderar ibland att ses som suspekta och irriterande. Men traditionellt har socialdemokratin alltid bejakat utbildning och forskning, och fördomsfritt varit mån om att suga till sig spetskompetens från skilda samhällssektorer. Minns att Tage Erlander, Olof Palme och Ingvar Carlsson samtliga en gång var unga lovande akademiker som rekryterades till viktiga positioner. Hur skulle de ha tagits emot i dag? Tyvärr är oförmågan att locka yngre, välutbildade människor till Socialdemokratin numera uppenbar, vilket är synnerligen oroande för idéutvecklingen både på kort och på lång sikt.

I detta sammanhang kan man också undra om vi verkligen haft de bäst lämpade krafterna på Sveavägen i Stockholm. Att slå samman partiexpeditionen och riksdagskansliet är helt nödvändigt för att göra oss av med gamla surdegar och vässa organisationen. Ska förändringen bära frukt är det dock lika nödvändigt att arbetarrörelsen lägger ner omsorg på att anställa tjänstemän av skarpast möjliga kaliber. Det gjorde Moderaterna efter sin valkatastrof 2002, vilket lade grunden till deras comeback fyra år senare. Varför ska vi vara sämre?

Behovet av vitalisering gäller även sättet som vi fastställer listorna på inför valrörelserna. Socialdemokratin skulle vinna på att välkomna människor med olika sorters bakgrund, utbildning och erfarenhet, i stället för att slentrianmässigt belöna lång och trogen tjänst inom partiet eller fackförbunden. Vi borde öppna våra nomineringsprocesser genom provval och offentliga hearings. Kanske även bjuda in vanliga medborgare att komma med förslag och synpunkter på kandidater.

”Vi kan inte vänta”, hette det alltså. Men är det något vi socialdemokrater väntat för länge på, är det uppgörelsen med vår egen förtroendekris. (n) Tj 45 0 0 45 1184 0 Tm () Tj 45

Tillbakagång och återhämtning

Tillbakagången för (S) är för hela landet 4,33 % i riksdagsvalet, 1,83 % i landstingsvalen och 2,30 % i kommunvalen. Motsvarande siffror för Uppsala län är 3,52 % i riksdagsvalet och 0,26 % i landstingsvalet samt bara någon enstaka procent genomsnittligt i kommunvalen. För Uppsala kommun är motsvarande siffror 2,87 % i riksdagsvalet, 0,17 % i landstingsvalets mellersta krets och 0,44 % i kommunvalet.

Ytligt sett kan dessa reduktioner av partiets väljarandel verka måttligt alarmerande, om vi betraktar saken uteslutande från regional och lokal synpunkt. Under ytan döljer sig emellertid en mer oroande fråga. Vad är det som händer på längre sikt för landet i dess helhet och hur återhämtar (S) sin förmåga att samlat beskriva och värdera denna utveckling?

Vid en internationell jämförelse har Sverige starka kommuner och landsting. Vårt land är emellertid ingen förbundsstat utan en enhetsstat med ett, över fyraprocentspärren, fulländat proportionellt valsystem. Socialdemokratin och löntagarorganisationerna eftersträvar lika goda levnadsförhållanden i hela landet. Praktiskt följer av detta skatteutjämning, statsbidrag och lagstiftning som förenhetligar samt, sist men inte minst, rikstäckande kollektivavtal. Kommuner och landsting har beskattningsrätt och stort utrymme för egna beslut inom givna ramar. Ändå är riksnivån strategisk. Ty riksdagens majoritet avgör vilka regler och resurser, som kommuner och landsting kan räkna med. Det räcker därför inte att konstatera att (S) i det senaste valet går bättre lokalt och regionalt än nationellt.

Av övergripande intresse för partiet i hela landet är följaktligen (1) långtidstrenden i riksdagsvalen (2) hur denna skall förklaras samt (3) vad som krävs för en återhämtning.

1. Hur är tillbakagången för (S) närmare bestämt beskaffad?

Avgörande för framtiden bedömer jag vara, att vi skiljer mellan vad som gäller för de båda senaste valen och v 50 0 050 984 Tm (e)0.2400000 0 0 45 1369 0 Tm (d) Tj 45 0 45 254 0 Tm () Tj 45 0 0 45 s286 0 Tm(o)

svensk och europeisk arbetarrörelse sägas ha underskattat och inte tillräckligt effektivt förmått parera. Under 1980-talet trodde vi att nyliberalismen uteslutande var en lära om marginell justering av keynesianismen som makroekonomisk utjämningslära betraktad. Vi insåg för sent att det *också* var en lära för nedmalning av fackföreningsrörelsen och privatisering av välfärdsstaten genom att i görligaste mån bringa samhällsstyrningen utom demokratisk kontroll. Att samhällsstrukturen jämsides har förändrats med avseende på arbetsinnehållet är förvisso riktigt men knappast avgörande. Huvudförklaringen är en medvetet driven internationell strävan att rulla tillbaka välfärdsstaten och demokratin.

Som utgångspunkt för min diskussion väljer jag en sammanfattande tabell rörande valdeltagande och procentandelar i samtliga nio riksdagsval sedan 1982.

	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010
Röstande %	91,4	89,9	86,0	86,7	86,8	81,0	80,1	82,0	84,7
Nyd + SD	-	-	-	6,7	-	-	-	-	5,7
M	23,6	21,3	18,3	21,9	22,4	22,9	15,7	26,2	30,0
FP	5,9	14,2	12,2	9,1	7,2	4,7	13,4	7,5	7,0
C	15,5	12,4	11,3	8,5	7,7	5,1	6,2	7,9	6,6
KD	-	-	-	7,1	4,1	11,8	9,2	6,6	5,6
MP	-	-	5,5	-	5,0	4,5	4,7	5,2	7,3
S	45,6	44,7	43,2	37,7	45,3	36,4	39,9	35,0	30,7
V	5,6	5,4	5,8	4,5	6,2	12,0	8,4	5,9	5,6

Figur 1. Valdeltagande och procentandelar för partierna i riksdagsvalen 1982-2010

Inberäknat en viss återhämtning 2006 och 2010 har valdeltagandet under dessa trettio år sjunkit med knappt sex procentenheter. Det betyder att det, realistiskt sett, finns ytterligare drygt 300 000 röster att konkurrera om. Av dessa soffligare kan uppskattningsvis 200 000 förväntas vara (S)-väljare.

Under loppet av de senaste tre decennierna är tillbakagången för (S) femton procentenheter. Nedgången från 45 procent till 30 procent mellan 1982 och 2010 innebär att var tredje väljare har övergivit partiet. Det gradvisa tillbakaträngandet bröts vid valen 1994 och 2002 med tillfälliga uppgångar om åtta respektive tre procentenheter. Men på det hela taget är kurvan stabilt nedåtlutande.

Betraktat som en utveckling under trettio år torde ungefär en tredjedel av den lidna förlusten ha gått till soffan, en tredjedel till de borgerliga och en tredjedel till Miljöpartiet.

2. Vilken är den huvudsakliga långtidsverkande förklaringen?

Den huvudsakliga långtidsverkande förklaringen bedömer jag vara svårigheten att tillräckligt effektivt svara mot vad den fortgående strukturomvandlingen kräver i fråga om utbildnings- och arbetsmarknadspolitik samt nya metoder för finansiering av den offentliga sektorn. Vi har inte förmått leva upp till vad ambitionen att inte behöva konkurrera med sänkta löner och sämre välfärdspolitik praktiskt förutsätter.

Ett annat sätt att säga samma sak är att (S) har haft en alltför lättsinnig syn på motståndaren. Partiet underskattade alltför länge styrkan hos den nyliberala strömkantringen. Av denna förleddes partiet att *rusta ned* i stället för att *rusta upp* sin vilja till kritisk beskrivning. Partiet intalade sig alltför gärna att en sådan inte går att förena med regeringsansvar.

3. Hur åstadkommer (S) en långtidsverkande återhämtning?

Sedan 2006 har partiet inget regeringsansvar. Det gör det dubbelt angeläget att vara inriktad på att beskriva och kritisera samhällsutvecklingen. Vid utövandet av den konsten gäller det att kunna över-

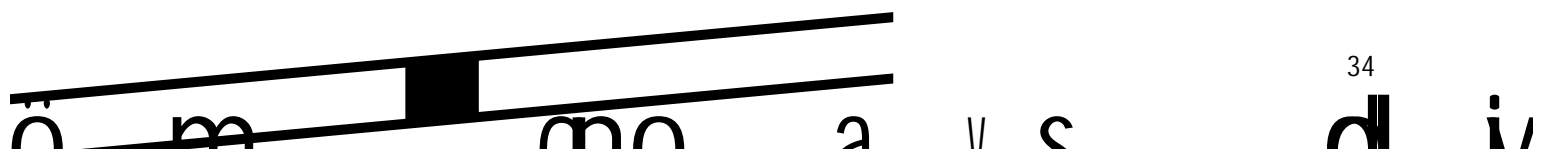
brygga motsättningar i två dimensioner – såväl mellan partiets företrädare på olika styrelsenivåer som mellan höger och vänster inom den egna rörelsen.

Rätt sätt att göra detta och omvandla debatten mellan olika interna åsiktsriktningar till politisk rörelseenergi är att ägna kraften åt att klargöra hur samhället faktiskt utvecklas med avseende på frihet, sammanhållning och tillförsikt. En synnerligen fruktbar infallsvinkel för en sådan analys ger den i höst utkomna boken *Underbara dagar framför oss – en biografi över Olof Palme*, som är skriven av historikern Henrik Berggren. Läsningen av dennes brett inspirerande framställning levandegör samtliga dessa tre huvudsynpunkter.

Exempel på frågor att ställa sig i samma anda inom (S) under 2000-talet är följande:

- Hur mycket fog har Anders Nilsson och Örjan Nyström för sin tes om att det är de allt mer nyanserade kravspecifikationerna i arbetslivet, som skapar de växande klyftorna och den alltmer värbestrade arbetslösheten?

... äj b 5 0 0 4 5
 ... Hur mycket ligger det i Tj 45 0 0 4

"Kring vår bedömning av samhällsutvecklingen skall debatten cirkla. Vår beskrivning av samhället och vår kritik av utvecklingen skall hela tiden befinna sig i debattens centrum". Så uttryckte sig Gabriel vid SPD:s partikongress för ett år sedan. Våra svenska (S)-ledare längre tillbaka i tiden uttryckte sig aldrig på det sättet. Men det var så de menade. Och det var därför (S) under de första trettio åren efter 1945 var ett parti på fyrtiofemprocentsnivån, vill jag sammanfattningsvis hävda.

Litteratur

Berggren, Henrik. 2010. *Underbara dagar framför oss – en biografi över Olof Palme*. Stockholm: Norstedts.

Judt, Tony. 2010. *Ill fares the land*. London: Allen Lane.

Nilsson, Anders & Örjan Nyström. 2008. *Reformismens möjligheter – åter till den bättre framtiden*. Stockholm: Premiss förlag.

Uvell, Markus & Erik Meier Carlsen. 2010. *Folkhemspopulismen – berättelsen om Sverigedemokraternas väljare*. Stockholm: Timbro.

Yergin, Daniel & Joseph Stanislaw. 1998. *Kommandohöjderna – berättelsen om marknadens globala renässans*. Stockholm: Timbro.

Arbetarrörelsens tankesmedja, www.arbetarrörelsenstankesmedja.se, liksom tidskriften *Tiden* och nät-tidningen *Dagens Arena*, www.dagensarena.se, publicerar fortlöpande analyser utifrån idén om att tillbakagången och möjligheterna till återhämtning bör betraktas i ett längre och bredare perspektiv. Av vad jag har förstått kommer *ABF-huset* i Stockholm under loppet av 2011 att organisera en serie ambitiösa seminarier utifrån idén om kritisk samhällsbeskrivning. Motsvarande initiativ skulle med fördel kunna tas lokalt och regionalt över hela landet.

Gästkrönika i Arbetarbladet 10 10 25

Frihet, sammanhållning och tillförsikt

Efter höstens valnederlag tillsatte (S) fyra särskilda arbetsgrupper, som ska gå till botten med orsakerna. Detta är förstås fullt rimligt. Samtidigt är det viktigt att frågan inte göms undan.

Strävan att vända på alla stenar får inte leda till att omprövningen uteblir. Utan dröjsmål behöver partiet återuppta det slags djupgående debatt, som aldrig borde ha tillåtits avstanna, framhåller Morgan Johansson (LO-tidningen 15/10) som leder en av grupperna.

Vad alla redan inser, utan att några grupper påpekar detta, är att (S) behöver ta igen vad som under trettio år har försummats. Strävan måste vara att tydliggöra och dra slutsatser av vart arbetsmarknaden och samhällsbyggandet faktiskt är på väg.

En fruktbar infallsvinkel ger boken "Underbara dagar framför oss – en biografi över Olof Palme", som är skriven av historiken Henrik Berggren och kom i september. Läsningen av dennes breda framställning levandegör tre huvudsynpunkter.

Frihet för den enskilde ska gälla inte bara i teorin utan också i praktiken. Denna första idé bör genomsyra allt och alla. Såväl kvinnor som män ska kunna forma sina egna liv – bo var de vill, arbeta med vad de vill, leva med vem de vill och kunna förena arbete och familj.

Partiets andra grundidé är sammanhållning. Faktisk frihet kräver mer än specialåtgärder för "svaga grupper". Under livets gång är var och en av oss inte bara yrkesverksam utan även ung, gammal, sjuk och arbetslös. Bäst blir samhället om alla är med och ställer krav för sina egna barn, sin egen ålderdom och sin egen möjliga sjukdom och tänkbara arbetslöshet.

Den tredje grundpelaren, slutligen, är tillförsikt. Socialdemokratin drömmer sig inte tillbaka utan är framåtblickande. Tillvaron går att begripa och den går att förändra till det bättre med ledning av gjorda erfarenheter.

Vad det nu handlar om är att tillämpa denna tredelade analys på vad som har inträffat under de senaste trettio åren och vad som kan förväntas ligga framför oss när världens ekonomier alltmer flätas samman.

På vad sätt och i vilka avseenden påverkas den individuella friheten? Hur stark är tendensen att vilja pressa tillbaka integritet, civilkurage och sammanhållning för att kunna konkurrera på världsmarknaden?

Hur långt har högerkrafterna lyckats driva in en kil mellan oss som "betalar" och oss som "lever på bidrag", det vill säga pensionärer, barnfamiljer, sjuka, arbetslösa och studerande?

Vad händer med den grundläggande tillförsikten? Vilka människor är det som fruktar att bli övergivna, när högerpolitiken inriktas på att ställa grupp mot grupp?

Sverker Gustavsson, professor emeritus i statskunskap vid Uppsala universitet

Reflektioner efter ett katastrofval

Varför förlorade vi valet?

- Vi hade ingen tydlig politik.
 - * Rådslagen drog ut på tiden och besvarade inte viktiga frågor
 - * Efter rådslagen måste vi kompromissa med V och MP
 - * Vi sökte komma överens om allt och hade därför inte fokus på något
 - * Våra företrädare levandegjorde denna samlade otydlighet
- Vi pratade inte framtid
- Vi upplevdes inte böttna i dagens verkligheter
- Marknadsföringen. "Jag kan inte vänta" kanske går till historien, men av fel skäl
- Vi hade ingen "berättelse" säger vissa (det ska vi kanske vara tacksamma för)
- Det rödgröna samarbetet drog röster från oss
- LO var passivt
- Vi föll i borgarnas plånboksräkande
- Vi mötte en kompakt borgerlig dominans i näringsliv och media
- Vi misslyckades med att tydliggöra borgarnas fiasko - sysselsättningen.
- Men vi hade inte ett eget trovärdigt alternativ för ökad sysselsättning.
- Även på andra områden uppfattades vår politik som att vi endast förkastade borgarnas
- Vi var rädda för att vara obekväma
- Vi hade så stark beröringsrädsla för medelklassen att vi stötte bort den
- Vi gick inte i opposition mot verkligheten utan lät regeringen göra det

Allt detta och mer därtill finns redan nämnt som förklaringar i samtal och media. Listan illustrerar bredden av misslyckandet och karaktären av det. I en mening:

Vår politik var inte baserad på verkligheten och därför trodde vi inte på det vi sade.

Grundproblemet, som jag ser det, var frånvaron av samband mellan honnörsord/visioner och konkreta ställningstaganden. Vår politik hängde i luften, utan kontakt med tak eller golv, idéer eller verklighet.

Två av våra ideal är solidaritet och jämlikhet. Konkreta politiska förändringsförslag måste baseras på hur verkligheten ser ut och hur våra förslag kan förändra verkligheten i *just dessa avseenden*. Annat är perifert.

Men så var det inte.

Vi har haft problem med den svenska skolan i decennier. Kunskaperna sjunker i centrala ämnen, relevansen av läroplan är svag, disciplinproblemen ökar. Skolval och friskolor förstärker uppdelningen av elever. Listan kan göras lång.

Vår politik borde baseras på en gedigen analys och beskrivning av denna verklighet, med fokus på jämlikhet och solidaritet.

Då blir det fria skolvalet något som måste kunna diskuteras och problematiseras. Då måste kommersialiseringen av friskolorna ifrågasättas, utifrån ett kunskaps- och klassperspektiv. Förstärker skolan segregationen i samhället, ökar ojämlikheten av fritt skolval och friskolor? Hur leder det till slutsatser om tilldelning och fördelning av resurser?

Detta borde ha varit relevanta frågeställningar utifrån våra ideal och mål men de diskuterades inte. Vår skolpolitik präglades av konvulsioner kring relativt ointressanta frågor som om det ska vara betyg i 6an eller 7an. Och av rädsla för medelklassen; den gillar säkert friskolor, så därför vågar vi inte diskutera deras snedvridande effekter, utan går in på en skitsak, dvs. vinsterna (som försvinner inom ett par år när kommunerna lärt sig att hantera ersättningsystemen).

Vi har i åratal låtit disciplin och Björklund dominera frågeställningar, verklighetsbeskrivningar - och debatten.

Därför att vi inte har förmått (velat, vågat?) omsätta vår egen analys i praktisk politik.

Vårdfrågorna kunde göras till föremål för liknande analys och beskrivning, liksom självklart den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken.

Tre slutsatser:

1. Vi behöver inte nya visioner. Ta dem vi har på allvar.
2. Beskriv och analysera verkligheten. Den ger många trovärdiga "berättelser".
3. Prata om framtiden. Fastna inte i det förgångna. Erkänn tidigare misstag.

En reflektion om röd-grönt samarbete

Vi gick i borgarnas fälla. De efterlyste hela tiden ett gemensamt bud från oppositionen, eftersom de själva hade skapat en allians. Men det var ett strategiskt misstag. Vi blev alla tre utslätade och suddiga, inte minst vi. Det naturliga är att i en valrörelse begära stöd för sin egen politik. Med tanke på det hittillsvarande intima röd-gröna samarbetet kanske det nu vore läge att gemensamt uttala att vi kopplar loss från varandra för att ge möjlighet att fritt diskutera och bilda opinion för den egna politiken. Med det klart uttalade syftet att före valet 2014 sluta leden igen, men i huvudsak endast kring ett område: *Tillväxt för jobb*. Då skulle vi få en nödvändig och tydlig fokusering av budskap, baserat på en gedigen verklighetsbeskrivning. Det kan finnas andra centrala områden (klimat/energi?) där vi kunde gå fram gemensamt före ett val och före en valrörelse, men de får inte totalt bli fler än tre. I övriga frågor argumenterar man för den egna politiken, kopplat till ett tydligt åtagande att lösa dem i ett framtida regeringssamarbete, på basis av valresultatet. Detta utesluter givetvis inte att partierna kan enas om en politik inom skilda områden, men i så fall därför att vi har samma åsikter, inte därför att vi måste kompromissa fram en enighet.

Om vi valt denna strategi hade vi kunnat ta röster åt mitten men förmodligen förlorat vissa åt vänster, men det hade det varit värt.

En avslutande kommentar om partiets roll

MP har börjat marschen från nischparti till ett bredare, men radikalt och grönt parti. V försöker både behålla och utveckla sin profil: vänster och klass. S har aldrig varit ett nischparti men Moderaterna försöker knuffa in oss i V:s hörn. Och därmed bredda spelytan för ett parti (det enda) som tar samhällsansvar, ser till helheten etc. - Moderaterna. Det ogenerade användandet av våra ord och begrepp som arbetarparti, statsbärande är uttryck för detta.

Det måste vara ett tydligt mål för oss att vara ett parti för huvuddelen av folket och väljarna. Vi är inte ett parti för bidragstagare, fattiga, sjuka, arbetslösa, låginkomsttagare, enbart. Utan ett parti som tar ett brett samhällsansvar och inkluderar alla som vill ta ett sådant samhällsansvar. Det utesluter inte rika som vill rösta på ett parti som ser helheten, och som har vilja och förmåga att vara med och forma ett samhälle som fungerar effektivt och solidariskt.

Detta är bråttom – snart har Moderaterna inte bara tagit över sysselsättningsfrågan utan också välfärden och solidariteten.

Bo Göransson, nationalekonom, f.d. chef för Sida

Socialdemokratin och facket

Hur ska socialdemokratin relationer till fackföreningsrörelsen se ut nu och i framtiden? Det är en central fråga om socialdemokratin ska kunna återta initiativet kring sysselsättning och arbetsmarknad.

Facket 2010

Det går inte att diskutera socialdemokratin kris utan att även granska fackföreningsrörelsens utveckling. De senaste fyra åren har inneburit en kraftig facklig försvagning. Inte minst LO-förbunden har svårt att återhämta sig efter a-kassehöjningar, industrikras och vad som följer på det: färre medlemmar, svagare organisation, sämre ekonomi. Vi har en situation där många av dem som mest behöver ett starkt fack ställer sig utanför. Det blir en ond cirkel där höga avgifter och det faktum att facket upplevs som svagt blir en anledning att stå utanför. I Sverige 2010 har det fackliga medlemskapet även blivit en klassfråga. Det är billigare för en akademiker att vara med i facket än för en butiksanställd eller en hotellstäderska. Det är onekligen ett dilemma för hela arbetarrörelsen.

LO: s roll

Som helhet har LO framstått som förlorare, på defensiven i förhållande till arbetsgivare och regeringen. De stora ungdomsgrupperna som i dag har svårt att komma in på arbetsmarknaden får sällan kontakt med facket. Att som många socialdemokrater tro att "facket fixar samtalet på arbetsplatsen" är tyvärr naivt.

Det är dags att analysera det traditionella fackligpolitiska samarbetet med LO. Det går att hitta former som bygger mindre på tradition och mer på sakfrågor. Låt de fackliga medlemmarna få mer inflytande över vilka frågor som ska upp på den politiska dagordningen. Efter valförlusten har flera ledande LO-företrädare talat om behovet av förstärkt fackligpolitisk samverkan, men vad innebär det? Den frågan väntar fortfarande på ett svar.

Hela facket

Socialdemokratin ska föra en dialog med hela fackföreningsrörelsen. Det finns även i tjänstemannarykena problem som socialdemokratin måste se och visa att man har förståelse för: stress, osäkra anställningsförhållanden, ständiga omorganisationer i såväl privat som offentlig verksamhet.

Nuvarande regering verkar ha noll intresse för dialog med LO men är däremot aktiv och professionell när det gäller att påverka TCO- och Sacogrupperna. Det ska också socialdemokratin vara. För (S) är uppgiften dessutom långt större än så, det handlar om att möta alla dem som i dag inte har någon facklig tillhörighet alls eftersom man är arbetslös eller av andra skäl står utanför arbetsmarknaden.

Framtidens arbetsmarknad

Svaga fack är en del av förklaringen till socialdemokratin kris. Inom fackföreningsrörelsen finns också en del av lösningen. Facket ägnar mycket kraft och engagemang kring det som även borde vara partiets framtidsfrågor: Det som handlar om framtidens jobb, om forskning, arbetsmiljö och utbildning.

Jag ser flera viktiga uppgifter för Arenagruppen när det gäller att arrangera möten, seminarier, bokutgivning kring socialdemokratin och facket.

Margaretha Holmqvist, chefredaktör Akademikern

Reflektioner efter valet 2010

Jessika Gedin tog i radioprogrammet *Spanarna* upp en trend, som hon studerat i amerikansk TV. De klassiska dokusåporna, riktade mot medelklassen med "småputtriga" familjeproblem, minskar, i stället handlar såporna om feta arbetare. Hon drog slutsatsen att medelklassen är död och arbetarklassen är tillbaka.

Detta fick mig att tänka på en bild jag sett på hur ökningen av bruttonationalprodukten har fördelats mellan olika inkomstskikt i samhället och hur denna fördelning har ändrats över tid i de västliga länderna. Fram till andra världskriget tillföll större delen några få procent av befolkningen. Efter andra världskriget ändrades mönstret radikalt, det mesta gick till breda samhällslager, för att på 80-talet i främst USA och England successivt föras tillbaka till de riktigt rika. Under 2000-talets första årtionde har t.ex. i USA nästan hela ökningen tillfallit en liten procent av befolkningen.

Jag har funderat mycket över detta. Vad var det för faktorer som gjorde dessa förändringar möjliga efter andra världskriget? Hur kunde industrinationerna i Europa hitta fördelningsnycklar som skapade denna unika jämlikhet?

Tony Judts sista bok, *Ill Fares the Land*, pekar på sambanden i denna utveckling och ställer frågorna för framtiden. Hans bok borde vara utgångspunkten i varje valanalys i Sverige om man menar allvar med att Socialdemokraterna ska få en historiskt viktig roll även för framtiden. Vem ser till att den översätts snarast?

Det är självklart svårt, mycket svårt, att hitta orsakssamband i historiska förlopp i samhällen och världsdelar men Tony Judt plockar i verktygslådan på ett mycket övertygande sätt. Efter andra världskriget ställde de ledande ekonomerna, Keynes m.fl., frågan: "Hur kan vi skapa ett samhälle som förhindrar framtida totalitära stater?" Svaret som köptes av många och exploaterades av Socialdemokraterna främst var: jämlikare samhällen. Socialdemokratien fick sin historiska chans, att förena social rättvisa med demokratin.

I slutet av nittonhundratalet blev frågan i stället för de ledande ekonomerna: "Hur kan man bli snabbast rik?" Handelshögskolorna fylldes av hoppfulla studenter, som ville förverkliga drömmen om rikedom. Den globala

Är då idéerna om rättvisa, jämlikhet och social och ekonomisk demokrati utslagna från människors drömmar? frågar sig Tony Judt. Hans svar är nej, men vi har glömt hur vi ska samtala om det. Precis mitt i prick som jag känner det efter denna valrörelse!

Det sades att vi skulle ha våra personliga berättelser som utgångspunkt i den senaste valrörelsen. Den bästa av dem var Liza Marklunds fina berättelse i Expressen. Men den, liksom de andra jag hörde, handlade om vår historia. Inte om det framtida samhälle vi vill skapa.

Det räcker inte att försvara det vi uppnått i vårt land, i vårt landsting, i vår kommun. När ekonomin är global och bestämmer över oss, måste vi våga tala om det som finns bortom våra nationsgränser. Om utmaningarna och om humanismen i en jämlik värld. I vet ju att växande ojämlikhet, i och mellan samhällen, skapar problem. Vi vet ju att den groteska ojämlikhet vi ser i dag skapar instabila samhällen.

Tony Judts bok påminner oss om de frågor som ställdes efter andra världskriget. Hur ska vi förhindra de totalitära katastrofsamhällen vi nu ser växa fram igen med folkligt stöd med intolerans och av-humanisering? Nu när vi land efter land ser främlingsfientliga grupper vinna gehör i de befolkningsgrupper som drabbas hårdast av kapitalismen.

Det här måste vara en uppgift för socialdemokratin framöver. Att tala om en rättvis värld och leta efter internationellt gångbara lösningar. Ett slående exempel på vårt misslyckande är de svar den 18 år gamle Anton Abele, nyvald riksdagsledamot, ger på frågan om varför han valde Moderaterna som sitt parti när han 15 år gammal mötte gatuväldet och reagerade på det. "Moderaternas program med hårdare tag och fler poliser var det bästa programmet." Det behövs säkert fler poliser på gatan, men orsakerna till den växande sociala oron är en annan. Och vi sa inget om det som han hörde.

Min analys av valrörelsen är att tanken var rätt att försöka hitta en axel med Miljöpartiet. Det var dock en stor katastrof att få med Vänsterpartiet i denna axel.

I en pakt med enbart Miljöpartiet skulle vi ha haft möjlighet att framhäva de demokratiska redskapen i kampen mot världskapitalismen på ett sätt som De gröna aldrig kunnat göra ensamma.

Med Vänstern satt vi fast i skruvstället att tala socialism på ett sätt, som för alltid är förlegat och dött med kommunismens förfall och misslyckanden. Ingen människa i Sverige vill förknippas med den historien. Här försvann framtidsvisionen.

Partiledaren (flitigt ledsagad av tidskriften Arena) fastnade i den, i och för sig nödvändiga, frigörelsen av homosexuella och andra minoritetsgrupper. Visst, Mona Sahlin brinner för frågan och frigörelsen har varit viktig, men sen då?

Nu står vi inför människors befrielse från den globala kapitalismen. Vi får inget bra samhälle där ropen skalla: Berika dig själv och skit i andra! Jag är rätt övertygad om att vi har en majoritet för detta efter alla samtal i valrörelsen med främst unga människor. Det var något fundamentalt räddhågset över Östros och den ekonomiska politiken. Borg var bättre på att diskutera de internationella kriserna och girigheten hos bankdirektörerna och de andra direktörerna.

Vi hade dessutom ingen tydlig och klar argumentering varför 100 miljarder mindre i statsbudgeten spelar någon roll för kulturbudgeten, eller för någon annan post i statens affärer. Inte förrän sista veckan ställdes sjukersättningarna mot skattesänkningen på det konkreta och nära sättet.

Vad jag vill säga är inte att rada upp enskildheter, utan detta: Vi hade ingen bra historia om framtiden för vårt gemensamma klot. Jorden har problem, uppvärmningen hotar oss allvarligt. Det råder fortfarande en enorm fattigdom i världen. Det är svårt att hitta samhällen där orättvisorna minskar, trots att det med stor säkerhet finns en folkmajoritet för ökad jämlikhet.

Det borde gå att åter få ledande ekonomer och sociala ingenjörer av olika slag att fråga: Hur ska vi förhindra en kollaps av det enda vi alla har gemensamt, vårt jordklot? Hur ska vi få en miljardvärld av människor att rösta för humanism och jämlikhet?

Och så till organiseringen av partiet. Här finns en annan utmaning värd namnet. De hierarkiska organisationerna har gjort sitt. Det är nätverk av olika slag som är framtiden. Men i nätverkssamhället finns ingen fungerande demokratisk metod att ta till för beslut och ansvarsuttagande. Då är det självklart att människor tappar tron på politiken. Det höga valdeltagandet i årets val ska inte överskattas som bevis på tilliten till det politiska systemet. Varningsklockorna är för många.

Det är fortfarande svårt att hitta de självklara ledarna i samhället som vill axla politiska uppdrag. Vi har inga metoder att lokalt ta tillvara på engagemang. Vi sitter tyvärr fast i tron att vi har ett starkt välfungerande parti som har en nära kontakt med människor i alla delar av samhället. Storstäderna är ur de här synvinklarna katastrofala men tydliga exempel. Vi måste våga prova nya metoder att få in människor i att göra de svåra valen. Det räcker inte i en demokrati att folk bara svarar på enfaldiga opinionsundersökningar som sedan styr partiets handlande.

Vad världen behöver är en växande medelklass som får sina egna TV-program igen. Och Socialdemokraterna behöver politiska program för att attrahera denna medelklass och få alla dessa goda samhällsmedborgare att delta i arbetet med de stora frågorna.

Det var mycket som gick fel i den här valrörelsen, men jämlikhetssamhället i en hållbar värld är vårt historiska uppdrag med det som så väl sammanfattas av vårt partinamn Social Demokrati.

Och låt oss, under de stora parollerna om att tämja världskapitalismen och miljöhoten, tillåta fler att delta med ett myller av lokala lösningar.

Individualismen är inget hot, den är en möjlighet.

Philip Johnsson, journalist, f.d. landstingsråd för Socialdemokraterna i Värmland

Tre iakttagelser

1. Socialdemokraterna får bättre valresultat i kommuner med hög inkomstjämlighet. Moderaterna får bättre valresultat i kommuner med låg inkomstjämlighet.
2. Tidigare brukade TCO-medlemmar rösta rödgrönt. I dag röstar majoriteten av både TCO- och Saco-medlemmarna borgerligt.
3. Valets stora vinnare är Moderaterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. De stora förlorarna är Socialdemokraterna.

Tre försök till förklaringar

1. Systembygget

I ojämlika kommuner röstar man oftare M, medan man i jämlika kommuner oftare röstar S. Statistiskt sett finns det ett tydligt sådant samband, och det har inte med inkomstnivån att göra, utan är kopplat till själva graden av inkomstspridning. Forskningen tyder på att människor i jämlika samhällen föredrar mer omfördelning. Studier från USA visar att när ojämlikheten ökar, så reagerar allmänheten med att bli mer höger. Detta gäller inte bara höginkomsttagare. Även fattiga efterfrågar lägre offentliga utgifter då ojämlikheten ökar. I Sverige har inkomstskillnaderna ökat i trettio års tid nu. Kontexten spelar roll för människors politiska uppfattningar.

De senaste decennierna har inneburit att det på många områden blivit svårt att vara solidarisk, men lätt – kanske till och med nödvändigt – att tänka på sig själv. Ett exempel är utförsäljningarna av allmännyttan, som gjort att fler äger sin bostad. Den som äger sitt boende måste tänka på marknadsvärdet. Vad händer om nya bostäder planeras i närheten? Om en flyktingförläggning placeras i närheten? Riskerar inte det att försämra marknadsvärdet?

Den svenska socialdemokratin var en gång i tiden extremt framgångsrik i att skapa en politik som förenade egennytta med solidaritet – system som inte krävde att enskilda människor måste vara sällsynt goda för att samhället skulle bli gott. Det underbart vackra och listiga med den generella välfärden är att det är ett system som gör det enkelt att vara solidarisk. I dag lever vi under andra förutsättningar. Ojämlika samhällen tenderar att efterfråga mer ojämlikhet – vi lever i en ond spiral.

2. Medelklassen

Socialdemokraternas framgångar historiskt ligger i att man lyckats förena intressena hos breda grupper. I stället för att föra en politik enbart för arbetarna, förde man en politik för löntagarna - både arbetare och medelklass. Först när de borgerliga partierna lyckades bryta denna förening kunde man börja vinna val på allvar. Det skedde genom att förbinda medelklassens intressen med dem hos de allra rikaste, och i stället lämna "dem som inte arbetar" utanför. Detta är "arbetslinjen" i alliansens tappning, och här någonstans ligger förklaringen till att många av de lägre tjänstemännen i TCO har övergett socialdemokratin och i stället börjat rösta som de högre tjänstemännen i Saco. TCO och Saco röstar i dag mycket likartat. Så har det inte sett ut tidigare.

3. Moral kontra fördelning

Inom sociologin talar man om att den politiska höger-vänsterskalan har två dimensioner: en fördelningmässig, och en moralisk. När det gäller synen på omfördelning och andra samhälls-ekonomiska frågor tenderar arbetarklassen att stå till vänster, och tjänstemännen till höger. Vad gäller den värderingsmässiga dimensionen är sambandet omvänt. Arbetarklassen är i högre grad moral-konservativ, medan tjänstemännen är mer liberala.

Sambanden mellan klass och attityder längs den ekonomiska höger-vänsterskalan är starkare i Sverige än i många andra västländer. I praktiken är det kring synen på ekonomisk fördelning som det svenska partisystemet byggts upp (till skillnad från exempelvis USA, där den moraliska dimensionen spelat en större roll). Kanske är detta nu på väg att förändras. De stora vinnarna i valet 2010 är M, SD och MP. Både SD och MP kan på många sätt ses som extrempunkterna på en moralmässig höger-vänsterskala. Genom invandringskritik och en traditionell familjesyn talar SD till värderingar som är vanligare i

arbetarklassen, men som inte fångas upp av arbetarklassens traditionella partier. MP å andra sidan är tydligt profilerat utanför den traditionella ekonomiska skalan och kan därför tala till människor som känner sig allmänt vänster, men som inte sätter ekonomisk jämlikhet främst. Nyckeln till Moderaternas framgång, slutligen, ligger i att man tonat ner den traditionella fördelningsmässiga konflikten, och i stället lyckats förlägga den politiska striden någon annanstans.

Att Socialdemokraterna är valets stora förlorare är inte förvånande. Mer än något annat parti har Socialdemokraterna definierat och definierats av den ekonomiska höger-vänsterskala som, vad det verkar, allt fler väljare finner irrelevant.

Tre förslag

1. Social ingenjörskonst

Socialdemokratin brukade förstå att systemen spelar roll för människors politiska uppfattningar. Men det är som att vi glömt bort det. I stället har vi under lång tid genomfört politiska reformer som varken gynnar den samhällsutveckling vi vill se, eller, krasst uttryckt, vårt eget väljarstöd. I dag har Moderaterna tagit över det sociala ingenjörskapet, och bygger systematiskt ett samhälle där vi tjänar på att tänka mest på oss själva. En nödvändig utgångspunkt för en socialdemokratisk förnyelse är att vi ska bygga system som gynnar den samhällsutveckling vi vill se. Vår politik måste göra det lätt för människor att vara solidariska.

2. Att hitta det gemensamma

Förmågan att formulera en politik som förenar breda grupper är avgörande. Det görs genom att hitta det som är gemensamt och appellera till det. En lösning för S kan varken vara att formulera en politik enbart för "de svaga" eller för "medelklassen". Lösryckta monetära gåvor till den ena eller andra gruppen är inte en politik som förenar eller som bottnar i någon ordentlig samhällsanalys. Det är ett försök till muta, och det kommer inte att fungera.

3. Jämlikheten och trovärdigheten

Kärnan i det socialdemokratiska budskapet är: lika goda livschanser för alla. Först då är människan fri. Men socialdemokratiska regeringar i hela Europa har under decennier misslyckats med att uppfylla vänsterns löfte om ökad jämlikhet och bättre villkor. Inte så konstigt att väljarna så småningom börjat se sig om efter alternativa förklaringsmodeller och uppleva socialdemokratin som irrelevant. En förnyad socialdemokrati måste formulera de sätt på vilka ojämlikheten begränsar människors liv i dagens samhälle, och därefter hitta fungerande politiska redskap för att motverka detta. Vi ska göra det för att det är vår ideologi. Lyckas vi kommer vi också att bli relevanta för människor – väljare - igen.

Marika Lindgren Åsbrink, socialdemokratisk bloggare och fritidspolitiker i Sundbyberg

En pedagogisk utmaning

Det första jag tänkte när jag fick det här mailet var - driver de med mig? Helt seriöst - en valanalysgrupp med sex män och två kvinnor? Och där en av kvinnorna dessutom är den enda som har ett något utländskt klingande efternamn. Jag är övertygad om att det här är kloka kunniga människor, men vilken bredd har ni? Vilka kontaktytor?

Annars tycker jag att det viktigaste att göra nu är att visa att den borgerliga regeringen inte för en socialdemokratisk politik, hur mycket de än säger att de älskar generell välfärd. Det är en jättestor pedagogisk utmaning för det syns inte i enskilda beslut utan i konsekvenserna av flera beslut sammantagna. Ett exempel jag har haft framför ögonen, i utvecklingsarbetet Jämställd hemtjänst på Södermalms hemtjänst som jag har dokumenterat, är hur rut-avdraget utarmar hemtjänsten. Ett exempel är städningen - den tid som finns avsatt för städning i biståndsbeslut har minskat radikalt. Nu handlar det om en timme och en kvart varannan eller till och med var tredje vecka för att städa en tvåa. Samtliga brukare jag var i kontakt med sa att städningen inte duger. I gruppen med manliga brukare var det en som i stället hade en städfirma, med rut-avdrag. De städade tre timmar varannan vecka och han var nöjd... Inte så konstigt. Problemet är förstås att rut-avdraget bara kan användas av personer som har tillräckligt hög inkomst/pension så de kan göra ett avdrag - och har råd med tjänsten. Det leder till en dålig grundservice där de med mycket pengar kan köpa tilläggstjänster medan de fattiga får hoppas på hjälp av anhöriga a h h f t t d t ..so i k r l m a

Åter till den sociala ingenjörskonsten

På debattsidor och bloggar finns en uppsjö av analyser om varför valet gick så dåligt för Socialdemokraterna. Ofta visar det sig handla om åsikter om hur partiet bör förändras som skribenterna hyst sedan länge. Valet och det nya politiska läge det har resulterat i blir inte så mycket en utgångspunkt för nya analyser utan ses mer en bekräftelse på gamla ståndpunkter. Ett helt kavalleri av käpphästar är i galopp. Vi ser detta omkring oss och känner risken att själva ramla i samma fälla. Ändå ska vi göra ett försök att anteckna några reflektioner om den svenska socialdemokratins läge och utmaningar för framtiden efter förlustvalet 2010; reflektioner som åtminstone till viss del utgår från det nya läge som valet har resulterat i, även om tankarna naturligtvis också går tillbaka på tidigare analyser.

Texten består av två delar. Den första är en återblick på valet och en analys av hur socialdemokratins väljarbas har förändrats i ljuset av samhällsutvecklingen. Den andra är ett mera framåtblickande resonemang om möjligheterna för arbetarrörelsen att åter inta en politiskt ledande ställning i vårt land genom att utifrån dagens samhällsproblem och utmaningar återknyta till den sociala ingenjörskonst med strukturell och kommunitär inriktning som präglade den svenska reformismen under den långa framgångsperioden på 1900-talet.

I båda delarna står vad vi betraktar som socialdemokratins nuvarande *politiska* kris i centrum för diskussionen.

1.

Om vi helt subjektivt blickar tillbaka på den gångna valrörelsen är det första som slår oss att vi gick till val mera på en kritik av den moderatledda regeringspolitiken och dess följder än en egen utarbetad politik för att ta itu med de samhällsproblem som valdebatten handlade om.

Kritiken av de borgerligas urholkning av arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen var stark. När några särskilt upprörande fall fick stor uppmärksamhet i massmedia i valrörelsens slutskede fick vi känslan av att

v

lönsamhet och höga löner ställs stora krav på produktivitetstegring och ökade förädlingsvärden. Sverige har varit mycket bra på att åstadkomma detta. Men det har skett till priset av en omfattande utsortering av 'lågpresterande' arbetskraft till offentliga försörjningssystem.

Det förefaller som att moderaterna haft en god insikt i denna problematik - och utformat sin politik därefter. Medan regeringen i kvartal efter kvartal försäkrade att jobben kommer, vilket människor inte kunde se, drev Reinfeldt hem poängen att socialdemokraterna inte längre förmår upprätthålla arbetslinjen - utan har blivit ett bidragsparti. 'En miljon svenskar i arbetsför ålder har ställts utanför arbetsmarknaden. Socialdemokraterna ser inte ens problemet. Det gör vi.' På det budskapet vann de borgerliga valet.

Inom socialdemokratin har eftervalsdebatten börjat på ett olyckligt sätt. De flesta förstår att det var fel att släppa sysselsättningsfrågan till de borgerliga, men få tycks fullt ut inse vidden av det politiska problem som insider/outsider-problematiken utgör för partiet. För att tala klarspråk finns det i nuläget inget socialdemokratiskt politiskt alternativ som kan ge hundratusentals människor nya arbeten utan den press nedåt på lönerna och den försvagning av skyddet för de arbetslösa som blir konsekvensen av de borgerligas politik.

Inför valet 2010 fanns ännu inte något trovärdigt socialdemokratiskt politiskt alternativ för att klara den avgörande frågan om sysselsättningen. Vad som fanns var ett ganska ihåligt vallöfte om "100 000 nya jobb, utbildnings- och praktikplatser", men det räckte inte. Opinionsundersökningar visade entydigt att i flertalet väljares ögon framstod Moderaterna som mer trovärdiga än vi när det gällde jobben.

Den borgerliga regeringen fick oförtjänt erkännande för hanteringen av den internationella kris som svepte in över landet under 2008-09 och drabbade exportindustrin svårt. Den främsta orsaken till att spridningseffekterna i den inhemska ekonomin blev tämligen begränsade var de buffertar i form av stora överskott i de offentliga finanserna och i synnerhet i betalningsbalansen gentemot utlandet som den borgerliga regeringen ärvde av den tidigare socialdemokratiska. Arbetslösheten ökade men Anders Borg tycktes ha situationen under kontroll. I tidskriften Affärsvärlden (13 okt 2010) kommenterade Niklas Ekdal: "Vad finanskrisen framför allt gjorde, inrikespolitiskt, var att maskera Alliansens misslyckande med jobben. Nu kunde massarbetslösheten skyllas på yttre faktorer."

Socialdemokraterna stod återigen svarslösa när Reinfeldt drev hem poängen att grundproblemet är att många människor har drivits ut i försörjningssystemen och det måste få ett slut. Den moraliska upprördheten över förfärliga exempel på hur "den nya arbetslinjen" drabbar enskilda människor parerade han med argument som tycktes vädja till förnuftet: "Går vi för hårt fram får vi justera efterhand, men vi kan inte vara överksamma. Vi kan inte gå tillbaka till den bidragslinje som drivit hundratusentals människor i utanförskap".

Samtidigt innebar debattkonstellationen att Socialdemokraterna hamnade i positionen att representera den svaga, utsatta minoriteten medan Moderaterna kunde ikläda sig rollen som den arbetande majoritetens företrädare.²

² Bilden av Socialdemokraterna som företrädare för utsatta minoriteter och olika grupp- och individintressen förstärks av att kränkningar av demokratiska fri- och rättigheter allt mer har kommit att definieras som diskriminering på grund av tillhörighet i olika identitetsgrupperingar även av vårt partis företrädare. Men den traditionella socialdemokratiska hållningen tar inte sin utgångspunkt i det selektiva för särskilt utsatta grupper utan i generella rättigheter som ska gälla lika för alla, kvinna som man, fattig som rik, invandrare som infödd – oavsett livsstil, sexuella preferenser, religiös tillhörighet, funktionshinder eller andra olikheter. Denna inriktning innebär att stödet för utsatta grupper torde bli mer robust, då särskilda skyddsbehov tillgodoses genom generella rättigheter som ligger i majoritetens intresse.

Många socialdemokrater retas till gallfeber av att Moderaterna nu kallar sig "det enda arbetarpartiet". Det f.d. Högerpartiet ska ju representera de välbeställda i politiken. Men det är inte bara en fråga om PR-trick och lymmelaktig demagogi. Moderaterna har lärt sig av den gamla, framgångsrika socialdemokratiska metoden att med politikens utformning skapa realiteter som ger det politiska rävspelet ett innehåll som är mer än bara ett spel för galleriet. Det är en ofrånkomlig realitet att flertalet LO-medlemmar har haft utbyte av den moderata omfördelningspolitiken - att ta från dem som inte arbetar och ge till dem som gör det - även om det svider i goda socialdemokratiska hjärtan att erkänna det.

Under tidigare decennier skapade den socialdemokratiska generella välfärdspolitiken, i kombination med den solidariska lönepolitik som fackföreningsrörelsen drev, en bred intressegemenskap *underifrån* mellan arbetarklassen och stora delar av mellanskikten. Denna intressegemenskap var en realitet som gav Socialdemokraterna en tämligen säker väljarbas att mobilisera och vinna röster ifrån. Även under tidigare episoder av borgerliga regeringar tvingades dessa anpassa sig till de politiska realiteter som denna majoritetens intressegemenskap genererade. Den främsta förklaringen till socialdemokratins länge unika ställning i svensk politik torde stå att finna i de socioekonomiska förhållanden som var resultatet av den samlade arbetarrörelsens reformistiska strävan.

Nu håller spelplanen på att förändras. Intressegemenskapen mellan arbetarklassen och mellanskikten spricker upp i båda ändar. Underifrån genom den insider/outsider-problematik som vi tog upp i vår analys av 2006 års valresultat (och som vi diskuterar mer ingående i vår bok *Reformismens möjligheter*).³ Det handlar både om en utsortering ur arbetslivet av dem som inte är 100-procentigt presterande och följderna av en i vågor tämligen omfattande flyktinginvandring, där inte alla lyckats komma in på den svenska arbetsmarknaden. Resultatet är att vi fått ett nytt skikt av fattiga som befinner sig i en beroende klientställning till offentliga försörjningssystem.

Det bör understrykas att det inte är gruppens storlek i sig eller den samhällsekonomiska kostnaden som är problemet. Sverige har fortfarande en hög sysselsättningsgrad i internationell jämförelse. Över 60 procent av de utlandsfödda i yrkesaktiv ålder är sysselsatta och vi befinner oss alltså i världstoppen när det gäller kvinnors och äldres arbetskraftsdeltagande. Vad som däremot är av betydelse i sammanhanget är den politiska dynamik som ligger i intressekonflikten mellan insiders och outsiders, ett nytt drag i det politiska landskapet i Sverige som Moderaterna exploaterar mycket framgångsrikt.

Samtidigt ser vi i den övre ändan av den socioekonomiska skalan följderna av att inkomstskillnaderna har ökat i två decennier. Särskilt handlar det om en polarisering bland tidigare tämligen homogena tjänstemannaskikt, som givit upphov till en ny övre medelklass.

I boken *Den sociala demokratins andra århundrade*?² formulerade vi vad vi kallade en järnhård lag för den generella välfärdspolitiken.⁴ Om inte inkomstutvecklingen är någorlunda sammanhållen kommer en allt mer välbeställd övre medelklass att efterfråga allt fler exklusiva tjänster som inte ryms inom de generella välfärdssystemen. Följden är att denna medelklass blir allt mer obenägen att hålla fast vid den generella välfärdspolitikens kontrakt och i stället söker privata lösningar för utbildning, vård och socialförsäkringar.

I ett samhälle där människor alltid tenderar att jämföra sig med dem som befinner sig på ett högre pinnhål i status- och resursskalan blir denna nya övre medelklass trendsättare också för andra grupper. De bättre ställdas minskade beroende av de generella systemen leder i sin tur till att dessa försvagas, vilket särskilt drabbar den fattigare delen av befolkningen, men också driver på utvecklingen bland bredare skikt att skaffa sig privata komplement.

³ Stockholm: Premiss förlag 2008.

⁴ Stockholm: Bokförlaget Atlas 2005.

Moderaterna har sent omsider insett den sociala ingenjörskonstens hemlighet – medan Socialdemokraterna tycks ha glömt bort den. Fritt efter Willy Brandt kan man säga att det handlar om att se till att alltid befinna sig på toppen av tidens väg. Det finns ingen samhällsförändrande kraft som är så stark som den strukturomvandling som drivs av marknadskrafterna. Om politiken inte bara ska vara en ordets skönkonst utan en viljebestämd omdaning av samhällets strukturer måste den inriktas på att få den marknadsdrivna strukturomvandlingen att verka i önskad riktning.

Det var så den efterkrigstida Rehn-Meidnerska modellen fungerade. Det var inte på förhand givet att den kapitalistiska dynamiken under de trettio år som följde på andra världskriget skulle frambringa ett mera jämnt samhälle. Den spontana strukturomvandlingen rymmer alltid motsägelsefulla moment. Kapitalismens rörelse präglas av *samtidigt* forcerat församhälleligande och privatisering, vilket var kärnan i Karl Marx analys men som han från sin utsiktspunkt i 1800-talets mitt inte fullt ut kunde förutse konsekvenserna av.⁵ Med Nils Karleby's ord kan man säga att Marx hade fel, men han hade det på ett genialt sätt.

För den som vill åstadkomma strukturella samhällsförändringar handlar det om att utforma en politik som i ett medellångt tidsperspektiv förstärker de marknadsdrivna tendenser som verkar i den riktning man vill se och försvagar dem som motverkar detta. Så håller man sig på toppen av tidens väg. Det förefaller som om Moderaterna har förstått detta.

Deras förändringar i skatteuttag och trygghetssystemens ersättningsnivåer, i kombination med "valfrihetsreformer" och öppnandet för privata tillägg ("topping up") till de gemensamt finansierade sociala tjänsterna, *förstärker* de ursprungligen marknadsdrivna tendenserna till upplösning av den breda intressegemenskapen underifrån mellan arbetarklass och mellanskikt – och banar väg för en ny intressegemenskap ovanifrån. Reinfeldt talar om "samhällsbärarna", låt oss säga de övre två tredjedelarna av befolkningen, och under dem en tredjedel i en ny underklass för enklare tjänster.

Vi skriver här om tredjedelar för att anknyta till Margaret Thatchers politiska strategi om "tvåtredjedelssamhället". Statistiskt kanske fördelningen noga räknat inte blir exakt så. Men det väsentliga är att den bärande majoriteten, vars intressegemenskap i en demokrati blir bestämmande för samhällsinstitutionernas utformning, bildas uppifrån och inte nerifrån. Det är av avgörande betydelse för hur dessa institutioner medlar mellan individen å ena sidan och arbetsmarknaden, staten och familjen å den andra. Ofrånkomligen leder det till ett samhälle med mindre frihet och självbestämmande för en del och mera av dessa goda frukter för andra. Det leder också till, som vi ska visa längre fram, ett samhälle som är sämre rustat att svara mot befolkningsutvecklingens och globaliseringens utmaningar.

Under 1920-talet ställdes frågan om Socialdemokraterna skulle förbli att vara ett arbetarnas klassparti eller om man, med Per Albin Hanssons ord, skulle bli "ett hela folkets parti". Man valde att definiera sig som det senare. Här fanns en ambivalens mellan å ena sidan en innebörd av begreppet "folket" som det uttrycks i motsatsparet "folket och herrarna", å andra sidan ett närmande till anspråket att socialdemokratin verkligen kunde axla ansvaret att representera "allmänintresset". Idéhistoriskt fanns här en anknytning till den konservativt organiska samhällsfilosofi som dominerade i ämbetsmannakåren i det fördemokratiska Sverige, med sinsemellan olikartade förgrundsgestalter som Christopher Jacob Boström och Rudolf Kjellén. Men Per Albin var ingen duvunge och bakom blinkningen till den universella idealismen anar man en hårdkokt rättsrealism.

När socialdemokratin tog allmänintresset i anspråk förvandlades de rikaste till ett särintresse som skulle hållas på plats i Folkhemmet. Samtidigt fick allmänintresset ett konkret innehåll av den bärande alliansen av arbetare och breda mellanskikt. I de nya Moderaternas Sverige är det tvärtom: det är de fattigaste som är ett särintresse som ska hållas kort, medan allmännyttan

⁵ Det är det grundläggande temat i vår bok *Den sociala demokratins andra århundrade?*

definieras utifrån intressena hos "samhällsbärarna" av bättre etablerade LO-grupper med relativt sett hyfsade inkomster, över mellanskikten till dem med störst resurser i storstädernas mest exklusiva villaområden. Man kan beskriva det som en spegelbild av den socialdemokratiska samhällsmodellen, en skenbart trogen avbildning med den lilla men betydelsefulla skillnaden att spegelfiguren svarar med höger arm när man lyfter den vänstra.

Reinfeldt har numera en uttalad ambition att de nya Moderaterna ska avlösa Socialdemokraterna som statsbärande parti m .

Det är en gruvlig salva det, i synnerhet när man betänker varifrån den kommer och vem den riktas till. Nu är inte Socialdemokratin utan skuld i sammanhanget. Den tämligen omfattande revidering av Bildtregeringens läroplan som gjordes år 2000 tog inte tag i problemen som syntes redan då med en stor andel ungdomar som inte klarar kunskapskraven. I denna fråga uppvisade Perssonregeringen tolv år av passivitet. Det som är avgörande i sammanhanget är inte Folkparti-ledarens retoriska förmåga utan avsaknaden av en utarbetad socialdemokratisk politik för att ta itu med problemen. Det är i kattens bortavaro som Björklund dansar på bordet.

Naturligtvis är det en fusklösning att sänka kunskapskraven för dem som inte klarar dem, som de borgerliga gör. I slutändan är det inte skolans krav det handlar om utan arbetsmarknadens. Efterfrågan på okvalificerad arbetskraft har under senare decennier avtagit avsevärt i svenskt arbetsliv. Denna starka trend har inte brutits av den borgerliga regeringens strävan att driva fram en låglönearbetsmarknad med skattereduktioner och press på löner genom sänkta ersättningsnivåer i trygghetssystemen. Politiken har på denna centrala punkt i den borgerliga strategin levererat ett mycket klen resultats, troligen för att här befinner sig inte Reinfeldt-regeringen på toppen av tidens våg. Den marknadsdrivna strukturovandlingens tendens i en annan riktning har åtminstone hittills varit för stark att rå på.

Det ska erkännas att Björklund är något viktigt på spåren när han talar om behovet att återupprätta yrkesutbildningarna, men han brister i insikter om vad som krävs för att få fotfäste på dagens arbetsmarknad. Inom både fack och branschorganisationer finns en oro för att den skarpa uppdelning och höga barriärer mellan enkla och mer kvalificerade yrkesutbildningar som följer av den borgerliga politiken är i otakt med utvecklingen i arbetslivet. "Vi behöver ungdomar som både har huvudet på skaft och tummen på rätt ställe", som en företrädare för teknikbranschen i Göteborg brukar säga. Även i tjänstesektorerna skruvas kunskapskraven upp.

Samtidigt är Socialdemokraternas varning befogad att eleverna i Björklunds skola tidigt sorteras i olika fallor som blockerar den sociala rörligheten och cementerar ett nytt klassamhälle.

Problemen i skolan är ingen enkel fråga, i synnerhet inte som de hänger samman med den svår-bemästrade insider/outsider-problematik som alltmer kommit att präglade det svenska samhället. Dock har reformismen aldrig varit enkel. Olof Palme sade att politik är att vilja. Det är den första förutsättningen, men det räcker inte. Man måste kunna också. För allvarligt menande reformister finns inga genvägar. Det enda som duger är att tränga på djupet i de samhällsfrågor det handlar om. För att kunna formulera reformprogram som ställda inför verkligheten faktiskt klarar att åstadkomma de samhällsförändringar man vill uppnå krävs det djup sakkunskap och skarpsinnig analys.

Ett exempel: år 1933 inrättade den dåvarande socialdemokratiska socialministern Gustaf Möller under Per Nyströms ledning den bostadssociala utredningen. Det var inget rådslag för parti-medlemmarna i allmänhet utan en samling av dåtidens främsta och mest radikala expertis inom området. Det var nationalekonomer, socialmedicinare, byggnadstekniker, arkitekter och stadsplanerare. Först efter tolv års idogt och grundligt utredningsarbete avlämnades slutbetänkandet. Så utformades en reformistisk bostadspolitik för kommande decennier, för "moderniseringen av bostadsbeståndet" som det hette med tidens rationalistiska språkbruk.

Det var så det nya mera jämlika samhället konstruerades. Dåtidens sociala ingenjörskonst har kritiserats för dess strävan att lägga folkets liv tillrätta efter expertbestämda normer. Men i politikens slutliga utformning kunde elitismen balanseras av arbetarrörelsens folkliga förankring och starka ledare som själv gått den långa vägen - samtidigt som partiet drog nytta av den radikala intelligentians kunskaper och analytiska förmågor. Så utformas inte längre den socialdemokratiska politiken.

Ett särskilt tydligt exempel på politikens förflackning fanns i 2010 års valrörelse, nämligen frågan om ungdomsarbetslösheten. SCB redovisade för april i år 193 000 arbetslösa personer i åldrarna 15 till 24 år. Det gav ett arbetslöshetstal om härresande 30,9 procent.

Betyder det att nästan var tredje person i dessa åldrar var arbetslös? Nej, det gör det inte. Andelen arbetslösa anges inte i förhållande till befolkningen utan till dem som ingår i arbetskraften. Det mycket stora antalet ungdomar som studerar och inte söker arbete ingår inte i den bas som procentsatsen räknas på. Räknar vi dem som SCB definierar som arbetslösa i förhållande till antalet individer i befolkningen i dessa åldrar hamnar vi på cirka 15 procent, dvs. var sjätte person.

Därtill kommer att SCB numera räknar heltidsstuderande som i arbetskraftsundersökningarna uppger att de söker arbete som arbetslösa. Av de 193 000 personer som SCB redovisade som arbetslösa ungdomar i april i år var det hela 122 000 som studerade på heltid, och som enligt den definition SCB tillämpade före 2007 inte skulle ha räknats som arbetslösa.

Bakgrunden är att de borgerliga partierna inför 2006 års val anklagade den dåvarande socialdemokratiska regeringen för att fuska med arbetslöshetsstatistiken. Enligt ILO:s och Eurostats definitioner bör heltidsstuderande som söker arbete räknas som arbetslösa. Sverige tillämpade inte denna regel eftersom det ansågs att den skulle leda till ett officiellt arbetslöshetstal som inte speglade verkligheten. Den tillträdande borgerliga regeringen beslöt emellertid 2007 att SCB skulle gå över till att använda ILO:s och Eurostats definitioner.

Är det rimligt att räkna heltidsstuderande som söker arbete som arbetslösa? Både ja och nej. Principiellt kan man säga att om en person börjar studera enbart av skälet att hon är arbetslös, fortsätter att med oförminskad aktivitet söka arbete och har för avsikt att avbryta studierna så fort ett lämpligt sådant erbjuds, så är det fullt rimligt att personen i fråga betraktas som primärt arbetslös. Men hur är det med en 17-årig gymnasieelev som söker ett feriearbete till sommarlovet? Eller en högskolestuderande som letar efter ett extraarbete några timmar under helgerna medan hon fortsätter studierna på heltid?

Faktum är att samtliga av dessa exempel numera definieras som primärt arbetslösa av SCB och räknas in i det officiella arbetslöshetstalet. Man behöver inte vara inskriven på Arbetsförmedlingen. Ingen uppföljning görs om man står till arbetsmarknadens förfogande eller gör några egna sökinsatser överhuvudtaget. För att räknas som arbetslös räcker det att svara ja på frågan om man söker arbete i SCB:s enkätundersökning, även om personen i fråga själv uttryckligen definierar sig som primärt studerande och inte arbetslös, vilket faktiskt är fallet med flertalet av de heltidsstuderande som SCB numera räknar in i arbetslöshetstalet.⁷

Mot det officiella arbetslöshetstalet om 30,9 procent i april för åldersgrupperna 15-24 år kan man ställa det faktiska förhållandet att endast sex procent av individerna i dessa åldrar saknade sysselsättning i form av arbete eller utbildning, dvs. ungefär var tjugonde person.

Konfronterad med uppgiften att ungdomsarbetslösheten i april hade passerat 30-procentsstrecket svarade Reinfeldt att det var en statistisk synvilla. I stället för att hälsa det som ett senkommet erkännande att Moderaternas anklagelse av Perssonregeringen för fusk med statistiken inför valet 2006 var felaktig och orättvis, så valde Socialdemokraterna att gå till attack på temat: "Var tredje ungdom är arbetslös. Det kallar Reinfeldt en synvilla." Argumentet gavs stort utrymme i valrörelsen, bland annat som en av fyra frågor som slutspurten skulle koncentreras till.

Denna taktik fick två följder. För det första innebar den att för alla som var någorlunda insatta i sakfrågan var det uppenbart att Socialdemokraterna inte argumenterade seriöst. Även om man

⁷ Det kan starkt ifrågasättas om SCB verkligen följer ILO:s konvention som föreskriver att för att räknas som arbetslös när man heltidsstuderar så ska man "vilja ha, kunna ta och aktivt söka arbete". Här kan förklaringen ligga till att tillämpningen av ILO:s definition får så drastiska effekter i Sverige jämfört med andra länder som möjligen har en striktare tillämpning.

utan reservationer skulle godta det officiella ungdomsarbetslöshetstalet om 30,9 procent, så kan man ändå inte av detta hävda att var tredje person i åldrarna 15-24 är arbetslös. Därtill kommer att de som är insatta i frågan vet att inkluderingen av alla heltidsstuderande som uppger att de vill ha ett arbete i det officiella arbetslöshetstalet har fjärmat detta från den faktiska arbetslösheten.

Nu kan man naturligtvis mena att det viktigaste var att vinna valet och att Reinfeldt bara fick igen för gammal ost, dvs. anklagelsen i valrörelsen 2006 om socialdemokratiskt statistikfusk, och att det inte var mer än rätt att han fick ligga som han bäddat med den därpå följande omdefinitionen av arbetslöshetsbegreppet. De sakkunniga som kunde stötas av vår argumentation skulle nog ändå inte ha så stor inverkan på valresultatet. Men ett sådant resonemang missar en central omständighet i sammanhanget.

Bo Rothstein har skrivit att vi tidigare i Sverige hade en politisk kultur på upplysningens grund, där forskningsbaserad kunskap och politikens visioner förenades för att hantera viktiga samhällsproblem. Det var under det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet under 1900-talet som denna goda sociala ingenjörskonst odlades. De borgerliga partierna spelade då i en annan division med politiska förslag och argument som genomgående stod på lösare grund, utan den sakliga underbyggnad som präglade den socialdemokratiska politiken. Expertisen i landet visste detta och det var sannolikt en viktig konstituerande faktor för den i vida kretsar spridda uppfattningen om Socialdemokraternas överlägsna regeringsduglighet.

I dag är vi utmanade av Moderaterna på detta område, inte minst genom Anders Borgs anspråk på att föra en ekonomisk politik på vetenskaplig grund under applåder från åtminstone delar av det nationalekonomiska etablissemanget. Det är inte ägnat att återvinna förtroende om vi svarar med att själva göra oss till politikens kolportörer och väskdängare i korta varor. Vad expertisen i landet anser om oss och vår politik sprids som ringar på vattnet och har betydelse på sikt också för hur bredare väljargrupper uppfattar Socialdemokratin.

Den andra följden av att vi gjorde frågan om att "Var tredje ungdom är arbetslös!" till en av de mest framskjutna i vår valrörelse var att vi fjärmade oss från väljarnas erfarenheter. Om det verkligen hade varit så att var tredje ung person satt fast i arbetslöshet, så skulle det ha funnits en stark resonansbotten i valmanskåren för denna fråga. Många skulle ha haft detta som ett levande problem i sin nära omgivning. Men när det i själva verket endast är var tjugonde ungdom som saknar arbete eller utbildningsplats så är situationen en annan.

Det är dessutom så att mer än hälften av de ungdomar som verkligen blir arbetslösa är tillbaka i sysselsättning inom sex veckor. Det stora problemet för de unga i vårt land är inte risken att hamna i långvarig arbetslöshet utan att drygt hälften av alla i åldrarna 20-24 år som förvärvsarbetar har tidsbegränsade anställningar och lever i en jojo-tillvaro av tillfälliga jobb och återkommande korta arbetslöshetsepisoder.⁸

Socialdemokraterna drev en huvudfråga som hårdvinklades på ett sätt som inte svarade mot särskilt många människors egna erfarenheter - och därmed inte heller var särskilt framgångsrik för att mobilisera stöd och förtroende för partiet.

Nu ska man inte överdriva just denna frågas betydelse för valutgången. Den är kanske viktigare som exempel och symptom på Socialdemokraternas nuvarande politiska kris och bristande förmåga att förena sakkunskap med politiska ambitioner för att vinna valet. Men det är inte ens som enskild förklaringsfaktor till varför partiet tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet denna gång inte fick majoritetens förtroende att styra landet. Men visst hänger det samman.

⁸ SCB

2.

För att kunna föra diskussionen om socialdemokratins läge och framtidsutsikter vidare är det nödvändigt att axla den ganska mödosamma uppgiften att på djupet förstå den tidsperiod vi lever i. Åt detta har partiet ägnat alltför lite uppmärksamhet jämfört med spinndoktorernas målsökande pejlingar av opinionsrörelsernas skiftningar från dag till annan (om man nu inte nöjt sig med att anlita konsulttjänster från *Kairos Futures* eller något annat av våra vanligaste spådomsinstitut). Men arbetarrörelsen saknar i dag former och forum för den typen av mer kontinuerlig, långsiktig idédebatt. Detta är en del av det problem vi berört ovan - förlusten av den förening av vetenskapligt förankrad social ingenjörskonst och folkligt förankrad reformistisk fantasi som förr bar upp den socialdemokratiska politiken.

Kriskommissioner i all ära - vad vi behöver är en diskussion som tillåts ta sin tid. Till skillnad från den översyn av den socialdemokratiska politiken som initierades efter 2006 års val, och tämligen omedelbart tappades bort i spåren av kortsiktiga svängningar i opinionsundersökningarna, måste arbetarrörelsen klara konststycket att föra en grundlig diskussion om den framtida färdriktningen *samtidigt* med en habil oppositionspolitik för dagen, och kunna få dessa båda uppgifter att befrukta varandra.

Vi har i olika sammanhang pläderat för en reformistisk strategidiskussion som varken försvinner ut i de visionära dimmorna eller fastnar i dagspolitikens brottning med vad som numera kallas "reformutrymmet" i kommande års budget – en diskussion *i ett medellångt perspektiv*. En sådan diskussion måste botten i en analys av den aktuella fasen av kapitalistisk utveckling.

I centrum för denna analys måste stå det vi ovan kallade den starkaste förändringskraften i samhället – strukturomvandlingen, dvs. det sätt som ny teknik, nya sätt att organisera företag och produktionssystem och nya marknadsvillkor förändrar människors tillvaro och den institutionella ordningen i samhället. Den österrikisk-amerikanska nationalekonomen Joseph Schumpeter kallade denna kapitalismens förändringskraft för "skapande förstörelse". Marx skrev om hur "allt som är fast och beständigt förflyktigas".

Strukturförändringarnas omvandlande kraft går ofta förlorad i den bild av samtidshistorien vi har, upptagen som den är av personer och händelser som flimrar förbi i medialjuset. Det handlar om svår-fångade nyansskiftningar långt nere i samhällskeppets maskinrum, som når oss bara som ett dovt brummande som vi hör ömsom varva upp, ömsom varva ner i bakgrunden, medan vågornas dramatiska brytning mot stäven så mycket mer pockar på vår omedelbara uppmärksamhet.

Men vill man, som socialdemokratin måste göra i dag, både förstå vad som skett i ett perspektiv bakåt och skåda in i framtiden, är det här man måste fästa blicken.

På strukturanalysens grund gäller det att formulera en strukturpolitik. Med detta menar vi en politik som syftar att fånga *helheten* av de politiska åtgärder varmed samhällets institutioner (stat, kommun, organisationer m.m.) försöker handskas med och påverka strukturomvandlingen. Man måste spränga gängse uppdelningar i olika politikområden, mer eller mindre präglade av departementsgränser, myndighetsdomäner och stuprör i den offentliga förvaltningen. Det handlar om närings- och utbildningspolitik, om arbetsmarknads- och socialpolitik betraktade som en helhet, just i belysning från strukturomvandlingens utmaningar.

Vi betraktar en framgångsrik strukturpolitik som hjärtat i socialdemokratins historia som progressiv reformkraft under 1900-talet, och särskilt då under den s.k. guldåldern under decennierna efter kriget. Ett mönsterexempel på den förening av strukturanalys och strukturpolitik vi efterlyser i dag är de diskussioner i slutet av 1940-talet som resulterade i den Rehn-Meidnerska modellen. Den befarade efterkrigs krisen hade uteblivit. Vilket samhälle var det som i stället var på väg att växa fram? Rudolf Meidner kallade det "den fulla sysselsättningens samhälle". Hur såg det marknadsdrivna omvandlingstrycket ut i ett sådant samhälle, och hur skulle den samlade arbetarrörelsen kunna dra

nytta av dess dynamik på ett sätt som bar fram de socialdemokratiska jämlikhets- och demokrati- värdena?⁹

Ur svaret på de frågorna formades den välfärds- och arbetsmarknadspolitiska modell, som låg till grund för socialdemokratins framgångar från slutet av 1940- till 70-talet. I oförmågan att föra vidare dessa strukturpolitiska traditioner menar vi att huvudförklaringen ligger till den socialdemokratiska hegemonins långsamma sönderfall sedan dess. I början av 1970-talet skiftade tonen i samhällets maskinrum igen, men socialdemokratin förmådde inte avlyssna de disharmoniska klangerna, trots ansatser.¹⁰

På samma sätt menar vi att avsaknaden av en genomtänkt, konsekvent och trovärdig strukturpolitisk linje inför kapitalismens nya utvecklingsdynamik under 1990-talet har varit grundorsaken till att socialdemokratin under dessa år förvandlades till ett systembevarande *status quo*-parti, och fältet lämnades öppet för högerkrafternas lösningar på den nya tidens problem.

Vad gäller det tillika (m) Tj 45 0 0 44g 0 d m (n) Tj 45 0 e l l n r se r

vi bejaka och understödja ett omvandlingstryck där teknisk utveckling och konkurrens driver produktionsresurserna allt högre upp i förädlingskedjan. Det gäller såväl varu- som tjänste-produktionen.¹²

Här lämnar Moderaterna öppet mål. Det är inte så som det ofta framställs att Reinfeld och Borg står för en passiv låt gå-politik där statliga ingrepp i marknadskrafterna bannlyses. De tillämpar en konsekvent ekonomisk-politisk strategi – på sitt sätt ett slags strukturpolitik – inriktad på att med riktade statliga insatser på skattepolitikens och arbetsmarknadspolitikens områden understödja framväxten av en låglönesektor med svag produktivitet och klena förädlingsvärden.

Det är en utpräglad klasspolitik, där ambitionen att förse den välbärgade delen av befolkningen med billig servicearbetskraft övertrumfar varje strävan att höja den produktiva kapaciteten i folkhushållet som helhet. Samtidigt handlar det om att skapa de socioekonomiska förutsättningarna för en ny politisk bärande majoritet uppifrån som ska garantera ett långvarigt borgerligt maktinnehav. Moderaterna sätter inhemska särintressen i första rummet på ett sätt som faktiskt är en kapitulation inför de utmaningar som den av globaliseringen drivna strukturomvandlingen ställer oss inför. När buffertarna av överskott i statsfinanserna och betalningsbalansen är uttömda kommer det inte längre att vara lika roligt.

Att socialdemokratin inte haft förmågan att med erforderlig kraft och trovärdighet kritisera denna politik beror på att vi inte haft en egen tydligt utmejslad alternativ strategi för att hantera strukturomvandlingens utmaningar. Vi belyste detta inledningsvis i diskussionen om insider-outsider-problematiken. Det finns anledning att fördjupa den bilden ytterligare.

På ett allmänt plan vet vi ganska mycket om vilka utmaningar det handlar om. En offensiv politik för hanteringen av strukturomvandlingen betyder att ta ansvar för den ökade risknivå som globaliseringen innebär för praktiskt taget alla (om än naturligtvis i olika grad för olika skikt i olika skeden). Det är nödvändigt att bygga upp "motståndskraften" mot dessa risker, och den centrala faktorn är förmågan att upprätthålla och utveckla system för *kollektiv riskspridning*.

En grundpelare är trygghetssystem som understödjer en hög grad av flexibilitet i arbetsorganisation och arbetsmarknad. Ett starkt och väl sammanhållet nät av insatser för att minska fallhöjden för dem som förlorar fotfästet och för att lotsa dem över på säkrare mark blir viktigare än någonsin. Nyliberalerna har lyckats inbilla oss att detta befordrar "inlärld hjälplöshet", men det är tvärtom. Ur människors tillit till ett sådant nät växer vad som kanske är den viktigaste beståndsdel i en framgångsrik strukturpolitik i globaliseringens tidevarv, nämligen en hög *förändringsbenägenhet*.

Detta kan låta som ännu ett exempel på den *management*-svenska som förgiftar det politiska språket. Men med "förändringsbenägenhet" menar vi något annat än en blott reaktiv anpassningsförmåga i efterhand till utifrån kommande nödvändigheter. Vi avser en aktiv delaktighet i en samhällsförändring som man förstår och identifierar sig med. Det är stor skillnad mellan den förändringsbenägenhet som enbart bottnar i uppgivenhet och vanmakt, och den som växer ur trygghet och tillit till att samhället är berett att axla de sociala risker individerna utsätts för i en öppen och konkurrensutsatt ekonomi.

¹² Vi inser att socialdemokratin nuvarande belägenhet förutsätter kompromisser med andra partier för att vi ska vara ett trovärdigt regeringsalternativ, men ur en strukturreformistisk synvinkel är det svårt att försvara den rödgröna överenskommelsen om sänkt moms för restaurangbranschen. Vi strävar efter en blandekonomi där marknadernas strukturomvandling bäddas in i politiskt bestämda - alternativt kollektivavtalsreglerade - institutionella förhållanden med ett socialt utfall som överensstämmer med våra jämlikhets- och demokrativärden. Men Socialdemokratin har alltsedan 1930-talet hyst övertygelsen – med rätta menar vi – om de bestämda fördelarna av att dra nytta av marknadsekonomin dynamik genom den fria konkurrensen, dvs. att konsumenternas preferenser och den fria prisbildningen i huvudsak får styra vad som produceras. Näringspolitiska insatser bör handla om strategisk utveckling för ett utbud som bättre svarar mot efterfrågans förändringar, inte styra de senare med en skattepolitik som manipulerar prisbildningen. Med undantag för specialfall som motiveras av folkhälso- eller miljöskäl, exempelvis beträffande alkohol och bensin, bör skattesystemet vara likformigt och konkurrensneutralt. Samtidigt finns anledning att ägna större uppmärksamhet åt att återigen organisera den i vår tid allt starkare konsumentmakten för att stärka ett rationalistiskt nyttoperspektiv och motverka marknadsföringens manipulationer.

Den förändringsbenägenhet vi talar om bygger på att människors makt över sin vardag värnas och utvecklas. Särskilt där denna makt är förankrad i trygghet och inflytande i arbetslivet och på arbetsmarknaden är den en mylla för en rik flora av demokratiserande krafter som är långt viktigare än det mesta vi pratar om på tal om demokratins framtid.

Där den sociala infrastrukturen är svag och dåligt anpassad till strukturomvandlingens krav blir i stället ett överallt uppblommande *riskundvikande* den centrala drivkraften för såväl individer som organisationer och institutioner. Man vänder sig inåt. Var och en bygger murar kring sitt eget hus och hoppas "komma undan". Det är ett sådant samhälle vi är på väg mot med den nuvarande regeringen.

Socialdemokratins förmåga att nagla fast Reinfeldt & Co. härvidlag i 2010 års val underminerades av att Sverige anträdde denna väg redan under Perssonepoken, exempelvis genom de brister i sysselsättningspolitiken vi varit inne på ovan. Redan under dessa år utsattes socialförsäkringssystemet för upprepade ingrepp som skadade tilltron till dess riskspridande förmåga.

Sammanhängande med de sociala riskerna finns också en strukturomvandlingens politiska riskdimension, ett område som ekar dovt av historiska varningssignaler. I annat sammanhang har vi hänvisat till den analys av huvudströmningarna i europeisk politik under 1900-talet som den amerikanska statsvetaren Sheri Berman lagt fram i sin bok *The Primacy of Politics*.¹³ Hon tar sin utgångspunkt i Karl Polanyis klassiska studie *Den stora omvandlingen*, som skildrar den sociala kris som blev resultatet av den våldsamma kapitalistiska dynamik som släpptes lös under liberalismens genombrott på ekonomins område under 1800-talets andra halvsekel, en utveckling som resulterade i en globaliseringsväg som relativt sett inte står dagens efter.

Strukturomvandlingens brutala "skapande förstörelse" av traditionella sätt att leva och arbeta under denna epok av *disembedded capitalism* fick en reaktion i en antiliberal stormvåg som stöpte om hela det politiska landskapet under 1900-talets första del. 1800-talets borgerliga partiväsande föll samman. Människor sökte skydd i föreställningar om en ny organisk social gemenskap som gick utöver de konkurrerande individernas nyttomaximering, och utlovade skydd mot marknadskrafternas till synes omänskliga, ansiktslösa framfart.

De ropade på ett aktivt, handlingskraftigt politiskt ledarskap, som förmådde gestalta högre värden än affärslivets girighet och kortsiktiga ekonomiska kalkyler. Ur dessa "kommunitära reaktioner", för att använda Bermans term, växte fascismen i land efter land. I Norden lyckades emellertid socialdemokratien fånga upp de kommunitära stämningarna och ge dem en demokratiserande riktning. Här var inte minst den innebörd partiet lyckades ge folkhemsbegreppet av stor betydelse.

Det finns mycket tydliga paralleller mellan den historiska situation för hundra år sedan som Berman berättar om, och vår samtid och ännu mer den framtid vi blickar in i. Redan nu är det inte svårt att se gryende uttryck för liknande kommunitära reaktioner som då, även om de naturligtvis bär prägel av en annan tid. Vi talar om högerpopulismens uppmarsch i hela Europa, som i årets val fick sitt svenska genombrott genom Sverigedemokraternas intåg i riksdagen. Det handlar också om olika former av religiös fundamentalism som även de är uttryck för en kommunitär längtan efter ny gemenskap.

Man kan i sammanhanget också lägga märke till små men märkbara förskjutningar i de borgerliga partiernas retorik, exempelvis i de nya Moderaternas ökade betoning på att företräda allmänintresset, ett "statsbärande parti" och "en ansvarsfull statsledning", och i den markering av ett personligt ledarskap som Reinfeldt och Borg i detta sammanhang lanserat. Folkpartiets och Centerpartiets försök, i danska Venstres efterföljd, att slå an en slags kulturkampssträng genom polemik mot "sossefiering" och

¹³ Berman, S., *The Primacy of Politics*, New York: Cambridge University Press 2006. Se Nilsson & Nyström (2008) samt vår artikel "Återövra politikens företräde" i Tiden nr 3 2007.

”flum” och hyllningar till ”svenska värden”, ordning och auktoritet är liksom Kristdemokraternas populistiska appeller till ”verklighetens folk” andra ansatser i samman riktning.¹⁴

I 2010 års svenska val har trots allt sådana teman spelat en tämligen begränsad roll. Tvärtom kom valdebatten, särskilt under sommaren, att i tidigare osedd omfattning koncentreras på plånboksfrågor i ordets mest inskränkta betydelse, och Moderaterna har trots en del retoriska försök enligt ovan, framförallt vunnit lagrar som skickliga teknokrater. Anders Borgs förmenta kompetens som finansdepartementets *controller* i finanskrisens turbulens var utan tvivel en starkt bidragande orsak till omslaget i opinionsläget till partiets förmån under senare delen av våren, präglad av statsfinansiella skakningar i Europa. Vi betvivlar emellertid att detta är ett bestående mönster i det politiska livet. Fokus på den enskildes plånbok är i stor utsträckning en produkt av medias fokusering (den återkommande rubriken: ”detta innebär regeringens/oppositionens förslag för *din* familjebudget”), och väcker i längden motreaktioner i opinionen.

I stor utsträckning föll socialdemokratin in i denna snävt grupp- och individcentrerade plånbokspolitik utan kopplingar till de långsiktiga strukturpolitiska utmaningar vi tecknat. Det är ingen framtidslinje. Det mesta talar för att de komunitära stämningarna växer under ytan. Människor kommer då i ökande utsträckning att söka sig till en politik som förmår knyta samman intressen i en föreställd gemenskap grundad i en helhetssyn på samhällsutvecklingen. Politik kommer mindre och mindre att betraktas som ett instrument för vars och ens nyttomaximering, och mer och mer en som ödesmättad fråga om vart samhället - ”vårt samhälle” - som helhet är på väg.

Människor efterfrågar en helhetsbild av utvecklingen som man kan identifiera sig med och som väcker tillit. De efterfrågar den ”känsla av sammanhang” som sociologen Aaron Antonovskij talade om – ett perspektiv på och insikt i de större beroendeförhållanden och orsakssammanhang som ligger bakom livets och tillvarons till synes kaotiska och slumpmässiga växlingar.

På så vis är förmåga att ingjuta en känsla av sammanhang en viktig beståndsdel i den strukturpolitik vi efterlyser. Ingenting ökar som detta människans förmåga att handskas med påfrestningar av olika slag. Det är en central politisk uppgift att fånga upp och gestalta dessa behov. Arbetarrörelsen har här ett viktigt arv att återvinna i förmågan att knyta an till komunitära reaktioner som var en så viktig faktor bakom den svenska socialdemokratins parlamentariska genombrott på 1930-talet.

Erfarenheterna från mellankrigstiden visar nämligen att komunitära stämningar kan bli till kraftkälla för diametralt olika politiska rörelser. Längtan efter en återupprättad samhällsgemenskap kan fångas upp av appeller om att ”de andra” måste bekämpas, de som pekats ut som roten till det onda som kommit över oss och helt enkelt måste bort för att vi ska få tillbaka vår ursprungliga och lyckliga gemenskap, om det nu är judar, muslimer eller otrogna västerlänningar som pogromerna riktas mot. Men komunitära reaktioner kan också bära fram en progressiv politik för större sammanhållning och ömsesidig tillit genom reformer för ökad jämlikhet.

Vi tror att eroderingen av den tidigare breda intressegemenskapen mellan arbetarklassen och mellanskikten och den växande ojämlikhet som syns i båda ändar av den socioekonomiska skalan är *en* viktig näringskälla för de komunitära stämningar som allt mer gjort sig bemärkta i Sverige. Socialdemokratins oförmåga att i regeringsställning rida spärr mot den utvecklingen har undergrävt förtroendet för partiet inte bara bland dem som själva förlorar på den ökade ojämlikheten utan också i bredare skikt som såg och stördes av diskrepansen mellan samhällsutvecklingen och de ideal som förknippas med arbetarrörelsen. Obehagskänslan av att samhällsklimatet har blivit kallare och mer egoistiskt har fått spridning långt upp i medelklassen, liksom upplevelsen av att otryggheten har tilltagit i denna vår snabbt föränderliga och osäkra tid.¹⁵

¹⁴ År 2003, på tröskeln till Venstres segertåg i armkrok med Danske Folkeparti, skrev partiledaren och framgångens strateg Anders Fogh-Rasmussen om ”kulturkampen” som dansk politikens huvudfråga framöver: ”Det är utgången av kulturkampen som avgör Danmarks framtid. Inte den ekonomiska politiken. Inte teknokratiska ändringar och lagstiftningssystem”.

¹⁵ Stämningläget i medelklassen diskuterar vi mera ingående i Nilsson & Nyström (2008)

Under senare år har jämlikhetsidealet fått en renässans i den socialdemokratiska debatten. Men så länge detta inte kopplas till en samlad strukturpolitik som på toppen av tidens våg förmår att göra den marknadsdrivna strukturomvandlingen till en kraft för ökad jämlikhet i stället för att driva på ojämlikheten, så kommer de politiska ansträngningarna för detta alltid att ligga steget efter i en hopplös strävan att rätta till vad marknadskrafternas framfart ställer till med.

Då blir reformismen verkligen vad den ibland har anklagats för – blott fåfängliga försök att halshugga kapitalismens skugga.

*

Hur kan en sådan samlad strukturpolitik för ökad jämlikhet se ut i dag? Vilka är förutsättningarna? Här måste de utmaningar globaliseringen ställer oss inför kompletteras med en annan utvecklings-trend, om vilken vi faktiskt har mer exakta kunskaper om vad som kommer att ske än på de flesta andra områden. Det handlar om befolkningsutvecklingen.

På grund av åldringarnas växande befolkningsandel i kombination med senarelagd arbetslivsinträd för årskullar av allt färre unga kommer vi i en relativt nära framtid att stå inför en situation av brist på arbetskraft.¹⁶ Hittills har detta mestadels diskuterats som en fråga om pensionssystemets hållbarhet och i perspektiv av en hotande vårdkris, med dess konsekvenser för möjligheterna att upprätthålla ett solidariskt system för finansiering av välfärdstjänsterna.¹⁷

Vår fråga är en annan. Vad innebär detta för samhällets förmåga att hantera strukturomvandlingen, och närmare bestämt för socialdemokratins möjligheter att som förr förena en offensiv strukturpolitik med en utveckling mot ökad jämlikhet?

Mot bakgrund av att huvudproblemet på svensk arbetsmarknad nu i två decennier har varit brist på arbetstillfällen har vi i dag svårt att ställa om vårt tänkande för att hantera det motsatta förhållandet. Det faktum att vi inte har återgått till ett tillstånd av full sysselsättning i de expansionsperioder som inträffat efter 90-talskrisen har givit näring till slutsatsen att vi har gått in i ett nytso

Teknikutveckling och spontana marknadsförändringar är naturligtvis centrala faktorer för hur det kommer att gå, men lika central är inriktningen på strukturpolitiken. Socialdemokratin har här ett dyrbart arv att förvalta från den Rehn-Meidnerska traditionen. Dess berömda "modell" handlade ju inte som många i dag tror om att *åstadkomma* full sysselsättning. Uppgiften var att handskas med problemen i ett samhälle där full sysselsättning rådde – ett samhälle med långvarig, strukturellt betingad arbetskraftsbrist.

Dess djärva lösning skulle kunna formuleras sålunda: det gällde att *driva på* strukturomvandlingen och sätta de arbetskraftsreserver som frigörs i stånd att matchas mot så stora delar av arbetsmarknaden som möjligt. Eller uttryckt på annat sätt: att förvandla sektoriell arbetskraftsbrist till allmän arbetskraftsbrist. Nyckelordet här var just maximal social rörlighet hos så stora delar av arbetskraften som möjligt. Så skulle de krafter i strukturomvandlingen som orsakade ökad ojämlikhet kunna neutraliseras samtidigt som tillväxtpotentialen togs tillvara fullt ut. Det var den dynamik som härigenom fick spelrum som blev en stark kraft för konsolideringen av en bred intressegemenskap underifrån, mellan arbetarklassen och stora delar av mellanskikten.

Att formulera en sammanhängande politik som åstadkommer detta under de närmaste decennierna är socialdemokratin uppgift i dag. Vilka instrument har vi att motverka de tendenser i strukturomvandlingen som verkar för en alltmer splittrad och polariserad arbetsmarknad med skilda och mer fingerade kompetenskrav i olika branscher/yrikesområden? Eller, från andra hållet, vilka drag i strukturomvandlingen kan understödja en homogeniseringsprocess som tillåter oss att ta tillvara så många människors skapande och kreativa förmågor som möjligt?

Vi vill helt kort skissera vad vi menar måste vara huvudlinjen i en sådan strategi. Vi talar om en politik för *ökad social rörlighet*.

Att ställa frågan så är att angripa ojämlikheten på djupet – att gå till dess orsaker och drivkrafter i stället för att enbart fixera blicken på resultaten och kräva olika former av "omfördelning". Det är också en frågeställning som i ett slag upphäver den ofruktbara motsättningen mellan jämlikhet som "lika startmöjligheter" och jämlikhet som "lika utfall". Fokus läggs i stället på vad som händer däremellan, genom de ojämlikhetens drivkrafter i strukturutvecklingen som oupphörligen omintetgör politiska ansträngningar att utjämna, vare sig de nu sätts in mot ojämlika startvillkor eller ojämlikt utfall.

En omfördelningspolitik inriktad på "lika utfall" brukar ju betraktas som en radikalare ansats. Men förutom att den är orealistisk i perspektivet av en dynamisk, marknadsburen strukturomvandling, så underblåser den föreställningen om en motsatsställning mellan jämlikhet och frihet. Utan att förminska betydelsen av inkomstutjämning menar vi att det viktigaste jämlikhetsvärdet är en utjämning av människors *livschanser* – en breddning av vars och ens *möjlighetshorisont* i varje skede av livet. Eller rättare sagt – för detta handlar till *syvende og sidst* inte om individer – om att olika samhällsliga *positioner* – yrken, branscher, sociala situationer etc. – är maximalt öppna mot arbetsmarknaden som helhet.

Man påminner sig osökt förre kulturministern Bengt Göransson's kritik av det borgerliga talet om "valfrihet". Verklig frihet handlar inte om att ställa medborgarna inför ett fåtal uppifrån och utifrån bestämda alternativ. Verklig frihet är att hela tiden överskrida de givna alternativen. En jämlikhetspolitik som utgår från och strävar mot ett sådant frihetsbegrepp är det som visionen om maximal social rörlighet handlar om. Man kan också anknyta till Gösta Rehns tal om "vingarnas trygghet" och vidga dess betydelse. Det handlar inte bara om att den sociala rörligheten öppnar en "exit-makt" åt individen genom den ökade möjligheten att gå ifrån dåliga arbetsgivare. Saken har också en positiv sida: det handlar om att skapa ett samhälle som är maximalt öppet och tillgängligt för var och en att förändra sitt liv.

Ökad social rörlighet står inte, som ibland påstås, i någon motsättning till det självklart viktiga jämlikhetsmålet minskade inkomstskillnader. Löneskillnader har visserligen sin givna betydelse som incitament för att flytta på sig, men höga trappsteg i lönetrappan har också inlåsningseffekter som

sektoriserar arbetsmarknaden. I internationella jämförelser visar det sig att den senare effekten är dominerande. Länder med jämnare inkomstfördelning har också större social rörlighet.¹⁹

I en situation av allmän arbetskraftbrist torde den utjämnande effekten av ökad rörlighet förstärkas: den som vill behålla sin arbetskraft måste betala konkurrenskraftiga löner. Därtill kommer, om vi får tro sociologerna, en attitydförändring hos de yngre, där man värderar innehållsliga och sociala värden i arbetet högre än lönens storlek när man väljer var man vill arbeta. Sådana attityder torde gynna system med små löneskillnader i kombination med goda villkor för hög social rörlighet.

I sistnämnda sammanhang är det viktigt att se hur politik för att riva staket och öppna stängda sociala positioner inte bara är en dynamisk tolkning av jämlikhetsidealet som gör det förenligt med en offensiv strukturpolitik. Den förefaller oss också befinna sig i samklang med vad som ibland brukar kallas "den solidariska individualismen" - den breda mentalitets- och opinionsförskjutning som vill förena individuell frihet och vidsträckt solidaritet, den individualism som inte bara siktar på min egen utan på *vars och ens* frihet att gestalta sitt liv, och som i dag har en bred appell över klass- och generationsgränser.

Den arbetskraftsbrist vi har att se fram emot är inte bara en chans att komma ur den insider/outsiderproblematik som kommit att prägla det svenska samhället, utan den kan också vara ett historiskt tillfälle att ta nya steg för att förverkliga den solidariska individualismens kombinerade jämlikhets- och frihetsideal. En allmän brist på arbetskraft bär med sig en mycket betydelsefull *allmän* förskjutning av maktrelationerna i samhället med direkt betydelse i människors dagliga liv, först och främst i arbetslivet men med spridningseffekter också på samhällslivets andra områden.

Ett sådant samhälle står inför utmaningen att hushålla med arbetskraften på ett kreativt sätt. Det finns inte längre någon rationalitet i att åstadkomma produktivitetsvinster till priset av en omfattande utsortering av sekundär arbetskraft till offentliga försörjningssystem. Tvärtom blir det rationellt att ta tillvara alla arbetskraftsreserver. I detta samhälle finns anledning att vända på våra mest vanliga tolkningar av talet om "humankapitalets växande betydelse". I "kunskapssamhället" blir varje individ som inte ges möjlighet att utveckla sin fulla potential i arbetslivet en större förlust för folkhushållet än någonsin tidigare. Vägar måste öppnas för *varje position*, inte bara för de som för tillfället seglar på strukturomvandlingens framgångsväg.

Att ställa uppgiften att öppna upp för social rörlighet ger också en ny infallsvinkel på den problematik som oftast diskuteras i termer av bristande integration, och som med denna ansats lätt hamnar i svårångade frågor om attityder och kulturella skillnader. Med den sociala rörligheten i fokus hamnar uppmärksamheten i stället på människors möjligheter att ta sig till en annan social position än föräldrarna, och därmed på ett mera handfast reformarbete för att förhindra att uppväxande barn och ungdomar blir fastlåsta av ett etniskt-socialt arv. På sikt torde det vara den kanske viktigaste frågan för den sociala sammanhållningen i Sverige, särskilt i storstäderna med dess klyftor mellan å ena sidan medel- och överklassreservat med lummiga villaträdgårdar eller dyrbara bostadsrätter och å den andra nerslitna förortsområden med utbrott av desorienterade kravaller, anlagda bilbränder och stenkastning mot räddningstjänst och polis.

Här utgör återigen Moderaterna ett öppet mål för en offensiv socialdemokratisk strukturpolitik. Deras "arbetslinje" liksom deras utbildningspolitik håller ju på att i massomfattning resa staket och murar mellan de olika positioner, med tillhörande skilda livschanser, som medborgare i olika klasser och skikt ställs inför. Vad värre är: ett djupt krandike är på väg att grävas mellan "samhällsbärarna" och "bidragstagarna", mellan de delar av befolkningen som (åtminstone för tillfället) har en relativt trygg position, och de som slås ut i strukturomvandlingen. Vi har ju länge talat om risken för ett tvätredjedelssamhälle, och vi har sett starka strukturella krafter verka i den riktningen. I dag har vi en medveten, kraftfullt bedriven politik för att förverkliga ett sådant samhälle. En motkraft i form av socialdemokratisk strategi för ökad social rörlighet skulle inte bara rikta en appell till den eftersatta

¹⁹ Se Lind, D., Mellan dröm och verklighet – om frihet och livschanser i framtidens Sverige, Stockholm: Premiss förlag 2009.

tredjedelen. Den skulle också möta gensvar från utbredda opinioner i mer gynnade grupper, som upplever en växande olust inför en sådan utveckling, men som i dagens "risksamhälle" ändå landar i individuella strategier för att förskansa vunna positioner.

När det gäller att formulera en helhetlig strategi för ökad social rörlighet i ett samhälle som präglas av disruptiv strukturomvandling och stagnerande arbetskraftsreserver gäller samma sak som vi ovan markerade för strukturpolitiken i allmänhet: här måste socialdemokratin mobilisera en bred samling av sakkunskap och analytiska förmågor med förankring såväl i vetenskapssamhället som i den egna rörelsen, inte minst i fackföreningsrörelsen. Att ta itu med uppgiften hastar, inte bara ur perspektivet att återerövra politisk hegemoni för arbetarrörelsen i landet. Arbetskraftsbristens klocka börjar slå redan om fem, sex år, och den klyftornas obönhörliga tillväxt som sedan ett par decennier underminerat socialdemokratins klassbas riskerar då att accelerera.

*

Avslutningsvis vill vi kort fästa uppmärksamhet på ytterligare ett område som kraftfullt pekar på behovet av en samlad strukturpolitik. Vi tänker på nödvändigheten av att åstadkomma omställningen till ett mer resurs- och energieffektivt samhälle. Det är utvecklingsekonomiernas, i synnerhet Kinas, språngartade utveckling vad gäller produktion och konsumtion som oundvikligen ställer denna fråga på dagordningen, både genom den ökade miljöpåverkan som blir följderna och en begynnande brist på icke förnyelsebara naturtillgångar.

Det finns en utbredd föreställning att ekonomisk tillväxt med nödvändighet hänger samman med ökad exploatering av naturresurser och tilltagande föroreningar. Men i ett samhälle som har passerat industrialiseringens inledande skeden handlar tillväxt framför allt om att produktiviteten stegras genom en allt intensivare arbetsdelning och specialisering i kombination med högre kunskapsinnehåll i produktionen av såväl varor som tjänster. De förädlingsvärden som är tillväxtens beståndsdelar står inte i ett proportionellt förhållande till den i produktionen nedlagda mängden arbete eller dess ämnesomsättning med naturen, utan är en utpräglad *samhällelig* kategori som får sitt innehåll av vad ekonomerna kallar gräns- eller marginalnytta på marknaden.²⁰

Det är genom ny och mer effektiv teknik för minskade utsläpp och ökad produktivitet i förhållande till insatta resurser som god materiell levnadsstandard kan förenas med uthållig utveckling, inte bara i Sverige utan för växande delar av jordens befolkning.

Det är många politiska krafter som talar om behovet av att ställa om till en långsiktigt hållbar utveckling. Även de borgerliga partierna har det på sin dagordning, men tycks mer föra en politik av eftersläpande och opportun anpassning till det oundvikliga än en vilja att driva frågorna med den initiativkraft och samlade strukturpolitik från samhällets sida som krävs. Många uppfattar nog att de rödgröna står varandra tämligen nära i dessa frågor, med miljöpartisterna ett steg före med en vilja att gå lite längre och snabbare fram. Men här finns en hel del att göra för att utveckla en egen och genuint socialdemokratisk strukturpolitik för hållbar *tillväxt*, i medvetande om att de goda lösningarna ligger i teknisk utveckling och ökat samhälleligt engagemang för detta, inte i övergång till primitivare produktionsmetoder och noll-tillväxtens stagnation.

I detta konstaterande ligger också insikten att låg eller ingen tillväxt erfarenhetsmässigt leder till fördelningsmässiga konflikter som försvagar sammanhållningen i samhället, vilket skulle motverka en samlad och solidarisk strukturpolitik som bärs upp av en bred majoritets intressegemenskap. Det i sin tur skulle vara starkt till nackdel för vårt samhälles faktiska förmåga att svara mot de utmaningar som vi står inför på detta område.

²⁰ Det var bland annat på denna punkt Nils Karleby kom till slutsatsen att Karl Marx svåraste kritiker, den österrikiske nationalekonomen Eugen von Böhm-Bawerk, i vissa avseenden var en bättre marxist än Marx själv, vilket han menade att Marx naturligtvis skulle ha insett själv om han konfronterats med vetenskapliga rön som framkom först efter hans död.

Det finns starka ekonomiska incitament för omställning till ett mera hållbart samhälle genom de pris-
höjningar på råvaror och andra ändliga naturresurser som vi sannolikt bara sett början på än. Sam-
tidigt ökar kostnaderna för konsekvenserna av miljöpåverkan. Men även om det finns starka
kommersiella drivkrafter för forskning och utveckling så klarar inte marknaden detta på egen hand.
Det fordras stora offentliga investeringar för nya system för energiförsörjning, transporter och stads-
byggnad. För att klara detta behöver vi ett nytt samhällskontrakt och neutrala plattformar för
utvecklad samverkan mellan näringslivet, forskningen och den offentliga sektorn. Det handlar om
tekniska innovationer *både* för att klara omställningen i Sverige *och* få fram nya exportprodukter som
kan bidra till den globala utvecklingen till ett hållbart kretsloppssamhälle, något som förhoppningsvis
samtidigt genererar nya arbetstillfällen på hemmaplan.

Anders Nilsson, ombudsman LO Göteborg, & Örjan Nyström, utredare LO Göteborg.
Tillsammans författare till böckerna *Socialdemokratins andra århundrade* och *Reformismens möjligheter*

Socialdemokratins förutsättningar

Den strukturella bakgrunden

Den svenska socialdemokratins valnederlag 2010 bör givetvis sättas in i ett mer långsiktigt och i ett europeiskt perspektiv. I de sex riksdagsval som varit under de senaste tjugo åren har partiet bara presterat ett över 40 procent (1994, 45,3%). Samtidig har självbilden inom partiet varit att vi fortfarande skulle ha ett självklart röststöd över 40 procent. De allt mer frekventa opinionsundersökningarna har bidragit till denna illusion.

~~Vi har att förhålla oss till att vi sannolikt inte kan få mycket mer än 35-40 procent med den mer heterogena sociala struktur samt individualiserade och lättrorliga väljarkår Sverige har i dag. Bilden är densamma för andra stora partier som dominerat i sina partisystem: CDU och SPD i Tyskland, Tories och Labour i Storbritannien, liberalerna i Canada, liberaldemokraterna i Japan. Även i stater med majoritetsvalssystem finns en tydlig tendens mot fler partier och försvagad ställning för tidiga hegemoniska partier. Väljarstödet för partier i den gröna partifamiljen och för olika former av högerpopulistisk~~

Två motståndare och problemet med männen

Socialdemokratiens huvudmotståndare, nu som alltid, är Moderaterna. De är nu lika stora som oss väljarmässigt och de är betydligt starkare än oss i geografiska områden som står för inflyttning, tillväxt och modernitet baserat på tjänste/kunskapsområdet.

Vi måste akta oss för den medialogik som skapar ett alltför stort intresse för Sverigedemokraterna, även om detta parti givetvis också tagit socialdemokratiska väljare och möjliga sådana. Överströmningen av tidigare och möjliga s-väljare till Moderaterna måste vara vårt fokus och därför kommenterar jag i denna artikel inte Sverigedemokraternas framgång som är allvarlig ur andra synvinklar.

Moderaternas retoriska eller innehållsliga vänsterrörelse in i mittfältet brukar framhållas som grunden för Reinfeldts framgångar. Nyliberalismen lämnades över till centerpartiet. Frågan är dock hur det mittfält som länge dominerats av socialdemokratin ser ut på 2000-talet? Det är inte bara Timbro och högersmedjorna eller någon global "högerväg" som åstadkommit en förskjutning. Jag vill påstå att socialdemokratin både genom passivitet men också genom aktivitet medverkat till att politikens mittfält i Sverige fått en för de nya Moderaterna rätt gynnsam utformning. Tidigare socialdemokratiska resonemang om "blandekonomi" har övergetts till förmån för vad kristdemokrater utomlands kallat för "en social marknadsekonomi." Inte minst socialdemokratiska kommunalpolitiker släppte lös företagiseringar och marknadiseringar inom offentlig verksamhet. På riksplånet skedde motsvarande processer i flera myndigheter.

Till en inte helt obetydlig del så måste Moderaternas framgångar anses hänga samman med dels liberaliseringen av vår egen politik, dels att välfärdsstaten inte riktigt haft den legitimitet som vi föreställt oss.

Urgröpningen av den socialdemokratiska identiteten skedde först långsamt men successivt 1982-1991. De stora reformernas tid sågs som förbi, välfärdsstaten var färdigbyggd och skatterna hade nått sitt tak. Nu ville partiet satsa på kvalitet och ökad effektivitet skulle ge nödvändiga ekonomiska resurser. Tankarna om "ekonomisk demokrati" som varit förknippade med löntagarfonderna och ägandet begravdes i tysthet. I stället skulle stats- och kommunbyråkrati angripas via olika former av fördjupad lokal demokrati. Jämställdheten och miljön blev samtidigt allt viktigare delar av socialdemokratis politik.

Nittiotalskrisen band socialdemokratin vid ett långvarigt arbete med att sanera statsfinanserna (delvis på kommunernas bekostnad) och skapa ett hållbart regelverk kring statsbudgeten. Det var ett arbete som bar frukt

n

Det tycks också vara ett oroande faktum att män har en dominerande roll för goda valresultat, inte minst för högern. När Tories och Republikanerna verkligen sopat golvet med motståndarna har det alltid byggts på starkt stöd i manshalvan av väljarkåren. Män med god men kanske inte högsta utbildningen, givetvis också "vita" och sannolikt heterosexuella. När kvinnor och invandrare börjar ta plats i vänsterpartier så sticker männen över till högern i så hög utsträckning att regeringsmakten tippas till högerens förmån. Socialdemokratin och arbetarrörelsen har genomgått en tydlig feminisering under 2000-talet, jämställdheten mellan män och kvinnor har tagits på allvar. Spontant kan man tycka att detta väljarmässigt borde ha "belönats" men det är väl snarare tvärtom, tyvärr.

Förutsättningar och uppgifter

Socialdemokratin läge 2010 är följande. Vi är ett medlemsmässigt och organisatoriskt relativt starkt parti, om än något åldrat sett till medlemmar och former för verksamheten. Vi har en stark bas i arbetarklassen och i många regioner och kommuner. Även där vi är som svagast är vi fortfarande näst största parti, annat gäller bara i ett fåtal extremkommuner. Vi är en del av det moderna Sverige i form av förorter, invandrare, ungdomar och sannolikt förvärvsarbetande kvinnor. Vi har gott stöd bland människor som är utsatta och som har tillit till samhället och politiken som instrument för rättvisa. I våra två största folkrörelser, idrottsrörelsen och fackföreningsrörelsen, hoppas och tror många på socialdemokratin.

Med andra ord – det är inte fullständigt kört.

Givetvis är samarbetsfrågan besvärlig. Själv trodde jag på det rödgröna samarbetet men själva upploppssträckan för samarbetet var kanske för kort. Det lokala och regionala rödgröna samarbetet var också högst olika, ibland fanns det också inte alls.

Det är svårt att se någon annan regeringsmöjlighetskapande samarbetspartner för (S) än Miljöpartiet. De borgerliga "mittenpartierna" befinner sig i dag nästan till höger om Moderaterna i många fall och deras framtid, ungdoms- och studentförbunden, i än högre grad.

Vänstern är i ett än dystrare läge än socialdemokratin och kan mycket väl falla under spärren i nästa val. Med detta säger jag dock inte att de bör uteslutas ur ett rödgrönt samarbete men de har ingen nyckel till regeringsmakten. Vidare har Ohlyns vänsterparti inte gjort den hemläxa som många andra europeiska exkommunistpartier gjort och som Schymans vänsterparti höll på att göra.

Samtidigt är samarbetet med Miljöpartiet inte okomplicerat. Miljöpartiet är en farlig vän, dels för att partiet mycket väl kan byta fot, dels för att vi lite skänkt bort den radikala medelklassen till dem. Det finns alltför många vittnesmål om hur Miljöpartiet i olika kommuner skiftat stöd när ledargestalten bytts ut eller ett medlemsmöte med 20-30 personer haft en omröstning. Frågan är om vi kan bygga långsiktiga samarbeten på sådana förutsättningar. Ett fortsatt rikspolitiskt samarbete med Miljöpartiet kräver att vi sakfrågemässigt och idémässigt måste komma betydligt närmare varandra. Det handlar om att hitta en rödgrön värdegrund att stå trygg på. Det räcker inte med en slarvig arbetsfördelning där respektive parti i ord men inte i sinne ställer upp bakom respektive partis hjärtefrågor och tiger om det där motsättningarna är störst. Vi måste ha en rejäl diskussion med Miljöpartiet om valfrihet, friskolor, fri arbetskraftsinvandring, hushållstjänster etc. Miljöpartiet bör på sin sida få prata med oss om t.ex. tillväxt, kortare arbetstid, pälsdjursuppfödning, vargjakt.

Det finns, inte minst i storstäder och i universitetsstäder, en radikal medelklass vars vänsteråsikter är sprungna ur annat än direkta klassmotsättningar. Det kan vara engagemang för djur och natur, för barnen, för jämställdhet (feminism), för kultur, för stadsbyggnads- och stadsmiljöfrågor etc. som danat en i grunden vänsterpräglad samhällsuppfattning. Många av dem ser också arbetarrörelsen som "höger": auktoritär, patriarkal, teknokratisk, tillväxt- och konsumtionsfixerad. De är i viss mån arvtagare till de bättre ansatserna i 68-rörelsen, det som drunknade i testuggeriet och bibliska studier av Marx. Socialdemokratin klarade inte av mötet med 68-rörelsens kritik av det socialdemokratiska välfärdsbygget. Nu är tiden för att förstå den samhällskritiken något bättre och konkurrera med Miljöpartiet om rösterna i dessa samhällsskikt.

Det socialdemokratiska ledarskapets uppgift är att finna en politik för samt former för organisering och kommunikation med fler av de förvärvsarbetande männen och fler av "socialt sinnade" företagare. Med det senare avses företagare för vilka vinsten inte är ointressant men ändå kombinerat med ett lika stort intresse för själva produkten och verksamheten i sig. Att ha en högre utbildning eller att bo i villa eller bostadsrätt ska inte uppfattas som ett hinder för att vara socialdemokrat. Inte heller att vara motorintresserad eller för jakt på rovdjur.

Att skapa nya och fler jobb är en politisk huvudfråga som måste byggas ihop med idén om ett grönare folkhem. Göran Perssons idé om det gröna folkhemmet tillhör de mer lysande som tyvärr tappats bort. Vi ska vårda jord/skogsbruk såväl som industri. De ska inte avvecklas utan smältas ihop med den växande tjänstesektorn. Hela Sverige kan leva om storstäderna å ena sidan och glesbygden samt de gamla bruksorterna å den andra lyckas hitta varandra.

Kanske är det också så att socialdemokratin måste börja med att försöka hitta sig själv. För i dag är det tveksamt om vi ens själva riktigt vet vilka vi är. Jag tror att väljarna uppmärksammat det och röstade därefter.

Henry Pettersson, statsvetare, författare till *Studier i rött: socialdemokratins idéer*

Mittens rike

Det brukar hävdas att det är trångt i mitten i svensk politik. Jag menar att det är en felsyn. Det är smalt på kanterna, i de block som bildats. Men i mitten finns en utomordentlig chans för den som vill ta den. Det handlar om att bryta blockpolitiken som gett Moderaterna två valsegrar och som kan massakrera Socialdemokraterna.

Inom Socialdemokraterna pågår en på många håll livaktig eftervalsdebatt. I min uttolkning går debatten grovt räknat i två riktningar. Den ena menar att socialdemokratins problem härstammar från en "högervändning" som pågått under en längre tid i partiet. Under "Erlanders och Palmes dagar" rådde en sund reformism, som sedan har brutits. Det innebär alltså att söka sig tillbaka minst 20 år i tiden, hitta en röd tråd i socialdemokratins politik, en utvecklingslinje som partiet alltid har följt.

Svaren på Socialdemokraternas problem blir då att söka sig tillbaka till en tid då tryggheten var ledstjärnan och den offentliga sektorns utbyggnad följde en färdplan som bara hade en riktning: mer, större och fler.

Det kan få lite lätt absurda konsekvenser, eftersom allt måste tolkas i ett schema. Den som analyserar varför Socialdemokraterna förlorade årets val, i vilka grupper och vilka politikområden som vi förlorade samt valresultatet som sådant pekar ju i en helt annan riktning. Jag har därför sett att en analys av valresultatet med de glasögonen betraktas som "farlig för arbetarrörelsen".

Det räcker med några enkla frågor. Varför gick väljarna åt höger om Socialdemokraterna anpassat sig för långt åt det hållet? Hur kommer det sig att även Vänsterpartiet förlorade väljare? Vad betyder det att förvärvsarbetande i så liten utsträckning röstade på partiet? Varför är förtroendet för Socialdemokraterna så lågt när det gäller att skapa jobb? Innebär inte det låga förtroendet för möjligheterna att skapa tillväxt att vi måste bli skarpare i den ekonomiska politiken?

Jag menar att Socialdemokraterna måste söka lösningen för framtiden utifrån helt andra utgångspunkter, men gärna utifrån vad Socialdemokraterna historiskt har utträttat. Min analys säger mig helt enkelt att Socialdemokraterna förlorade valet därför att partiet inte förmådde avläsa verkligheten på ett riktigt sätt för majoriteten av landets befolkning.

Socialdemokraterna nådde inte fram till förvärvsarbetande (22 procent), tjänstemän (20 procent), privatanställda (23 procent) eller de som bodde i Stockholm (21 procent). Dessutom tappade Socialdemokraterna stort i förtroende när det gäller ekonomi, sysselsättning, skatter och skolpolitik; i alla dessa tunga politikområden hade alliansen avsevärt större förtroende än den rödgröna konstellationen.

Jag tror det vore huvudlöst att söka lösningen på dagens och morgondagens problem i gårdagen.

Till Socialdemokraternas många starka sidor finns den att i tiden hitta lösningen på människors problem, behov och önskningar på ett sätt som överensstämmer med partiets grundläggande ideologi om frihet, jämlikhet och solidaritet. Den förmågan har varit överlägsen alla andra partiers. Olof Palmes styrka var inte radikalismen, utan att han före alla andra avläste tidens skiftningar. När 50-talets avideologiserade decennium avlöstes av ett 60-tal som brann av politiska idéer med ett nyvaknat intresse hos tidens intellektuella, författare och andra, passade det som hand i handske för en ung Olof Palme som redan förebådat en förnyad politisk idédebatt. Tiden hade hunnit i fatt Olof Palme, skriver Henrik Berggren i sin utomordentliga Palme-biografi, när det blev förnyad kraft i de politiska alternativen.

Socialdemokratins historiska styrka har varit att bryta ny mark för politiska innovationer som svarat mot människornas behov. På 1930-talet bröt Socialdemokraterna den politiska förklammning som präglade decenniet dessförinnan genom att bedriva en aktiv konjunkturpolitik. Stimulerade av den

liberale ekonomen John Maynard Keynes förnyade vi de politiska svaren och en del i det vi kallade folkhemmet. På 1950-talet, när Erlander trodde Socialdemokratin var slut på idéer, kom den liberale ekonomen John Kenneth Galbraith till undsättning. Dennes skarpsynta iakttagelse om överflödet och tjänster i den privata sektorn men undanträngda investeringar i gemensamma nyttigheter i verket Överflödets samhälle tände en ny gnista i Socialdemokratin. Översatt i svensk politik kom det att bli Det starka samhället, utbyggnaden av vård, skola och omsorg. På 1970-talet var det problemen på arbetsplatserna som dominerade. Arbetslivets förnyelse var det projekt som roddes i land med förnyad kraft i arbetsmiljöarbete, medbestämmande och anställningstrygghet. När Göran Persson skulle formulera sin vision, vid sidan av den kraftfulla budgetsaneringen, på 1990-talet stavades det ett grönt folkhem. Det lyfte aldrig, men blev heller aldrig det magplask som löntagarfonderna blivit.

Den stora försummelsen under senare tid var dock att arbetarrörelsen aldrig hittade den gigantiska utmaning som fanns i början av 2000-talet med alla människor som stod utanför arbetsmarknaden. Det var serverat som på silverfat av LO-utredaren Jan Edling. Behandlingen av hans rapport om regionala skillnader i arbetslöshet, sjukskrivning och förtidspensionering var kanske den enskilt största blunder som rörelsen gjort på de senaste 20 åren. I en kartläggning hade han fångat både problemen för dem som aldrig kom in på arbetsmarknaden utan fastnade i utanförskap och samtidigt åskådliggjorde han de kostnader som alla som arbetade hade för det ~~att~~ utanförsk

Den som inför 2014 års val formulerar ett budskap som förenar dynamisk tillväxtpolitik med socialt ansvar och solidarisk fördelning kommer att vinna valet. Men den politiken kan aldrig utgå från en verklighet som existerade i början på 1980-talet, när regeringen Palme tog över, eller mitten av 1990-talet när regeringen Carlsson återkom. Den måste grunda sig på hur verkligheten ter sig hos människor i mitten på 2010-talet. Däri ligger utmaningen för socialdemokratin.

Redan för två år sedan varnade Göran Johnsson och jag i en artikel på DN-debatt för att samarbetet med de rödgröna skulle vara till förfång för Socialdemokraterna, "Sahlins samarbete är ett hot mot partiet". I dag är det en realitet.

För att klara en förnyelse värd namnet måste partiet göra sig av med den barlast som Vänsterpartiet innebär. Det partiet bidrar varken till Socialdemokraternas attraktivitet eller dess förnyelseförmåga. Det rödgröna samarbetet formades för att matcha alliansens majoritetsregering. Även rödgröna skulle kunna svara upp mot att kunna bilda regering i majoritet. Men i och med valresultatet visar alliansregeringen att minoritetsregerandet är fullt möjligt. Därmed vrids argumentet att även de rödgröna måste hålla samman för att bilda majoritet ur deras händer. Det öppnar för ett nytt politiskt landskap, även för Socialdemokraterna.

När ytterse - ad - ~~ö~~ n ~~h~~ - hp - a - n - h Site U ar yua d

En omöjlig allians?

Jag är ingen van skribent men här kommer några tankar.

Efter valförlusten 2006 startade som jag ser det ett bra och nödvändigt arbete i partiet (S). Rådslagen omfattade många människor och det finns/fanns mycket intressant material att jobba med. Detta kom helt av sig när vi startade den rödgröna alliansen. Rådslagsarbetet upphörde och det mesta av kraft

Socialdemokratin efter valet - EU

Enkelt uttryckt handlar framgången med EU om att bryta ned gränser, vilket leder till fred och välbefinnande. Lika enkelt uttryckt var framgången med det socialdemokratiska folkhemmet att skapa välfärd och jämlikhet inom ramen för nationalstaten. Uppluckrade gränser ökar rörlighet, dock är denna ojämnt fördelad: kapital är mer rörligt än människor, och dessutom är vissa människor mer rörliga än andra. Denna förändring i möjligheter påverkar sammanhållningen mellan grupper, i synnerhet inom facket och socialdemokratiska väljargrupper. Detta är onekligen en utmaning. Med Laval-domen fick dessutom många EU-anhängare en tankeställare: den fria rörlighetens företrädare framför nationella modeller blev alltför påtaglig.

Tre teman gjorde länge Sveriges förhållande till EU svårt: neutraliteten, välfärdsstaten och suveräniteten. Det krävdes en veritabel omdefinition av dessa för att kunna inträda i EU. Eftersom dessa teman är så centrala för det socialdemokratiska projektet var det också med betydande påfrestning som partiet bytte ståndpunkt. Väljarna och medlemmarna hade ännu svårare att anpassa sig till förändringen. Det bör också erkännas att den teknokratiska och starkt juridiska dominans som finns i EU-systemet är mycket främmande i en svensk författningspolitisk tradition där politik och majoritetsvilja satts i första rummet.

I dag – 20 år efter partiets omsvängning och 15 år efter medlemskapet – är förutsättningarna för en livlig Europadebatt och en offensiv Europapolitik större. För det första har de interna spänningarna i de svenska partierna minskat. För det an

reforminriktad politik. En central aspekt i utformandet av en ny politik bör vara att bryta med den stundom artificiella barriären mellan vad som är nationell politik och vad som är europeisk.

EU är en väl utvecklad ekonomisk och juridisk gemenskap men i väsentligt mycket mindre avseende en politisk gemenskap. Målsättningen bör ju rimligtvis vara att ge politik mer utrymme. Då måste man också vara beredd på att föra in mer av politisk konkurrens och politiserade diskussioner. Det finns nämligen i dag ett drag av hemlighetsmakeri och teknokrati. Man bör dock vara uppmärksam på ett par saker när man förordar en politisering: 1) EU är inte en nationalstat, vi saknar gemensamma referensramar för politiskt handlande och det finns endast svagt utvecklade politiska organisationer som kan bära den politiska utvecklingen, 2) det är inte givet att man alltid kommer att hamna på den vinnande sidan i majoritetsomröstningar. EU av i dag är ett väl utvecklat förhandlingsmaskineri som driver fram konsensus och majoritetsinslag kan skapa spänningar, 3) EU:s juridiska bas är fördragen, dessa binder inte bara formerna för maktutövning utan specificerar även innehållsligt vad EU bör göra. Detta förhållande gör det svårare att öppna upp för politiserade former av konkurrens. Det finns därmed en risk för fasadpolitik om man inte kan genomföra det man önskar. Dessa invändningar till trots är det helt rimligt att utöka graden av politisk konkurrens och försöka att inför nästa val till Europaparlamentet söka att lansera konkurrerande kandidater till ledande positioner samt att förändra sättet som kommissionens övriga ledamöter tillsätts. Detta skulle kunna klargöra för väljarna vilka alternativ man har framför sig. Det skulle också tvinga de ledande politiska grupperingarna att ta ställning i centrala frågor, vilket i sin tur kan leda till nyskapande politik. För vänsterpartier, som för närvarande nästan alla befinner sig i opposition, kan ett gemensamt utvecklat program leda framåt både på europeisk och nationell nivå. Ett utökat inslag av *politisk* konfliktlösning på EU-nivå borde på sikt också kunna minska den mycket stora roll som EU-domstolen fått.

För socialdemokratin har alltid sakfrågorna stått i centrum för Europapolitiken. Det finns inga överhängande skäl till att bryta med detta. EU bör förbli ett samarbete som syftar till att lösa gemensamma, gränsöverskridande problem. Dock bör man hålla ett mer öppet sinne när det gäller både vilka beslutsmekanismer som man använder sig av samt att samarbetet inte går att legitimera i enkla nyttokalkyler. Dessutom bör man söka påverka hela EU i riktning mot en mer social union och då ingår vissa risker för de nationella systemen. Ibland är det europeiska mervärdet större än det nationella egenintresset.

Ett par tänkbara prioriterade områden på medellång sikt (med särskild referens till EU):

Våga bryta med den mellanstatliga logiken – nationella intressen kan inte ensamt driva utvecklingen framåt. Men då måste också grupper och intressen som balanserar kapitalet stärkas. EU är dominerat av regeringar vilket betyder att oppositionspartier behöver både göra politik av granskningen av regeringens politik på hemmaplan, men också arbeta pro-aktivt på samtliga nivåer för att söka påverka politiken.

Reglering av finansmarknaderna – ett internationaliserat område där EU är en naturlig plattform för handlande. Dessutom bör man driva på i fråga om transaktionsskatter.

Forskning och utveckling samt innovations- och industripolitik – ett område där det uppenbarligen finns mycket potentiellt europeiskt mervärde och där Sverige kan bidra med utveckling men också ta intryck av andra länder. Arbetsmarknadens förändrade villkor under globaliseringens tryck påverkar stort och gemensamma lösningar behövs både för att skydda en europeisk modell samt att söka påverka omvärlden när det gäller produktionsvillkoren.

Budget – inte bara utgifter utan också intäkter: med egna medel kan EU gå mot innovativ politik. Som det ser ut i dagsläget är EU:s budget inte bara föremål för ständiga bråk, den är också mycket liten och stelbent. Att bryta loss intäktssidan kan eventuellt lösa upp ett antal knutar. En europeisk skatt på transaktioner skulle kunna lösa detta. På detta vis kan EU istället ägna sina resurser på sådant som har ett mervärde: forskning och utveckling, kultur, innovationer, sammanhållning etc.

Klimatpolitik – det behöver knappt förklaras varför klimatområdet inte kan gå framåt utan gemensamma insatser. Här måste en socialdemokratisk politik vara mer offensiv än nuvarande styre, nationellt, europeiskt och globalt. Att driva på utvecklingen med att koppla tillväxt och klimatfrågorna till varandra starkare är en tänkbar väg.

Sociala Europa – möjligtvis finns större möjligheter för ett socialt Europa med Lissabonfördraget. Hittills har det varit mycket lättare att premiera skapandet av e

Valanalys 2010

Man kan betrakta socialdemokratins valnederlag ur två (minst) olika perspektiv.

Man kan t.ex. påminna sig att bara för något år sedan hade socialdemokratin nästan 40 % i opinionsmätningarna och ännu i juni 2010 omkring 36 %. Nedförsäkningen fram till valet är, kan man hävda, i allt väsentligt en följd av olyckliga förslag som föddes ur det röd-gröna samarbetet, borgerlighetens framgångsrika demonisering av Ohly, socialdemokratins skattepolitik som inte gynnade medelklassen samt den för socialdemokratin ogynnsamma tävlingen mellan Fredrik Reinfeldt och Mona Sahlin. Det är en fullt rimlig analys.

Men det finns också en annan, mer ödesdiger, tolkning som i och för sig inte är konträr med den ovanstående. Kanske snarare bekräftande.

Vi ser en svensk socialdemokrati som precis som sina europeiska systerpartier under mer än 20 år har varit på ideologisk defensiv, även om man en kort tid i 90-talets slut vann regeringsmakten i ett stort antal länder. Regeringsinnehavet snarare bekräftade anpassningen till de förhärskande nyliberala ekonomiska doktrinerna, mer eller mindre. Den europeiska socialdemokratin lyckades inte klargöra att i globaliseringens tid är socialstaten och utjämningspolitik särskilt viktigt. Systemkritiken lades åt sidan, kapitalets växande makt togs för given och omöjlig att begränsa, liksom de alltmer växande inkomstskillnaderna. När finanskrisen kom hade man heller inget att säga. I sin iver att verka "modern" och behaga medelklassen förlorade socialdemokratin sin sociala empati och förmågan att engagera just de stora väljargrupper som skulle ha allt att vinna på en trygghetspolitik och minskad ojämlikhet. De utgörs inte bara av arbetslösa, sjuka och marginaliserade utan också av många löntagare som upplever sig alltmer utsatta för arbetsgivares godtycke och företagets vinstjakt.

Till bilden hör också att högerpartierna drog sig åt mitten; i den meningen var socialdemokratin segerrik. Men därmed blev det också svårare för socialdemokratin att markera skillnaderna eftersom båda blocken rörde sig inom samma ekonomisk-politiska rätning och socialdemokratin lagt systemkritiken åt sidan. EU:s konkurrens- och marknadsidéologi utstakar tillsammans med den allstädes närvarande finansmarknaden i hög grad ramarna både för politik och facklig makt och de ramarna är snäva. Därmed blir personfrågor allt viktigare.

"Vi måste åter sätta dagordningen i samhället" sade de tyska socialdemokraternas nyvalde ledare Gabriel 2009 och det är förvisso sant men hittills har få om ens något europeiskt socialdemokratiskt parti lyckats med det. I USA har inom loppet av två år dagordningen helt återtagits av en alltmer reaktionär och nationalistisk höger. Vänstern i vid mening har här också att kämpa mot en dominerande medial åsiktsbildning som bärs upp av enormt starka ekonomiska krafter.

Det är med andra ord inte att undra på att dra på att socialdemokratin är på tillbakagång. Kanske var den ofrånkomlig.

Det är heller inte märkligt att rörelsen därmed också har förlorat sitt tidigare – särskilt i Sverige – så starka självförtroende. Det märks inte minst nu i den intensiva eftervalsdebatten, där också ledande socialdemokrater uppenbarligen har godtagit vad de politiska motståndarna och deras press säger om socialdemokratin och vad den står för. Det är som om sanningen om socialdemokratin står att finna i Dagens Nyheters ledare.

Borgerligheten har således stämplat socialdemokrati som "ett bidragsparti" i motsats till alliansen som står för "de arbetande". Liknande analyser görs ju nu också på socialdemokratiskt håll.

Det naturliga hade varit att socialdemokratin hade tagit upp striden just om denna konstlade mot-sättning. Den socialdemokratiska solidaritets- och välfärdstanken omfattar hela befolkningen; den är klassöverskridande och den präglas av insikten om "de som arbetar" också kan bli arbetslösa eller sjuka

eller behöva samhällets stöd och insatser på en rad andra områden - och det är den tryggheten som särskilt viktig i en tid av stark ekonomisk förändring och oro. Uppenbarligen misslyckades socialdemokratin med att klargöra detta i valrörelsen och det var illa men det betyder ju inte att våra motståndare har rätt i sina försök att dela folket i "de som tjänar pengar" och de "som tar emot bidrag". Om socialdemokratin inte kan klargöra att det är falskt har vi en mörk framtid.

Partiets framtid avgörs nu av vilken tolkning man gör. Om man anser att "bidragsstämpeln" var riktig och att partiet måste närma sig borgerligheten i grundläggande fördelnings- och skattefrågor, liksom frågor om privatisering/offentlighet, ja då blir det en fortsättning på den kurs som i huvudsak har följts under de senaste 20 åren. Tanken tycks vara att ju närmare vi ligger Moderaterna desto större blir chanserna till återhämtning och regeringsskifte. (Kanske skulle vi rentav kalla oss för "Socialdemokraterna – de nya Moderaterna" för att så att säga anfälla dem bakifrån.) Det är svårt att tro att det skulle vara en framgångsväg, givet erfarenheterna hittills både i Sverige och i andra länder. Varför då rösta på Socialdemokraterna och inte de riktiga Moderaterna? Men även om det skulle ge tillfälligt väljarstöd – vad är då egentligen meningen med partiet? Varför behövs socialdemokratin om det blir en försiktig, lite korrigerad, kopia av en dominerande borgerlig åsiktsbildning?

Ett alternativ skulle vara att ta upp kampen med den politiska fatalismen och den gällande anpassningspolitiken.

Vi vet inte hur den nuvarande krisen i den internationella ekonomin kommer att utvecklas. Kanske vågar man hoppas att allvaret i situationen kan tvinga de ledande länderna att söka gemensamma lösningar. Men utgången av valet i USA lär inte underlätta. Det är också osäkert om Euroländerna kommer att kunna hantera de enorma spänningarna inom valutaunionen och om den gemensamma valutan överlever.

Men säkert är att människorna runt om hela klotet alltmer kommer att känna av den globala ekonomins verkningar och alltmer exponeras för systemets inbyggda instabilitet och destruktion. Intensiv konkurrens och teknisk utveckling driver på strukturovandlingen och skakar de nationella ekonomierna. Osäkerheten, otryggheten kommer i omvandlingens släptåg.

Framstegen ter sig inte längre lika självklara och många människor känner sig hotade när arbetsplatser försvinner och arbetslösheten biter sig fast vid rekordhöga nivåer. Det slår ut politiskt nu senast i USA där strukturförändringarna blir särskilt smärtsamma eftersom skyddsnetten och samhällets stödinsatser är så blygsamma. Men oron är påtaglig också i Europa och den förstärks av de nedskärningar i välfärden som nu sker runt om i Europa, nedskärningar som är en följd av finanskrisen och dess motåtgärder.

Oron tar sig historiskt välbekanta uttryck inte bara i Europa. Uppfattningen att samhällen hotas av de främmande och att det nu framför allt gäller att slå vakt om nationell identitet får nytt fotfäste. Högerextremismen vinner mark både i USA och i Europa.

I detta läge gäller det att inte låta sig hypnotiseras av globaliseringens magi eller nedslås av bristen på kraftfulla globala institutioner. Problem och dilemman må vara globala men hanteringen av dem kan i många fall ske nationellt. Globala problem kräver inte alltid globala lösningar: miljörelsens gamla valspråk gäller: tänk globalt, handla lokalt.

Strukturförändringens effekter beror i hög grad på samhällets förmåga att mobilisera kollektiva resurser för att länka utvecklingen i goda banor. Den höga arbetslösheten kan bekämpas med en annan ekonomisk politik i kombination med massiva utbildningsinsatser för dem som är framför allt drabbade, främst invandrare. De sociala skyddssystemen – a-kassa, sjukförsäkring etc. – bör stärkas, inte försvagas, i tider av stark omvandling och ökad press i arbetslivet. Nedmonteringen av det offentliga kan hejdas och återuppbyggnaden av människors förtroende för de offentliga systemen påbörjas. Offentliga investeringar för miljöomställning är både nödvändiga och möjliga. Den ökande ojämlikheten kan pressas tillbaka.

Men det kräver en högskattepolitik som visserligen kan modifieras så att den inte så hårt träffar låginkomsttagare. Detta i sin tur kräver en omsorgsfull och ideologiskt genomtänkt argumentering.

Allt detta är möjligt.

Carl Tham, samhällsdebattör och politiker, f.d. utbildningsminister (S)

Jämlikheten politikens raison d'être

Hej och tack för mejl angående SAP:s framtida politik. Jag är gärna med och diskuterar saken om tillfälle bjuds - dock utan att våga utlova några speciellt originella synpunkter. Deltog i ett möte på ABF nyligen under ledning av Carl Tham där samma fråga diskuterades och partiet har ju också sin egen valanalysgrupp. Säkert bra och nödvändigt men kanske kommer man fram till ungefär samma synpunkter.

För mig är det naturligt att fråga vad partiets själva raison d'être faktiskt är och jag menar att det är jämlikheten, att slåss för den är det som ger SAP ett existensberättigande. Och där kan man ju nu ta hjälp av *Jämlikhetsanden* som visar (om än inte helt invändningsfritt) att inte bara de sämst ställda i ett samhälle har nytta av jämlikhetspolitik utan att det gynnar alla i hela samhället att inte klyftorna blir för stora. Jag minns att Olof Palme även talade om detta. Så allt arbete för att minska klyftor mellan klasser, mellan stad och land, mellan invandrare och infödda, mellan innerstad och förorter o.s.v. - allt arbete i den riktningen måste prioriteras om Socialdemokraterna ska få förnyat stöd. Det är min enkla syn på saken och så hyllar jag Erlanders uppfattning att en politiker värd namnet inte är en som sticker upp fingret i luften och kollar vart vinden blåser utan han sätter sig i en grupp och diskuterar fram partiets politik i en viktig fråga och sen går man ut och bildar opinion på det.

Det har skett en medialisering av hela samhället som jag är främmande för och bakom valet skymtar också andra rent sociologiska förändringar som påverkar människornas inställning. Den förändrade verkligheten måste (S) möta med en klar ideologi om solidaritet och jämställdhet, de grundvärderingar som alla partiets förslag måste bygga på.

Kerstin Vinterhed, författare, journalist och präst

Arena – ett bidrag till nödvändigheten av en ny vänster i Sverige, Europa och världen.

Valet 2010 är ett tydligt bakslag och nederlag för vänsterpartierna och de gröna. Det rödgröna projektet var det enda realistiska, men kom uppifrån utan förankring i de djupa leden. De grönas språkrör kan räkna hem en ökning i valet, men blev varken ministrar eller vågmästare. Snöpligast är det för Vänsterpartiet. När man äntligen efter drygt 90 år vill vara med i en regering (Lars Ohly kanske till och med provat ministerkostymen?), så säger väljarna klart nej! Mest traumatiskt är det nu för Socialdemokraterna knappt jämstora med Moderaterna. Från alltid störst och bäst till normal och vanlig. Vilket öde!

Man kan gå in och leta efter varför i valrörelsen. Den borgerliga alliansens valseger 2006 var enligt många Göran Perssons ansvar. En godsägare, som tappat sin politiska aptit kan inte föra ett arbetarparti till seger. Årets valnederlag med historiskt lågt stöd för S skylls på Mona Sahlin. Helt klart gick hon inte hem bland sina egna kärntrupper, men den kvinna som kunde blivit Sveriges första kvinnliga statsminister, var det hon som sänkte S och de rödgröna?

Efter valet 2006 tydde allt på att de rödgröna hade en betryggande ledning i opinionssiffrorna. Hur kunde den politiska växthuseffekten så snabbt smälta förtroendet och förvandla det till ett svidande nederlag?

Närmare valet bildade Socialdemokraterna tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet en motallians. Just det – en motallians – inte för något spännande nytt, inte för att förändra och förnya, utan för att stoppa och återställa! Målet var att få bort regeringen Reinfeldt. Punkt.

För att möta argument om oenighet arbetade de rödgröna fram program på snart sagt alla områden. Men den riktiga entusiasmen bland gräsrotterna infann sig aldrig. Varför? I många kommuner samarbetade MP med de borgerliga. Vad skulle man göra? Säg upp samarbetet och ansluta sig till den rödgröna alliansen?

Inom V fanns och finns en opinion, som är mest nöjd, när man helt fritt kan kritisera allt och alla. Det har man gjort i mer än 90 år så rollen är inövad. Varför ta ansvar och ge upp en tydlig profil?

I många kommuner har S styrt sedan 1920, så varför nu dela makten med miljonissar och "vpk"-are? Lars Ohly som minister? Otänkbart!

Inleder man sedan en valkampanj med att höja bensinskatten med 49 öre, utan någon koppling till att skattehöjningen behövs för välfärd och miljöomställning, bäddar man för underläge. Inte minst när man hamnar i köpsläende om pensionärernas röster. Och hur mycket av jobbskatteavdrag, som man varit emot, ville man nu acceptera? Hur var det med fastighets- och förmögenhetsskatterna???

(S)luttande plan

Det finns mer och fler förklaringar i närtidens valtaktik, men det väsentliga är något helt annat. Många års sluttande plan för arbetarrörelsen i Sverige, Europa och världen är en sannare bild. Sovjetväldets fall och upplösning borde ha öppnat för en offensiv socialdemokrati och arbetarrörelse. Men icke! Den globaliserade ekonomin i nyliberalismens version spred sig i stället som en löpeld. Något alternativ lyckades inte vänstern formulera. I stället blev det en stegvis reträtt. Tony Blairs nya Labour visade sig vara en parentes – en lightversion av den kvartalskapitalism, som landade i en ekonomisk härdsmalta. Och inte ens i denna ekonomiska kris lyfter vänstern i världen. Med all respekt för sydamerikanska vänsterregeringar ger de inget alternativ och inget svar på frågan hur en framgångsrik vänster ska kunna utmana högern i världen.

Valet 2010 bara bekräftar att också den oslagbart starka socialdemokratin i Sverige inte kunde återta sin klassiska maktposition. Inte ens när man llerade sig med de gröna och vänstern! Till detta kan

läggas att alliansens arbetslinje och ekonomiska ansvarstagande i sanningens namn gick hem i folk-djupet. Särskilt i medelklassens villaområden och bostadsrätter, som behöver låg ränta för att klara huslånen och jobbskatteavdrag för mer pengar i plånboken. I kontrast framstår de rödgröna som företrädare för en bidragslinje till förmån för dem som inte platsar i arbetsgemenskapen. Visst drabbas några enskilda, som utförsäkras, men det dementerades snabbt som ögat av alliansen. Det är inte meningen, sa man. Syftet är att så många som möjligt ska få arbete! Och det vill man gärna höra om man har arbete och får sänkt skatt, men ändå ett samvete och ett hjärta fyllt av medkänsla för drabbade.

Att sedan alla opinionsundersökningar visar att en förkrossande majoritet värnar välfärden och accepterar skattehöjningar som går till skola, vård och omsorg, hjälper inte.

Stenar måste nu vändas och ögon öppnas för hela verkligheten - inte bara ett valnederlag. Förtvivlan över valresultatet är förstående, men historien börjar långt tidigare!

Några viktiga utgångspunkter:

En utvärdering för att återställa socialdemokratien blir för snäv. Frågan är större och bredare; hur ska de värderingar som finns i arbetarrörelsens arv kunna föras vidare i en process som ger oss den nya vänster som så tydligt behövs?

Analysen får inte bli för "sossig". Vänstern i Sverige, Europa och världen är bredare än så. Nya rörelser – inte minst de gröna – måste med i arbetet för en hållbar värld.

Krisen för världens vänster är i samma klass som den ekonomiska härdsmalta som drabbat världen efter bolånen i USA. Den ekonomiska krisen är långt ifrån över. USAs budgetunderskott, statskuld och övervärderade dollar är en tickande tidsinställd bomb. Problemet är att tidsinställningen är diffus, medvetenheten noll och kunskapen känd, men helt förnekad.

Miljö- och klimathot och miljarder människors nöd ställer självklart krav på en solidaritet över alla gränser.

Bakgrund Sverige

Näringslivet – SAF – fattade tidigt, när vänstervågen vällde fram symboliserat av 1968, gruvarbetarstrejken och det röda 70-talet att det gällde att vinna den ideologiska kampen i första hand. Partipolitiken struntade de i, när de startade tankesmedjan Timbro, men självklart gynnade denna ideologiska investering den borgerliga sidan. Fackföreningsrörelsen och socialdemokratien förstod aldrig detta.

Tänk tanken att LO, TCO och Saco med sina resurser backat upp en motsvarighet till Timbro? Som inte predikat att man måste vara med i SSU, medlem i Konsum, försäkrad i Folksam och begravas av Fonus! Utan i stället koncentrerat sig på kampen om hegemonin; vilka värderingar är viktiga för ett anständigt samhälle: solidaritet, jämlikhet och jämställdhet, balans med natur och miljö, kultur och social rättvisa. Tanken tänktes aldrig av de ansvariga, än mindre gick man på djupet med vad som borde göras i en värld, som snabbt förändrades.

Den traditionellt starka fackföreningsrörelsen har länge tappat terräng ideologiskt. Första-maj-manifestationerna, som förr samlade betydande skaror, har tunnats ut. De starka banden med politiken – i första hand socialdemokratien – har bleknat. I takt med att arbetarklassen befriats från förtryck, fått höjda inkomster och nya tider frigjort individerna har den naturliga intressegemenskapen minskat i värde. Varför demonstrera, varför engagera sig i fackligt och politiskt arbete, när så mycket annat är möjligt och kan förverkligas?

Europa – ett vägval

Europeiska Unionen är ett tydligt exempel. Inställningen till EU och hur arbetarrörelsen hanterat frågan är ett tydligt exempel på att den internationalism som var en grundbult i arbetarrörelsen har försvunnit. Möjligheten att genom majoritet i EU få makt att förändra Europa, förbyts i ängsligt bevakande av nationella privilegier och intressen. Någon strategi för att organisera medborgarna och de arbetande politiskt och fackligt tvärs över nationsgränserna för att möta kapitalets fria rörlighet finns fortfarande inte. Att skriva EUs fördrag lämnas över till en borgerligt dominerad elit styrd av de stora företagens intressen. Utan kamp eller debatt!

Typexempel: den svenska modellen med kollektivavtal mellan parterna försvaras; inte ett ord om att gå ut i övriga EU-länder och organisera en gemensam facklig organisation för att möta den gemensamma marknadens fria kapital och multinationella företag!

EU-valet 2009 kunde bara sluta som det gjorde. Lågt valdeltagande – i första hand därför att arbetare, låginkomsttagare – ja, alla de som har intresse av ett socialt ansvarstagande inom EU, inte bryr sig, inte känner engagemang, utan känner avstånd och inget intresse av vad man sysslar med i ett överstatligt EU och i ett parlament långt borta!

Frustrerade medborgare stannar på sofflocket. De som röstar röstade fram främlingsfientliga partier typ Sverigedemokraterna i de flesta länder plus en borgerlig majoritet. Högersidan vann och vänster-sidan försvann – för att ta i lite. MP/de gröna ökade men marginellt.

I detta läge hjälper det inte att Labour i Storbritannien väljer ny partiledare. Vem av bröderna Miliband som vinner kan kvitta. Franska socialistpartiet fortsätter sina inre stridigheter och den tyska socialdemokratin går kräftgång. En nostalgivänster i Tyskland växer på marginalen. I flera länder är vänstern obefintlig eller nästintill.

Den fackliga rörelsen

Arbetarrörelsens styrka har varit att förena den politiska delen med den fackliga och därigenom har man kunnat driva på utvecklingen av det moderna välfärdsamhället. I dag har fackföreningsrörelsen inte bara tappat terräng – den har ombildats till en modern variant av 1800-talets skräväsande. Man värnar de egna medlemmarnas intressen, men har helt förlorat solidariteten med dem som är utanför den egna arbetsplatsen – de arbetslösa, de arbetande i andra länder.

Att förklara arbetsplatser i blockad för att ett företag använder byggandsarbetare från Lettland är ingen lösning. Den svenska fackföreningen måste skicka ut agitatorer och organisatorer till Lettland och värva medlemmar till den gemensamma fackföreningen. Svenska företag har länge ägnat sig åt att flytta tillverkning till andra länder. Inom EU råder kapitalets fria rörlighet. Samma fria rörlighet måste facket skaffa sig. "Proletärer i alla länder, förena er!" borde lysa i eldskrift på LO-borgen.

Religionernas betydelse

Kristdemokraterna har inte satt några djupare spår i svensk politik, men vänstern i världen har underskattat och underskattar fortfarande religionernas makt och inflytande. Den kristna högern i USA och andra länder liksom fundamentalistiska grupper inom islam mobiliserar miljoner människor. Motsättningar med religiösa förtecken i modern tid i Europa visar allvaret: Nordirland, Jugoslaviens sönderfall och på senare tid partier som Sverigedemokraterna och deras motsvarigheter i övriga EU-länder. SD vinner röster på att varna för det "islamska hotet".

Sverigedemokraterna

Sverigedemokraterna och liknande partier i andra länder har kopplingar historiskt med nynazism, men att anklaga partiet och deras väljare för just detta och rasism leder fel. Deras framgångar bygger till stor del på rädsla, otrygghet och protest mot de etablerade partierna och politiken. SD lägger skulden för allt elände på kostnader för flyktingar och invandrare. I övrigt är stora delar av deras diffusa program en nostalgisk resa tillbaka till det svenska folkhemmet.

Utmaningen för vänstern och demokratin är att visa att det är möjligt att bygga ett samhälle med plats för alla.

Tydlig och djup förnyelse

En förnyad vänster behövs och måste till för att mota och möta en ny borgerlighet. En borgerlighet som också de kämpar med problem. De traditionella partierna oavsett höger eller vänster grundades alla i samband med industrisamhällets framväxt. I dag lever vi i en globaliserad och tekniskt helt annorlunda värld. Visst finns traditionell arbetarklass kvar och ett kapital samt motsättningen mellan arbete och detta kapital. Världen har emellertid blivit betydligt mer komplex. Nya nationer kliver fram på arenan och har en tillväxt som vänder upp och ner på världen. Den klassiska "imperialismen" måste omvärderas. Nu köper koncerner från Kina, Indien, Saudiarabien, Dubai och andra länder upp företag i USA, EU och andra OECD-länder. Kina äger i dag i praktiken USA genom alla statsobligationer man köpt från USA. Den nya imperialismen är ett faktum och den förändrar maktbalans och världen.

En ny berättelse

Den rörelse som framtidens politik ska bygga på måste ha en berättelse, som trovärdigt och övertygande visar vilken värld vi vill bygga. Dagens vänster tillsammans med de många nya rörelser och nätverk som finns kan och måste ge den berättelsen en röd tråd.

Arbetslinjen är rätt och röd! Rätten till arbete är en klassisk paroll för arbetarrörelsen. Det är rätt och riktigt att alla som kan ska vara med i arbetet för att bidra till hållbar och balanserad försörjning. Den ska självklart kombineras med social trygghet.

Arbetarrörelsens svar

En förnyelse som öppnar framtidstron för ett solidariskt samhälle för de unga, för de arbetslösa, men också för de som tjänar och tjänat på globaliseringen. De som köper en bostadsrätt eller villa för 2-4 miljoner – också dessa måste känna trygghet och ha glädje av en utveckling som bygger en hållbar framtid. Gemenskap och delaktighet i arbetet för denna framtid – det borde vara vänsterns projekt! Ett uppdrag som vi tillsammans har att genomföra och som enar många stridiga viljors kortsiktiga intressen med en långsiktig vision.

Min favoritmarxist är Antonio Gramsci, italienaren som begrep att det är den offentliga scenen – kulturen, värderingarna, attityderna man ska vinna.

Lennart Värmbj, vänsterpartistisk landstingspolitiker, Kronobergs län

Ur takt med tiden – socialdemokratin och de tappade väljarna

Vi socialdemokrater har 2010 gjort vårt sämsta val sedan Sverige fick allmän rösträtt. Världens mest framgångsrika parti befinner sig i ett sårat tillstånd och många av våra företrädare har med emfas sökt uttrycka självkritik:

- Att vi har gått för långt till höger och nu måste återvända till rötterna.
- Att det var ett misstag att gå till val med Miljöpartiet och Vänsterpartiet.
- Att partiledaren inte räckte till och det nu åter är dags för en riktig karl.
- Att borgerliga media sänkt oss och vi behöver egna media vi kan lita på.
- Att rådslagsarbetet medförde att vi framstod som sökande och otydliga.

Men alla analyser som söker svaren bakåt i tiden kommer att fördjupa vår kris och påskynda vår kräftgång. Vårt problem är att vi är fångna i vår historiska framgång och slutat att gå i takt med tiden. Den förnyelse partiet behöver är en ny samhällsanalys, en modern politik och en i grunden förändrad partikultur och självbild.

Mona Sahlin hade de erfarenheter, värderingar och styrkor som behövs för att leda organisationen och politiken till förnyelse. Men hon behövde ett parti som är berett att förnyas.

Socialdemokratin idé bygger på insikten om att ett jämlikt samhälle är bäst för alla. I resan från brutalt klassamhälle till modernt folkhem organiserade vi dem som fanns på samhällets botten att kräva sin rätt. Vi lyckades väva samman arbetarnas och den växande medelklassens intressen i ett generellt välfärdssamhälle, så att vi haft folkets förtroende att leda landet i 65 av de snart 90 år som Sverige haft allmän rösträtt. Ändå föredrar väljarna en politik som väljer det omvända perspektivet – att bygga samhället uppifrån i stället för nerifrån.

Vårt viktigaste misstag har varit att inte se det förändrade Sverige. Arbetarklassen har krympt, blivit medelklass och även om vi fortsatt driva de kollektivanställdas intressen har de som främst valt oss av eget intresse, snarare än delat vår vision, sökt sig till moderater eller sverigedemokrater i hopp om att få det egna intresset mer bekräftat. Drygt hälften av LO:s medlemmar röstar i dag på Socialdemokraterna och bara en tredjedel av medlemmarna bejakar LO:s exklusiva ekonomiska stöd till socialdemokratiska partiet. Av dem som har arbete, röstar endast 22 procent på arbetarpartiet Socialdemokraterna. Och bland dem som har arbete i Stockholm är siffran nere i 13 procent.

Den nya underklassen – invandrare och ungdomar som aldrig kommit in på arbetsmarknaden – har vi inte förmått organisera. De röstar ändå på oss, i den mån de röstar och inte hamnat i politisk apati.

Några ger oss förtroende på kredit. De vet att det borgerliga alternativet är värre och hoppas att deras behov trots allt ska mötas. Blir vi inte bättre på att formulera ett svar på en tilltagande misär i miljöprogramsområden eller möta ett mångkulturellt samhälles religiösa, sociala och mänskliga rättigheter kan även dessa röster gå förlorade.

När jag i valrörelsen tackade en imam i en mellansvensk röd industristad med att jag hoppas vi ska bli värdiga det förtroende som ligger i att nio av tio muslimer röstar rödgrönt, tog han mig avsides och sa: "Här kommer tio av tio att rösta på er, men detta är sista chansen. Vi har i tio år kämpat för att få en moské. Vi har pengar och lokalpolitikernas löften. Men inget händer."

När jag diskuterade problemet med lokala politiker säger man att man velat avvakta med moskéfrågan av rädsla för att det skulle skapa ökade motsättningar och gynna Sverigedemokraterna. Oavsett hur det förhåller sig med den saken, rymmer analysen en hållning att muslimerna inte är vårt folk. Ingen socialdemokrat skulle ha kommit på tanken för hundra år sedan att avvakta med ett fackligt önskemål om att bygga ett Folkets Hus, med att det kunna ge kraft åt högern eller fascisterna.

Muslimerna är den svenska grupp som mest entydigt röstar socialdemokratiskt – tydligare än både metallarbetare och undersköterskor. Men även det övriga troende Sverige borde vi socialdemokrater se som vårt folk. De romerska katolikerna, som ofta kommit till Sverige från Latinamerika och lärt sig vad höger betyder, röstar till 55 procent på Socialdemokraterna.

Även bland de kristna ortodoxa har vi ett starkt stöd, inte minst efter senaste partikongressens beslut att arbeta för ett internationellt erkännande av det folkord som begicks mot armenierna och andra kristna i det Osmanska rikets sönderfall. Huvuddelen av ortodoxer i Sverige är orientaliska och ättlingar till de grupper som drabbades och ännu väntar på ett seriöst politiskt erkännande.

Den grupp som traditionellt haft svårast för socialdemokratin, de frikyrkliga, var den enda grupp som i årets val tydligt gick från höger till vänster. Cirka 60 000 röster gick från i huvudsak Kristdemokraterna till i huvudsak oss. För första gången på många år är vi jämstora eller större än KD i denna grupp. Skälet är förmodligen att denna grupp är en av de mest känsliga vad gäller omsorg om samhällets utsatta. Här tog argumenten om sjukförsäkringen tydligare än hos någon annan. Men är vi beredda att se denna grupp som vårt folk?

Eller orkar vi på allvar ta in och organisera invandrarnas erfarenheter. Eller de unga akademiker som inte får fäste på arbetsmarknaden. Eller de nationella minoriteterna – samer, judar, romer, finnar och tornedalingar. Socialdemokratins historiska svek mot samers rättigheter fick dessa att bli höger under perioden av socialdemokratisk hegemoni. Nu, när man upptäckt att högerns svek är ännu tydligare, är man försiktigt på väg till oss. Men kommer vi att se dem?

Eller alla andra minoriteter i ett alltmer komplext och mångkulturellt samhälle – etniska, sexuella eller de med funktionshinder. Men, säger vän av ordning, det räcker inte med att bli ett parti för minoriteter, vi måste vara ett alternativ för majoriteten. Så är det. Men det viktigaste redskapet för att lyfta minoriteter eller utsatta grupper är en stadig politik för mänskliga rättigheter. Och summan av alla minoriteter, i synnerhet om vi räknar in kvinnor, barn och pensionärer, som också har starkt behov av en fungerande rättighetspolitik, är en betydande majoritet.

Vårt folk borde vara alla som av eget intresse eller utifrån övertygelse vill ha ett samhälle som håller ihop – ett jämlikt samhälle som byggs nerifrån och upp, ett samhälle som ger alla hyggliga möjligheter att göra sin livsresa. Kort sagt, alla som bärs av ett upplyst egenintresse och vill omsätta detta i praktisk politik.

För att klara det måste vi också bli största parti och förstahandsval för dem som arbetar. Inte minst småföretagarna, som i dag är en mer utsatt grupp än löntagarna – med låg lön, svag sjukförsäkring och obefintlig a-kassa. Men också normalinkomsttagare – och höginkomsttagare - som föredrar ett fungerande och jämlikt samhälle, framför den egna inkomstmaximeringen är vårt folk. Och här finns förmodligen vårt största tapp i dag.

I storstäderna och universitetsorterna – där det nya tjänstesamhället ersatt industrisamhällets kultur – har en välutbildad och ansvarskännande medelklass uppfattat oss som värnare av system, snarare än medborgares behov. Man är beredd att betala för ett samhälle som håller ihop, men är skeptisk till kollektiva lösningar och angelägen om att de egna vardagsproblemen kan lösas snabbt och effektivt. Man vill ha valfrihet i skola och vård, men förväntar sig att politikerna tar ansvar för att det inte leder till ökad segregation.

I stället för att fånga in storstadsmänniskans önsknings och formulera en mer frihetligt orienterad vänstervision, har vi socialdemokrater valt att sätta klackarna i marken och värna de lösningar vi baxat till historisk framgång.

När Moderaterna förändrade sin retorik, stal våra honnörsord och framstod som mindre hotande, var många ur storstadens medelklass beredda att rösta blått. Att slutresultatet blir ett samhälle med ökade klyftor, och att även Sverige kommer att vänja sig vid

väljarna för. Däremot har vi som socialdemokrater ett stort ansvar, som sett utvecklingen komma, förstått konsekvenserna av den borgliga politiken, men ändå inte förmått formulera en modern vänsterpolitik.

För det är inte idén om det jämlika samhället som blivit omodern. De nya värderingarna är mer jämlika, mer miljömedvetna, mer självständiga, mer toleranta och mer internationellt orienterade, jämfört med industrisamhällets värderingar. Men storstadsväljaren är mindre ideologiskt bunden, ställer större krav på sina politiska företrädare och vill framför allt se lösningar på sina problem. Vi framstår som konservativa, stolta över gårdagen, snarare än nyfikna på framtiden.

Även om vår politik förändrats och anpassats ti

befolkades av dem som burit ansvaret för den tidigare politiken. Under processen bars vi av opinions-siffror som motverkade viljan att tänka nytt. Och innan vi hann gå i mål med vår nya politik, inleddes ett trepartisamarbete som gjorde att rådslaget inte längre blev på allvar. Den nya politiken formulerades i stället i taktiska förhandlingar.

Trots det har viktiga förändringar av politiken skett under Mona Sahlins ledning. Hon har visat sin egen lyhördhet för det nya Sverige. Han har förstått frihetslängtan både hos förortens underklass och hos storstadens medelklass. Hon har inlett den resa som partiet undvikit alltför länge.

Hon kommer att lyckas om organisationen är beredd att öppna den mentala bunker av självtillräcklighet vi byggt utifrån framgångarna i industrisamhället. Ett nyfikenare parti, som bejakar bredare erfarenheter och ser positivt på medlemmar med högskoleutbildning skulle inte minst attrahera de intellektuella som i dag upplever förhållandevis höga trösklar när och om de vill engagera sig.

Samarbetet med Miljöpartiet och Vänstern var ett redskap för detta nödvändiga uppbrott. Det var en investering som kostade en del - att inleda samarbetet. Nu när samarbetet är på sparlåga, är det viktigt både att med kraft förnya oss själva, men också värna dessa samarbetsrelationer för framtiden.

En förändring av partikulturen är en lång resa, som kommer att ta minst en generation. Men det finns några förändringar som är tydliga och uppenbara. En sådan är behovet av full integritet i partiets ledarskap, så att vi kan attrahera människor som kan utveckla partiet med nya idéer och få företrädare som kan attrahera väljare.

Nyckelpersoner här är försteombudsmännen i partidistriktet, de regionala chefer som arbetar heltid med att värna och utveckla partiet. Dessa har inte sällan egna politiska ambitioner, vilket också styr deras ledarskap. Är ambitionen att själv hamna i riksdagen, blir varje begåvad ny uppstickare ett hot, som hålls tillbaka snarare än lyfts fram. Det bör därför skapas fullständig klarhet att ombudsmannarollen är liktydigt med att avstå från egna politiska ambitioner, för att helt och fullt kunna utveckla partiet. I praktiken bör det handla om att införa en karenstid på en mandatperiod för alla ombudsmän som vill byta spår och själva göra karriär.

Analogt med detta ska även partisekreteraren helt och fullt få möjlighet att fokusera på att utveckla partiet, och inte behöva distraheras av egna politiska ambitioner. Därför bör inte partisekreteraren sitta i riksdagen.

Politisk kompetens är självklart ingen nackdel för att i dag komma i fråga för förtroendeuppdrag, men i nomineringsprocessen balanseras den med en rad andra faktorer och kompetenser. Dit hör lång och trogen lokal tjänst. Men också vikten av att nå balanserade listor mellan olika geografiska centra, kvinnor och män, unga och gamla, facklig förankring och tillhörighet till politisk falang. En förändring i partikulturen handlar om att börja i den motsatta änden – säkra politisk kompetens, och låta behovet av balanserna stödja denna strävan i stället för tvärtom.

Till detta kommer behov av ökat samspel mellan partiet centralt och partidistriktet när det gäller att få fram och säkra den kompetens som samlat behövs i riksdagen för att nå ett bra resultat och kunna attrahera väljarna.

Utrikespolitisk kompetens är t.ex. inte självklart en prioritet i partidistriktets prioriteringar. Under de tolv år som socialdemokratin senast satt vid makten har vi totalt haft 16 personer som i egenskap av ministrar eller statssekreterare burit ansvaret för regeringens utrikespolitik, i statsrådsberedning eller på UD. Ingen av dessa 16 återfinns i dag i Sveriges riksdag – den siste som lämnade var Pär Nuder. Även om vi bortser från generationsskifte, mord och dramatiska avgångar, så är detta en väsentlig skillnad jämfört med tidigare oppositionsperioder.

Partiet har svårt att attrahera nya människor lokalt om vi uppfattas som slutna och självupptagna. Där ett lokalt starkt ledarskap lyckats förändra den kulturen, har det också snabbt lett till framgångar, både i partiarbete och i val.

Centralt har partiet varit attraktivt för nya begåvningar därför att det varit en relativt enkel väg till inflytande och spännande jobb, som politisk tjänsteman i regeringskansliet. Ett valresultat som skapar osäkerhet om när socialdemokratin kan komma tillbaka är förödande för den attraktionskraften.

Därför brådskar det att på bredden och djupet få ett ordentligt krismedvetande i partiet. Däremot brådskar det inte att genomföra processen med en ny omvärldsanalys, en modernisering av politiken och en förändring av partikulturen. Här är det viktigare att det nu blir rätt.

Socialdemokratin kommer tillbaka. Idén om att bygga ett samhälle från botten, värderingarna om allas rätt till livsresa, visionen om ett jämlikt samhälle och en rättvis värld, är modernare än någonsin. Vissa av de lösningar vi bär på, har ibland hindrat oss från att se klart. Men vi bär också på lösningar som är precis rätt för att möta framtiden.

Den interna socialdemokratiska debatten har de senaste 30 åren varit blockerad av en förment motsättning mellan vänster och höger – mellan traditionalister och förnyare. Den reella motsättningen handlar i stället om huruvida vi är låsta vid gårdagen eller beredda att organisera framtiden.

En frivillig och framtidsorienterad socialdemokrati måste lyssna in men också göra upp med både

Socialdemokraterna och EU

”Vad stort sker, det sker tyst” skrev Erik Gustaf Geijer i dikten *Odalbonden* för nästan exakt 200 år sedan. En ganska bra sammanfattning av den svenska EU-debatten.

Medan en stor del av det svenska politiska etablissemanget har haft beröringskräck med allt vad Europasamarbete heter, har svenska folket liksom i smyg gått och blivit för EU. Professorn i statsvetenskap Sören Holmberg skrev i *Sieps*, Europapolitisk analys, maj 2010:5 att ”Nu har en majoritet svenskar mentalt gått med i EU”.

Enligt SOM-institutet 2009 är 51 procent för EU-medlemskapet medan 23 procent är mot. Resten säger sig sakna åsikt. Den positiva inställningen till EU bland svenskarna har dock inte motsvarats av någon större politisk vilja bland svenska politiker att använda EU-medlemskapet mer aktivt. Det är hög tid att ändra detta.

För det första behöver jobbpolitiken förnyas. EU borde ha en självklar roll i vår jobbpolitik, men har det inte i dag. Okej, vi vill ändra utstationeringsdirektivet. Men vad vill vi mer?

Det centrala i vår jobbpolitik är kunskap. Om Europa ska klara konkurrensen med omvärlden krävs det att vi blir bättre och snabbare på att utveckla nya idéer. Att konkurrera med kunskap kräver täta internationella kontakter. Student- och forskarutbyten kan bli fler och fungera bättre. Men också anställda måste i högre utsträckning få lära sig mer genom internationellt erfarenhetsutbyte. Oavsett sektor och bransch. Hur skulle EU kunna bli bättre på detta?

Arbetsmiljön skördar fortfarande tusentals offer varje år. Det handlar om stress, men också farliga kemikalier och en ojust konkurrens där länder konkurrerar med låga arbetsmiljökrav. Vad vill vi ändra av EU:s regler för att komma åt detta?

Finns det områden där EU:s minimikrav inte följs på svensk arbetsmarknad i dag? Vad gör vi i så fall åt det? Kan vi använda EU för att minska diskrimineringen och den psykiska ohälsan på svensk arbetsmarknad? Vilka EU-fonder kan vi utnyttja bättre för att stödja dem som står längst ifrån arbetsmarknaden?

För det andra måste miljöpolitiken bättre ta vara på EU:s gemensamma kraft. Genom att leda utvecklingen av smart grön teknik kan Europa inte bara klara konkurrensen med andra regioner i världen. Vi kan också bidra till att rädda vår planet från den utarmning som pågår. EU har ibland varit fenomenalt på att tvinga länder som stretat emot att skärpa sina miljölagar. Det är och ska inte vara ok att konkurrera på EU:s inre marknad med hjälp av gammal, smutsig teknik.

Här kan en socialdemokrati som inte räds strukturomvandlingar spela en helt central roll. Tyvärr ser vi alldeles för ofta partikamrater som värnar om gamla jobb förenas med högermän som värnar om gamla företag. Gemensamt tar de strid för kortsiktiga nationella intressen. Alldeles för få tar strid för framtidens företag och framtidens jobbtillfällen. Vi måste vara den kraft som orkar det. Och för att kunna göra det måste vi använda en överstatlig organisation som EU. Vid sidan av klimatfrågan borde vi fortsätta arbeta med de frågor som också berör människor i deras vardag: farliga ämnen i varor, luft och vatten.

För det tredje är kärnan i socialdemokratisk politik alltid jämlikhetstanken. En generell välfärdspolitik är det mest effektiva verktyget för att uppnå det. Men ibland krävs också något annat. I Europa i dag finns en omfattande diskriminering, inte minst av romer. Att detta tilläts att ske framför våra ögon är en skam. Hur är det möjligt i ett EU där icke-diskriminering varit en central del så länge? Vi måste vara den drivande kraften för att få stopp på diskrimineringen, också när enskilda medlemsländer – ibland kanske till och med vårt eget - försvarar och upprätthåller den. En sådan överstatlig strategi skulle vinna respekt i mångas ögon.

På dessa områden; jobben, miljön och jämlikheten ger EU nya möjligheter. En modern socialdemokrati måste våga ta vara på dem.

Åsa Westlund, socialdemokratisk ledamot av Europaparlamentet